

Әлемді өзгерткен өмір -

Ұса

Інжіл шарифтегі
Лұқа жазған Ізгі ҳабар

Әлемді өзгерткен өмір –

Иса

Інжіл шарифтегі
Лұқа жазған Ізgi ҳабар

2000 жыл

Лұқа жазған Ізгі хабар. Киелі кітаптағы Інжіл шарифтен алынған, қысқаша түсініктемелер берілген үшінші басылым.

2000 жыл.

Лұқа жазған Ізгі хабардың осы жана шығармасы оның қайтадан қаралып, өндөлген аудармасына негізделген. Ондағы мәссаң: тұпнұсқаның мағынасын барынша дәл, түсінікті және мемлекеттік тілдің бүгінгі қалпында беру. Лұқа жазған Ізгі хабар Киелі кітаптағы Інжіл шарифтің курамда болігі. Оның коне замандарда қолтеген ата-бабамызға тұра жолды нұсқағанындаи, казіргі қоғамымызға да игілікті әсер ететін күмәнсyz. Басылым қалың көшілікке арналған.

ISBN 5-7667-6447-2

© Қазақша аудармасы және көркемделуі
“Жана өмір” баспасы, Стамбул, 1993,
1996, 2000.

АЛҒЫ СӨЗ

Қымбатты оқырман!

Биыл адамзат Исаңың тұғанына 2000 жыл толғанын атап өтуде. Осы ұлы тойда Оның өмірінің ерекшелігіне айрықша назар аударып отырмыз. Иса құллі әлем тарихына өте зор да игілікті ықпал жасағандықтан, жыл санауымыздың өзі Оның тұған кезіне негізделген.

Ал Исаңың өмірі қалай отті? Ол дүниеге қалай келді әрі қандай істер істеді? Иса ізбасарларына қандай тәлім үйретіп, нені өсietтеді? Осы және тагы басқа сұраптарға б.з. бірінші ғасырында Исаңың жолын қуушы болған ғұлама Лұқа жауап ізде, Құдайдың Киеle Рухының жетелеуімен зерттеп тапқандарын осы «Ізгі хабар» деген шығармасында қалдырган. Бұл жазба Құдай Иенің еркімен Інжіл шарифтің құрамдас бөлігі болып, ғасырлар бойы сансыз адамдарға Иса туралы сенімді де игілікті мәлімет беріп келеді. «Лұқа жазған Ізгі хабардың» негізінде түсірілген, Исаңың өмірін бейнелейтін көркем фильм әлемнің барлық елдерінде екі жүзден астам тілде көрсетілуде.

Исаңың өмірі мен тәлімі сондай маңызды болғандықтан, Құдай Тағала жіберген коне пайғамбарлар адамдарды Оның келуіне көптеген ғасырлар бұрын дайындаған болатын. Ұбырайым мен Ысқақ, Жақып пен Жүсіп, Мұса, Дәуіт, Илияс және Жұніс сияқты көшшілікке танымал пайғамбарлар өз сөздерімен не істерімен Исаңың өміріне алдын ала мензеген. Бүкіл адамзат мындаған жыл бойы ізде келген «алтын дәуір» — әділдік пен ададықтың, шындық пен мейірімділіктің кең жайылуы — Исадан бастау алып, Оның жолымен жүретіндердің өзгерген өмірлерінен көрініс табуда.

Исаңың аты мен ілімін біздің еліміздегі және бүкіл Орта Азиядағы көптеген адамдар коне заманда-ақ қасиет тұтып, қастерлеген. Кезінде бірката руларымыз Оның тұра жолымен жүріп, Құдайдың жарылқауына ие болған.

«Ата-бабадан қалған сара жол — келер үрпаққа да-дана жол» дедінгендей, қазіргі заманда да Исаың керемет үлгісіне көңіл бөліп, Одан үйренгеніміз әбден орынды.

Сонымен, құрметті оқырман қауым, Исаың тендесі жоқ өміріне, тамаша сөздері мен керемет істеріне дең қояйық. Жаратқан Ие барлығымызды молынан жарылқап, Өзінің жіберген Ізгі хабарын өміріміздің негізгі игілігіне айналдырыгай.

Аумин.

Ескеरту: Мәтіннің болімдерінің оңай табылуы үшін арнайы тақырыпшалар енгізілген.

Сонымен қатар беттердің тәменгі жағында қысқаша түсінік-темелер берілді. Оларда Киелі кітаптагы басқа аяттарға да жиі сілтеме жасалған. Мысалы, «6:21,25-26» Лұқа жазған Ізгі хабардың алтыншы тарауының 21-ші және 25, 26-шы аяттарын білдіреді. Ал «Жохан 1:14» Інжіл шарифтегі Жохан жазған Ізгі хабардың бірінші тарауының 14-ші аятына сілтейді.

Мұның үстіне, кітап сонында Киелі кітаптагы ерекше атаялар мен үғымдарға қосымша түсіндірмелер берілген.

Лұқа жазған Ізгі хабар

Жазба туралы мәлімет

Інжіл шарифтегі осы үшінші жазбаны б.з. бірінші ғасырының 60-85 жылдары Лұқа есімді дәрігер жазған. Осы білімді де құдайшыл ғұлама Иса Мәсіхтің алғашкы он екі шәкіртінің біреуі болмағанмен, Мәсіхтің тұра жолымен жүріп, Пауыл елшімен және оның қызыметтестерімен сапарлас әрі тағдырлас болды. Лұқа Исаның елшілерінің айтқандары мен жазғандарын тәптіштеп жинап, реттеп, тағы басқа күәгерлердің өз көздерімен көріп, құлақтарымен естігендерін қости. Олардың араларында Исаның шешесі Мәриям да болып, басынан откізген жайттардың бәрін Лұқаға айтып берген болса керек.

Осылайша Лұқа Құдайдың Киелі Рухының жетелеуімен Иса Мәсіхтің өмірі мен ілімі туралы қолыңыздағы аса құнды есте-лікті жазып қалдырды. Жаратқан Иенің еркіне сай бұл жазба Інжіл шарифке, яғни Киелі кітапқа еніп, мәңгілікке сакталып келеді.

Сол заманда қалыптасқан дәстүрге сай, Лұқа бұл еңбегін көшіріп көбейтіп, таратудың шығындарын мойнына алған дәүлетті досы Теофилге арнады. Лұқа сол кісіге және өзге де оқырмандарға өздері танып білген Мәсіхтің ізгілікті ілімінің берік негізін ұғындыруды мақсат етті.

Лұқа өзінің түбегейлі, тарихи дәл суреттеуінде Иса Мәсіхтің барлық халықтардың адамдарын күнәның құлдығынан және Құдайдың қаһарынан құтқару үшін осы дүниеге келгенін көрсетуге мән берді. Мәсіхке сенімдерін артқандар күнәлары қешіріліп, аурулары жазылып, қайрат-жігерге кенелген бақытты адамдар болды. Сондықтан да сенушілердің Ізгі хабарға деген шексіз зор қуанышы шығарманың өн бойынан сезіліп отырады.

1*Арнау*

¹⁻² Қадірлі Теофил! Ізгі хабарды уағыздаушылар арамында әбден белгілі болған оқиғаларды басынан бастап өз көздерімен көріп, бізге қалай айтып жеткізсе, дәл солай әңгімелеп беруге көп адамдар кірісіп кетті. ³⁻⁴ Олар іспетті мен де өзіңіз үйренген осы ілімнің берік негізіне әбден көз жеткізуініз үшін бәрін басынан бастап ұқыпты зерттеп, рет-ретімен жазып берсем иғі болар еді деп үйгардым.

*Жақия пайғамбардың дүниеге келетіні
туралы алдын ала білдіру*

⁵ Яңудея елінің патиасы Иродтың заманында діни қызметкерлердің Абия тобында^{*} Зәкәрия есімді біреу бар болатын. Эйелі Елізабет Һарон^{**} әүлетінен еді. ⁶ Екеуі де Құдай алдында әділ жандар болып, Жаратқан Иенің^{*} барлық өсіеттері мен ережелеріне сай қалтқысыз өмір сүріп жатты. ⁷ Елізабет күрсақ көтермегендіктен, балалары болмады. Ал екеуінің жасы үлғайып та қалған еді.

⁸ Бір күні Зәкәрия өз тобының кезегі келіп, Құдайға қызмет атқарып тұрганда, ⁹ діни қызметкерлер дағдылы әдет бойынша ортаға жеребе тастанап, атқаратын міндеттерінің ретін болісті. Сонда Жаратқан Иенің киелі үйіне^{*} кіріп, Оған тарту ретінде хош иісті шайыр тұтету міндетті Зәкәрияның үлесіне тиді. ¹⁰ Ол шайырды тұтеткен уақытта сыртта қалып жамагат Құдайға сиынып мінажат етіп тұрды.

¹¹ Сол заматта Зәкәрияға Жаратқан Иенің бір періштесі көрініп, тұтету үстелінің он жағында тұра қалды. ¹² Зәкәрия оны көргенде абыржып, зәресі ұшып кетті. ¹³ Бірақ періште оған тіл қатып былай деді:

^{*5} Абия тобы: діни қызметкерлердің киелі үйдегі міндеттерін кезекнен атқаратын тоңтарының бірі (Шежіре. 1-ж. 24:1-4,10).

^{**5} Һарон: алғашқы бас діни қызметкер (Мысыр. шығу 28:1; Леуілік. 8:1-2).

^{*6} Жаратқан Ие: Ием немесе Тәнір Ие деп те аударуға болады. Түсіндірмені караңыз.

^{*9} Киелі үй: Түсіндірмені караңыз. Хош иісті шайыр тұтету: Түсіндірмедегі «құрбан ететін орынды» караңыз.

— Зәкәрия, қорықпа! Тілегің қабыл болып, әйелің Елізабет саған үл туып береді. Онын атын Жакия деп қоясын.¹⁴ Төбен көкке жете қуанып, шаттанасың, копшілік те онын дүниеге келгеніне қуанады.¹⁵ Ол Жаратқан Иенің алдында мәртебелі болып, шарап, сырға атаулыдан аулақ жүретін болады.* Ана құрсағында жатканда-ак Киели Рухқа** кенеледі.¹⁶ Исраилдіктердің кобін қайтадан Құдай Иелеріне келтіреді.¹⁷ Илияс* пайғамбарға дарыған Құдай Рухы мен күшіне ол да бөленіп, Иеміздің алдынан жүретін болады. Экелерді балаларымен татуастырып, қырсықтарды әділдердің тұра жолына бет бұрғызады. Осылай халықты Иеміздің келуіне әзірлейді.

¹⁸ Алайда Зәкәрия періштеге:

— Бұған қалай көз жеткізе аламын? Өзім картайдым, әйелімінің де жасы үлгайды гой, — деп жауап қайтарды.¹⁹ Періште:

— Мен Құдайға қызмет етуші^{*} Жәбірейілмін. Ол мені саған осы ізгі хабарды жеткізуге жіберді.²⁰ Ал сен мезгілінде орындалатын сөздеріме сенбегендіктен, олар жүзеге асатын күнге дейін сойлей алмайтын мылқау болып қаласың, — деді.

²¹ Осы екі арада жамағат Зәкәрияның киелі үйде кідіріп қалғанына таңданып, тосып тұрган еді.²² Ол сыртқа шыққанда тілі құрмеліп оларға сөйлей алмай қалды. Сонда жұрт оның киелі үйде аян көргенін үқты, себебі Зәкәрия оларға ыммен белгі беріп, мылқау күйінде қала берді.

²³ Өзінің киелі үйдегі қызмет атқару күндері біткеннен кейін Зәкәрия үйіне қайтты.

²⁴ Бұдан кейін әйслі Елізабет құрсақ көтеріп, бес ай бойы жұрт көзінен тасаланып жүрді.²⁵ «Жаратқан Ие бұл күндері маган назар аударып, мені адамдар арасында үятқа қалдырмау үшін осылай жарылқады!» — деп Елізабет Тәнір Иеге ризашылығын білдірді.

*¹⁵ Оның Құдайдың қызметіне ерекше бағыштауының белгісі. (Ру. санау 6:1-3. Тұсіндірmedегі «Назир атын» караңыз.)

**¹⁵ Киели Рух: Құдайдың Рухы. Тұсіндірмені караңыз.

*¹⁷ Ежелде Киели Рухтың күшімен Исраил халқын теріс жолдан қайтып, Құдайға мойынсұнуға шақырган пайғамбар (Патша. 3-ж. 18:21-40; Малахи 3:1; 4:5-6; Матай 17:9-13).

*¹⁹ Яки: Құдай алдында тұратын хабаршысы.

*Күтқарушымыз Исаның дүниеге келетіні
туралы алдын ала білдіру*

²⁶ Алтыншы айда Құдай Жәбірейіл періштені Фалилея аймағының Назарет қаласындағы бір қызға жіберді. ²⁷ Қыздың есімі Мәриям болатын, ол Дәуіттің әuletінен шықкан Жүсіп есімді жігітке айттырылған еді. ²⁸ Періште үйге кіріп, оған:

— Сәлем саган, Құдай жарылқаган жан, Жаратқан Ие саган жар! — деп тіл қатты. ²⁹ Мәриям періштені көріп, оның айтқан сөздеріне қатты абыржып, бұл қандай сәлемдесу деп ойланып тұрып қалды. ³⁰ Ал періште оған:

— Корықпа, Мәриям, саган Құдай рақымын түсірді. ³¹ Енді құрсақ көтеріп, Ұл табасың, Оның атын Иса* деп коясың. ³² Ол өте мәртебелі болып, Құдай Тағаланың^{*} рухани Ұлы** деп аталады. Құдай Ие Оған аргы атасы Дәуіттің тағын сыйлайды. ³³ Иса Жақыптың^{*} үрім-бұтағына мәңгі Патшалық құратын болады. Оның Патшалығының шегі болмайды, — деді.

³⁴ Сонда Мәриям:

— Бұл қалай болады? Мен ереккепен жақындасқан емесспін фой, — деп сұрады. ³⁵ Періште оған былай деп жауап берді:

— Сенің үстіңе Киеіл Рух келіп, Құдай Тағаланың құдіреті саган қоленкесін түсіреді. Сондықтан да сен табатын Киеіл Бала «Құдайдың рухани Ұлы»^{*} деп аталмақ. ³⁶ Бұрын құрсақ көтермейді деп санаған жақын апаң Елізабет те қартайған кезінде ұл бала табатын болады. Алты айдан бері оның аяғы ауыр. ³⁷ Себебі Құдайдың ешбір сөзі де жүзеге аспай қалmas!

³⁸ Сонда Мәриям:

— Мен Жаратқан Иенің күнімін; айтқаныңыз болсын!
— деді. Бұдан кейін періште оның қасынан ғайып болды.

*²⁸ Немесе: саган жар, әйелдердің арасында сен бакыттысың!

*³¹ Ешуа деп те айтылатын осы есімнің мағынасы: «Жаратқан Ие — Күтқарушымыз».

*³² Тағала: Құдайдың бәрінен де жоғары екендігін білдіретін атагы. Түсіндірmedегі «Алла Тағаланы» да караңыз.

**³² Бұл атак табиги туу арқылы пайда болған тәндік туыстықты білдірмейді. Қайта, ол Мәсіх пен Құдай арасында мәңгі болып келген ерекше рухани байланысты бейнелейді. (1:35; 2:9-11; Ишай 7:14; 9:6-7; Жохан 1:1-3,14; Қолос. хат 1:15-16. Түсіндірmedегі «Құдай Сөзін» және «Құдайдың рухани Ұлын» да караңыз.)

*³³ Жақып Исраил елінің түп атасы, ал Дәуіт оның ежелгі күшті патшасы әрі пайғамбар болатын (3:32,34; Жаратылыш. баст. 45:1-3,8; Патша. 2-ж. 7:16).

*³⁵ 1:31-32; 3:22.

Елізабет пен Мәриямның Жаратқан Иені мадақтауы

³⁹ Сол күндері Мәриям жолға жиналып, Яһуда руының таулы өніріндегі бір қалаға жедел жүріп кетті. ⁴⁰ Сол жерде ол Зәкәрияның үйіне түсіп, Елізабетпен амандасты. ⁴¹ Елізабет Мәриямның берген сәлемін естігенде, ішіндегі нәрестесі тыптырлап кетті. Елізабет Киелі Рухқа кенеліп, ⁴² былай деп дауыстады:

— Құдай әйелдердің арасында сені жарылқап, құрсағындағы Нәрестені де жарылқаган! ⁴³ Иемнін шешесі маган келетіндей мен сонша кіммін? ⁴⁴ Қөрдің бе, сәлем берген даусың құлағыма жеткенде, ішімдегі балам қуанып, тыптырлап қоя берді! ⁴⁵ Жаратқан Иеге сенген сен бақыттысын, Оның саған айтқаны жүзеге аспақ!

⁴⁶ Сонда Мәриям былай деді:

— «Жан дүнием Иемді мадақтайды,
⁴⁷ Құтқарушым Құдайға қуанады:
⁴⁸ Құнінің қарапайым дәрежесіне*
 Құдай рақыммен назар аударады.
 Бұдан былай мені құллі үрпактар
 «Құдай жарылқаган жан» деп атайды:
⁴⁹ Есімі киелі Құдіретті Құдай
 Маган керемет ұлы істер жасайды!
⁵⁰ Рақымы Өзін қастерлеушілердің
 Үрпағынан үрпағына жалғасады;
⁵¹ Өз қолының құдіретін танытып,*
 Пандардың ойларын шашыратады.
⁵² Билік иелерін тақтан құлатып,
 Атаксыздарды жогарылатады.
⁵³ Ашыққандарды игілікке кенелтіп,
 Байларды құр қол қуып жібереді.
⁵⁴ Тәңір өз қайрымын ескеріп,
 Қызметшісі Исраилді қамқорлайды:
⁵⁵ Ежелгі ата-бабаларымызға,
 Ыбырайым* мен оның үрпактарына,
 Құдай осылай айтқан болатын да.

*48 Яки: құнінің кіші пейілділігіне.

*51 Яки: Құдіретті қолымен кереметтер істеп. (Кол сөзі бұл жерде астарлы мағынада қолданылған. Себебі Құдай — Рух, Оның адам баласы сиякты тәні жок: Жохан 4:24.)

*55 Яки: Ибраһим деп те атапатын, Таураттағы «Жаратылыстың басталуы» деген жазбада өмірбаяны берілген пайғамбар, Исраил және басқа да халықтардың түп атасы (Жаратылыс. баст. 12:1-3; 22:15-18; 25:1-23).

⁵⁶ Мәриям үш айдай Елізабетпен бірге тұрғаннан кейін үйіне оралды.

Жақия пайғамбардың дүниеге келуі

⁵⁷ Елізабеттің босанатын уақыты жетіп, үл тапты. ⁵⁸ Көршілері мен туыстары Жаратқан Иенің оған қайырымдылық жасағанын естіп, қуанышына ортақтасты. ⁵⁹ Сегізінші күні олар баланы сүндetteуге келіп, оған Зәкәрия деп әкесінің атын қоймақшы болды. ⁶⁰ Бірақ шешесі бұған:

— Жоқ, оның есімі **Жақия** болады! — деді. ⁶¹ Олар:

— Тұыскандарыңыздың арасында сондай есімді ешкім жоқ еді гой! — деп, ⁶² әкесінен нәрестеге қандай ат қойғысы келетінін ымдаң сұрады. ⁶³ Ол бір жазу тақтайшасын сұрап алып, «Оның есімі **Жақия** болады!» деп жазды. Бұған бәрі де таңғалысты.

⁶⁴ Сол сәтте-ақ Зәкәрияға қайтадан тіл бітіп, Құдайды мадактай бастады.

⁶⁵ Ал тоқиегінде тұрған халықтың бәрі үрейленіп қалды; осы оқигалар Яһудея елінің бүкіл таулы өңіріне әнгіме болып кетті. ⁶⁶ Естігендердің бәрі оны қөңілдеріне түйіп: «Бұл нәресте кім болар екен?» — десті. Себебі Жаратқан Иенің Өзі **Жақия**ны қолдан, қорғап жүрді.

Зәкәрияның мадактау жыры мен пайғамбарлық сөзі

⁶⁷ Баланың әкесі Зәкәрия Құдайдың Киелі Рухына кенеліп, Оның хабарын жеткізіп^{*} былай деді:

⁶⁸ «Исраилдің сиынатын Құдайы
Мадактала берсін: Жаратқан Иесі!

Ол таңдаң алған халқына келеді,
Оны құтқарып ап азат етеді!

⁶⁹ Құллы Дәүіттің әuletінен бізге
Мықты Құтқарушыны шығарады.*

⁷⁰ Киелі пайғамбарларына Ол ежелде
Осылай алдын ала айтқызды.

*⁶⁷ Яки: Киелі Рухқа кенеліп, пайғамбарлық сөз айтып.

*⁶⁹ Немесе: Құтқарушы мүйіз орнайды. (Яғни Құдай жақын арада Исраил еліне ежелгі патшасы Дәүіт пайғамбардың әuletінен бір күшті Құтқарушыны береді.)

⁷¹ Ондағы максаты — бар жауымыздан,
Бізді жек көретіндердің қолынан
Құтқарып ап азат ету біздерді.

⁷² Құдай аргы ата-бабаларымызға
Осылай шанағатын танытады,
Олармен жасаған өз қасиетті
Келісімін енді есіне алады,

⁷³ Тұп атамыз Ұбырайымға Өзі
Берген антын есіне түсіреді.

⁷⁴ Бізге жаулардың қолынан құтылып,
Өзіне еш алаңсыз қызмет етіп,

⁷⁵ Жаратқан Иеміздің көз алдында
Қасиетті^{*} де әділ өмір сұруғе
Мәнгі мүмкіндік беретін болады.

⁷⁶ Осылай сен, балам, Құдай Тағаланың
Пайғамбары деп аталағын боласын.

Дайындауға Иеміздің жүрер жолын:

⁷⁷ Өзінің тандаган халқын құтқарып,
Күнәсүн кешіретінін хабарлайсың,
Оның алдынан жүретін боласын;

⁷⁸⁻⁷⁹ Құдайымыздың мейірімді рақымымен
Бейбіт жолға бағыттап бетімізді
Алшақ қара тұнектегі біздерге
Жаратқан Иенің нұрын төтүге
Шұғылалы Таң, * міне, атың келеді!»

⁸⁰ Ал Жакия ер жүрек, зейінді бала болып есейе берді.*
Исраил халқының алдына келіп көрінгенше ол айдалада тұрды.

2

Құтқарушы Исаның дүниеге келуі

¹ Сол күндері Римнін Август патшасы* жер жүзінің барлық тұрғындарына салық толеу үшін тізімге тіркелуге бұйрық берді. ² Бұл Сирияны Кирини басқарған замандағы алғашқы

*75 Яки: Өзіне бағышталып.

*78-79 Иса Мәсіх (Жохан 1:1-18).

*80 Немесе: есейіп, Киеіл Рухтың құдіретіне кенелді (1:15).

*1 Август б.з.б. 31 жылдан б.з. 16 жылғына дейін Рим империясының императоры (патшасы) болған.

халық санағы болатын. ³ Сонда әркім тізімге тіркелу үшін өз қаласына^{*} барды.

⁴ Жүсіп те Фалилеядагы Назарет қаласынан жолға шығып, Дәүіт патшаның туған қаласына, Яһудея аймагындағы Бетлехемге, тізімге тіркелуге барды. Себебі ол Дәуіттің әuletі мен руынан шықкан еді. ⁵ Аяғы ауыр әйелі^{*} Мәриям да оған еріп жүрді. ⁶ Олар Бетлехемде болған кезде Мәриямның босанатын уақыты жетіп, ⁷ тұңғыш Ұлын тапты. Оны құндактап, корадағы шөп салатын ақырға жатқызды. Себебі қонақ үйде оларға орын болмады.

Малышыларға жеткізілген Ізгі хабар

⁸ Сол өнірде малшылар жүретін. Олар далада түнеп, малдағын күзетіп жатты. ⁹ Кенеттен қастарына Жаратқан Иенің періштесі келіп, Иеміздің саулелі салтанаты төніректеріне нұрын төгіп жіберді. Малшылар зәрелері ұша қорықты. ¹⁰ Ал періште оларға тіл қатып: «Қорықпандар! Мен сендерге үлкен қуаныш жариялаймын, ол қуаныш барлық халыққа да ортақ: ¹¹ бүгін Дәуіттің қаласында сендердің Құтқарушыларың дүнистеге келді, Ол — Иеміз Мәсіх!» ¹² Мұның сендер үшін белгісі мұнау: сендер ақырда^{*} құндактаулы жатқан Нәрестені көре-сіндер», — деді.

¹³ Кенеттен періштенің қасына көктегі періштелердің үлкен бір тобы қосылып, Құдайды былай деп дәріптеді:

¹⁴ «Заңгар көкте Құдай мадақталсын!

Жер жүзінде Өзі риза болған адамдарға амандық болсын!»*

¹⁵ Бұдан кейін періштелер көкке көтеріліп, малшылардың қасынан алыстап кетті. Ал малишалар өзара сейлесіп: «Кәне, Бетлехемге барайық! Сол жерде не болғанын, Жаратқан Иенің бізге білдіргенін көрейік», — деді.

*³ Яки: өзінің ата мекеніне (2:4).

*⁵ Яки: қалындығы. (Сол замандағы дәстүр бойынша Жүсіпке айттырылған Мәриям оның әйелі деп саналды. Бірақ олар әлі де болса үйлену тойларын өткізбей, бір-бірімен жақындастан жоқ болатын: Матай 1:25.)

*¹¹ Мәсіх: Құдай жіберген Құтқарушы және Патша. Түсіндірмені караныз.

*¹² Яки: (малға шөп салатын) оттықта (2:7).

*¹⁴ Немесе: «Заңгар биіктікте Құдайға күрмет, жер үстінде амандық пен тыныштық, адамдарға ізгілік!» (19:38; Забур жыр. 148:1; Ишая 9:6)

¹⁶Олар тездетіп барып, Мәриям мен Жұсіпті және ақырда жатқан Нәрестені тапты. ¹⁷Оны көрген сон, малшылар осы Нәресте туралы алған хабарды сол жердегілерге айтып берді. ¹⁸Мұны ғестігендердің бәрі малшылардың әнгімесіне қайран қалысты. ¹⁹Ал Мәриям осы сөздердің барлығын қөңіліне түйіп, есіне сактады. ²⁰Малшылардың көріп-ғестігендері түгелдей перішгенің айтқанындай болған сон, олар Құдайды құрметтеп, мадақтап, қайтып кетті.

²¹Сегіз күн өткеннен кейін Нәрестені сүндеттейтін мезгіл жеткенде, Оның атын Иса деп қойды. Шешесі құрсақ көтермес бұрын періште оған осы есімді айтқан еді.*

*Қарт пайғамбарлар Шимон мен Аннаның
Құтқаруышыны тануы*

²²Мұса арқылы берілген Таурат заңына* сәйкес діни тазару** кезеңі біткенде, әке-шешесі Исаны Жаратқан Иенің алдына апару рәсімін орындау үшін Иерусалимге алып келді. ²³Себебі Иеміз берген Таурат заңында: «Әрбір тұңғыш ер бала Жаратқан Иеге арналсын!»* деп жазылған. ²⁴Олар Таурат заңында тағы да айттылғандай, «орман кептерінің бір жұбын немесе көгершіннің екі балапанын»* құрбан етпекші де болды.

²⁵Сол кезде Иерусалимде Шимон есімді кісі тұратын. Ол Исраилдің көрген азабынаң құтқарылуын аңсап құтіп келген* әділ, Құдайды қастерлейтін, Киелі Рух қонған жан еді. ²⁶«Жаратқан Ие жіберген Құтқаруыш Мәсіхті көрмей тұрып өлмейсің», — деп оған Киелі Рух алдын ала айтқан болатын.

²⁷Енді Шимон Киелі Рухтың жетелеуімен гибадатханаға барды. Таурат заңына сәйкес рәсімдерді атқару үшін әке-шешесі Сәби Исаны гибадатханаға әкелгенде, ²⁸Шимон Оны қолына алып, Құдайды былай деп мадақтады:

*²¹ 1:21.

*²² Таурат заңы: Тәнірдің ертеде Мұса пайғамбар арқылы Исраил халқына берген бұйрықтарының жинағы.

*²² Діни тазару: бала туғанинан кейінгі қырқыншы күні гибадатханада атқарылатын рәсім.

*²³ Мысыр. шығу 13:2.12.

*²⁴ Леуілік. 12:6-8.

*²⁵ Немесе: Исраилдің жұбатылуын құтіп келген.

²⁹ «Уа, Элемнің Әміршісі, сонымен Сен енді,
Өзің алдын ала айтқандай, мендей пенденді
Жақсылықпен о дүниеге аттандырасың.*
³⁰⁻³² Құллі ұлттар үшін жіберген Құтқарушынды —
Саған бағынбаган ұлттардың көзін ашатын,
Әрі халқың Исаилдің даңқын шығаратын
Нұрынды мен казір өз көзіммен көріп тұрмын!»

³³ Жүсіп те, Нәрестенің шешесі Мәриям да Ол туралы айтқандарға қайран қалды. ³⁴ Шимон оларға батасын беріп, Мәриямға былай деді: «Осы Бала Исаилдегі көп адамдардың құлдырауына, ал басқалардың жоғарылауына себепші болады. Ол Құдайдың еркін білдіріп, көбі Оған қарсы шығады. ³⁵ Сонда жүрек түкпірлеріндегі ой-ниеттері білініп қалады. Ал, Мәриям, сенің жаңың җүргегінді қылышпен тілгілегендей қатты ауыратын болады».*

³⁶ Осы жерде Ашир руынаш шыққан Фануел қызы Анна пайғамбар да бар еді. Ол кезінде күйеуге тиіп, онымен жеті жыл отасқан, енді жасы үлгайған карт адам болатын. ³⁷ Сексен төрт жастағы жесір ораза тұтып, күні-түні Құдайға сиынын мінажат етіп, ғибадатханадан шықпайтын. ³⁸ Бұл кісі де сол сәтте-ақ келіп, Жаратқан Иені мадактады. Содан ол Иерусалимнің құтқарылуын* аңсан күтіп жүргендердің бәріне осы Нәресте туралы хабарды жеткізді.

³⁹ Мәриям мен Жүсіп Жаратқан Ие бүйірган Таурат заңына сай бәрін орындан болғаннан кейін Фалилеядагы өз қалалары Назаретке қайтып барды. ⁴⁰ Бала өсіп, күш жинап, даналыққа кенеле берді. Құдайдың шапағаты Оның үстінде болды.*

Он екі жасар Иса ғибадатханада

⁴¹ Эке-шешесі жыл сайын Құтқарылу мейрамын* мерекелеу үшін Иерусалимге баратын. ⁴² Иса он екі жасқа толғанда олар әдет бойынша мейрамды мерекелеуге тағы да Иерусалимге

*29 Яки: Тыныштықпен қызметінен босатасын.

*30-32 Немесе: құллі ұлттар үшін дайындаған құтқаруды.

*35 Жохан 19:25.

*38 Немесе: Иерусалимде Исаил елінің құтқарылуын (1:68; 2:25; 24:21; Ишайя 40:1-2,9; 52:8-10).

*40 Яки: Құдайдың ракымы Оның үстінде болды. Немесе: Құдай Оған риза еді.

*41 Құтқарылу мейрамы: Түсіндірмені қараныз.

келді. ⁴³ Мейрам күндері бітіп, әке-шешесі қайтып кетті, ал жас еспірім Иса Иерусалимде қалып қойды. Жұсіп пен Мәриям мұны білмей, ⁴⁴ Исаны басқа жолаушылармен бірге келе жатыр деп ойлады. Бір күндік жол жүргеннен кейін Оны туыскандары мен таныстарының арасынан іздей бастады. ⁴⁵ Таппаган сон Иерусалимге қайта барды. ⁴⁶ Үш күннен кейін Исаны гибадатханада ұстаздардың ортасынан айтқандарын тындалап, сұрақтар қойып отырған жерінен тапты. ⁴⁷ Тындалап отырғандардың бәрі Исаның ұғымталдығына және берген жауаптарына қайран қалысты.

⁴⁸ Эке-шешесі Оны көргенде аң-тан болды. Шешесі:

— Балам, бұл не қылғаның? Экен екеуіміз қатты аландалап, Сені іздеп келдік! — деді. ⁴⁹ Иса:

— Мені неге іздедіңіздер? Менің Экемнің ісімен шұғылданғаным жөн,* әлде мұны білмедіңіздер ме? — деп жауап берді. ⁵⁰ Бірак әке-шешесі Оның айтқан сөздерін түсінбеді.

⁵¹ Иса Назарет қаласына бірге оралып, оларға мойынсұнып жүрді. Осы сөздердің бәрін* шешесі қоңіліне түйіп алды. ⁵² Ал Исаның ойы* да, бойы да, Құдай мен адамдарға ұнамдылығы да арта түсті.

3

Мәсіхке жол дайынаушы Жақия пайғамбардың жүргізген уағызы

¹ Рим патшасы Тіберидің билік құрганынан кейінгі он бесінші жылында, Яңудея аймагын Понти Пилат билеп, Ирод Антипас — Галилея аймагының әкімі, оның бауыры Філіп — Итурея мен Трахонит аймақтарының әкімі, Лұсани — Абілине аймагының әкімі,* ² ал Ханна мен Қаяфа — басты діні қызметкерлер болып тұрды. Сол кезде айдалада Зәкәрия ұлы Жақияға Жаратқан Ие аян беріп, (оны пайғамбарлық міндеттіне кірестірді). ³ Содан бастап, Жақия Иордан бойындағы барлық өнірді аралап, былай деп уағыз айтты: «Күнәларыңың кешірілуі үшін теріс жолдан қайтып, Құдай жолына түсіндер,

*⁴⁹ Яки: Менің Экемнің үйінде болғаным жон (1:35).

*⁵¹ Яки: (Басынан өткізген) осындай жайттардың бәрін.

*⁵² Яки: даналығы.

*¹ Ирод Антипас және Філіп: Ирод I патшаның балалары. Итурея, Трахонит және Абілине: Ливан мен Сирия елдеріндегі аймақтар.

әрі шомылдыру рәсімінен өтіңдер!»⁴ Бұл Ишая пайғамбардың жазбасында сақталған мынадай сөздеріне сай болды.

«Жар салған дауыс шығады айдалада:
 Жаратқан Иеге жол дайындандар!
 Түзу қылыш даңғыл жолды салындар!
⁵ Жолдагы сай-салалар толтырылсын,
 Тау-төбелер болса аласартылсын!
 Бұралаң жерлері де түзетіліп,
 Бұдыр жолдар түгелдей тегістелсін!
⁶ Сонда бар адамзат көре алады
 Құдай Ие жіберген құтқаруды!»^{*}

⁷ Жақия шомылдыру рәсімінен өтуге келген халыққа былай деді:

— Ей, улы жыланның тұқымдары!* Келешектегі қаһарлы жазадан құтылуды сендерге кім үрретті? ⁸ Егер шынымен теріс жолдарынан қайтып, Құдай жолына түссендер, соган лайыкты іс істеңдер! Және «біздің тұп атамыз — Ыбырайым» деп бекер мақтанбаңдар! Мен сендерге айтамын: Құдай Ыбырайымға мына тастардан да үрпақ жасап бере алады. ⁹ Қазірдің өзінде-ак ағаш түбінде балта дайын тұр! Жақсы жеміс бермейтін әрбір ағаш шабылып, отқа тасталады!

¹⁰ Халық Жақиядан:

— Енді біздің не істеуіміз керек? — деп сұрады. ¹¹ Жақия оларға:

— Кімнің екі көйлегі болса, біреуін киімі жоққа берсін, кімнің азығы болса, ол да солай істесін! — деді.

¹² Өздерін шомылдыру рәсімінен өткізуге келген салық жинаушылар* да:

— Үстаз, біздің не істеуіміз керек? — деп сұрады. ¹³ Ол:
 — Белгіленген мөлшерден артық еш нәрсе талап етпендер!
 — деп жауап берді. ¹⁴ Жасақшылар да:

*3 Сенуші осы рәсімнен өткендегі өзінің теріс жолдан қайтып, Құдай жолына түсіп, кешірілгендейгін және ар-ұждандының тазарғандығын бекітеді. Түсіндірмені қараңыз.

*6 Яки: Құдайдың бейшараларды құтқарып алатынын (Ишая 40:3-5; 62:10-12).

*7 Немесе: улы жыландағы алдамшылар! (Эзәзіл шайтан жылан не улы жылан деп те аталауды: Жаратылыс. баст. 3:1; Аян 12:9; 20:2.)

*12 Рим патшалығы салған алым-салықты жинаушылар халыққа корсеткен жәбірге бола жек көрінішті еді. Түсіндірмені қараңыз.

— Ал біздің не істеуіміз керек? — деген сұрақ қойганда Жақия оларға:

— Ешкімге зорлық жасамандар, жала жауып тонамандар да! Өз жалақыларыңа қанағаттанныңдар! — деп тапсырды.

¹⁵ Халық Құтқаруши Патша Мәсіхтің келуін күтіп, барлығы Жақия туралы өз іштерінен: «Бәлкім, осының өзі Мәсіх шығар?» — деп ойлады. ¹⁶ Жақия бәріне былай деп жауап берді:

— Мен сендерді суға шомылдыру рәсімінен ғана өткіземін. Ал менен құдіретті Біреу келе жатыр. Оның құлы болып кебісін әперуге де тұрмаймын.* Ол сендерді Киелі Рухқа және отқа** шомылдырады. ¹⁷ Ол бидайды желпушіге үқсайды: күрегі қолында, қырманын тазартып, бидайын жинап, қамбасына құяды, бірақ қауызын тозақтың сөнбес отына жағады!

¹⁸ Жақия халыққа тағы басқа да насиҳат айтЫП, Ізгі хабарды жарияладап жүрді.

¹⁹ Алайда Жақия аймақ әкімі Иродтың^{*} туған бауырының әйелі Иродияны тартып алғанын және өзге де көптеген жаман қылыштарын әшкерелегендіктен, ²⁰ Ирод бұрынғы зұлымдықтары аз болғандай бұған қоса Жақияны тұрмеге жаптырды да.

*Құдайдың шомылдыру рәсімінен өткен
Мәсіхке ризашылығын білдіруі*

²¹ Қалың жұрт шомылдыру рәсімінен өтіп жатқан кезде Иса да сол рәсімнен өтті. Ол мінажат еткенде* көк ашылып,

²² көгершін бейнесіндегі Киелі Рух Оның үстіне қонды. Көктен: «Сен Менің сүйікті рухани Ұлымсың,* Саган толықтай ризамын!» — деген дауыс шықты.

*¹⁶ Немесе: Оның аяқ киімінің бауын шешуге де тұрмаймын.

**¹⁶ Елшілер. істері 2:2-4. Немесе: Киелі Рухқа, я болмаса тозақ отына (3:17).

*¹⁹ Галилея мен Перея аймактарының әкімі Ирод Антипас аты шұлы қанішер Ирод I патшаның баласы еді (3:1; Матай 2:16).

*²¹ Яки: Ол Құдайға сиынғаңда.

*²² Немесе: сүйікті Ұлымсың (1:32,35; Матай 1:14).

Жұсіптің ата-тегінің шежіресі

²³ Иса Өзінің қызметін бастаған кезде жасы шамамен отызда еді. Жұрттың ойынша Ол Жұсіптің ұлы болатын.* Ал Жұсіптің шыққан ата-тегі мынау: Жұсіп Еліден, ²⁴ Елі Маттаттан, Маттат Леуіден, Леуі Мәлкіден, Мәлкі Жанайдан, Жанай Жұсіптен, ²⁵ Жұсіп Мататиядан, Мататия Амостан, Амос Нагұмнан, Нагұм Есліден, Еслі Нагайдан, ²⁶ Нагай Макаттан, Макат Мататиядан, Мататия Семейден, Семей Жұсіптен, Жұсіп Яңудадан, ²⁷ Яңуда Жохананнан, Жоханан Ресадан, Реса Зоробабелден, Зоробабел Салателден, Салател Неріден, ²⁸ Нері Мәлкіден, Мәлкі Аддидан, Адди Қосамнан, Қосам Елмодамнан, Елмодам Ерден, ²⁹ Ер Ешуадан, Ешиа Еліезерден, Еліезер Жорымнан, Жорым Мататтан, Матат Леуіден, ³⁰ Леуі Шимеоннан, Шимеон Яңудадан, Яңуда Жұсіптен, Жұсіп Жонамнан, Жонам Еліәкімнен, ³¹ Еліәкім Мелеадан, Мелеа Менаннан, Менан Мататадан, Матата Натаннан, Натан Дауіттен, ³² Дауіт Есейден, Есей Фабиттен, Фабит Богоздан, Богоз Салмоннан, Салмон Нағасоннан, ³³ Нағасон Әминадаптан, Әминадап (Админнан, Админ Арнидан, Арни) Рамнан, Рам Хеэроннан, Хеэрон Парестен, Парес Яңудадан, ³⁴ Яңуда Жақыптан, Жақып Үсқақтан, Үсқақ Үбырайымнан, Үбырайым Тарадан, Тара Нахордан, ³⁵ Нахор Серухтан, Серух Рағудан, Рағу Пәлектен, Пәлек Еберден, Ебер Саладан, ³⁶ Сала Қайнаннан, Қайнан Арпақсаттан, Арпақсат Шамнан, Шам Нұхтан, Нұх Ләмехтен, ³⁷ Ләмех Мәтусаладан, Мәтусала Еностан, Енос Иәреттен, Иәрет Мақалаледен, Мақалалел Қайнаннан, ³⁸ Қайнан Еностан, Енос Сеттен, Сет Адам атадан тарады, ал Адам атанды Құдай жаратқан.*

4

*Исанаң айдалада сынақтан өтін,
әззілді жеңіп шыгуы*

¹ Киелі Рухқа кенелген Иса Иорданнан қайтқанда Киелі Рух Оны айдалаға апарып таставды. ² Сол жерде әзәзіл шайтан Оны қырық күн бойы сынады. Иса сол күндері еш нәр татпай, осы мерзім аяқталған кезде әбден ашықты.

³ Сонда шайтан Оған:

*²³ Иса пәк қызы Мәриямнан Құдай Рухының кереметімен дүниеге келді.

Жұсіп Құдайдың еркімен Исанаң өгей әкесі болды (1:35; Матаі 1:18-25).

*³⁸ Жаратылыс. баст. 1:26-27; 2:7; 5:1-2.

— Егер Құдайдың рухани Ұлы болсаң, мына тас нанға айналсын деп бұйыра ғөр, — деді. ⁴Иса оған жауап қатып:

— Киелі жазбада «Адам тек нанмен ғана емес, Құдайдың әрбір сөзімен өмір сүреді» деп жазылған ғой! — деді.

⁵Бұдан кейін шайтан Оны ертіп бік бір жерге шығарып, әп-сәтте әлемнің барлық мемлекеттерін көрсетіп:

⁶— Осы мемлекеттердің бүкіл билігін, олардың сән-салтанатын Саған беремін. Бұл билік маған тапсырылған, оны көңілім қалағанға беремін. ⁷Сонымен маған гибадат етсең^{*} бәрі де Сенікі болады, — деді. ⁸Иса оған былай жауап қатты:

— (Кет қасымнан, шайтан!) «Құдай Иене гибадат етіп, жалғыз Өған ғана қызмет ет!»^{*} деп жазылған ғой!

⁹Сонда шайтан Оны Иерусалим қаласына апарып, гибадатхананың төбесіне шығарып, былай деді:

— Егер Құдайдың рухани Ұлы^{*} болсаң, мына жерден төмен қарай секіре ғөр! ¹⁰Әйткені Киелі жазбада «Періштегерінде Ол Сені қорғауға бұйрық береді. ¹¹Сен аяғынды тасқа соғып алмауың үшін олар Сені колдарына көтеріп алып жүреді» деп жазылған ғой. — ¹²Иса оған жауап қайтарып:

— «Құдай Иенде еркінсіп сынама!»^{*} деп айтылған ғой! — деді.

¹³Шайтан барлық сынақтарын бітірген соң уақытша Оның қасынан кетіп қалды.

*Исаның Фалилеяда Ізгі хабарды жариялауы,
ал Назарет халқының қиқарлық танытуы*

¹⁴Киелі Рухтың құдіретіне кенелген Иса Фалилеяға қайтып келді. Ол туралы хабар бүкіл төңірекке тараپ кетті. ¹⁵Иса мәжілісханаларда жұртқа тәлім беріп, бәрі Оны мадактады.

¹⁶Өзі өскен Назарет қаласына келген соң Иса әдетінше демалыс күні^{*} мәжілісханаға барды. Киелі жазбалардан оқып беру үшін орнынан тұрғанда ¹⁷Оған Ишая пайғамбардың жазбасы берілді. Иса жазбаны ашып, мына жерін тауып, жамагат

^{*7} Яки: маған иіліп табынсаң.

^{*8} Яки: Құдайың — Жаратқан Иеге бас үр, жалғыз Өған ғана қызмет ет!
(Зан. қайтал. 6:13)

^{*9} Немесе: Құдайдың Ұлы (1:32,35; 3:22; Забур жыр. 2:12).

^{*12} Зан. қайтал. 6:16.

^{*16} Яки: сенбі күні. (Исраил халқының демалып, Құдай сөзін тындауга жиналатын күні.)

алдында оқып берді: ¹⁸ «Жаратқан Ие Маган Өзінің Рухын қондырды. Мені жарлыларға Ізгі хабар жеткізуге тағайындал, тұтқындарға босатылып, соқырларға көре алатындарын жар салуға жіберді. Мені езілгендерді қанаудан азат етуге ¹⁹ және Жаратқан Иенің кешірім беретін мейірімділік жылын жариялауга да жіберді».

²⁰ Иса жазбаны қайтадан орап,* қызметшіге қайтарып берді де, орына отырды. Мәжілісханадағы бүкіл халық Оған көз тікті. Иса:

²¹ — Сіздер естіген осы сөздер бүгін орындалды, — деп оларға уағыз айта бастады. ²² Бәрі Оған ризашылық білдіріп, аузынан шықкан ұнамды сөздеріне таңғалып,

— Мынау Жүсіптің баласы емес пе? — деп сұрады. ²³ Иса оларға былай жауап берді:

— Эрине Маган «Дәрігер болсан, өзінді емде» деген мәтелді келтіріп, «Қапарнаумда жасаған керемет істерің туралы естідік. Мына ата мекенінде де сондайларды істе!» дерсіздер.

²⁴ Сіздерге шындығын айтамын: өз елінде ешбір пайғамбардың қадірі болмайды. ²⁵ Естеріңізде болсын: Илияс пайғамбардың тұсында үш жыл алты ай бойы ешқандай жауын жаумай, барлық жерде қатты ашаршылық болған кезде Исарайл елінде жесір қалған әйелдер көп еді. ²⁶ Бірақ Құдай Илияс пайғамбарды солардың ешқайсысына емес, тек шетелдік Сидон елінің^{*} Сарепта қаласындағы бір жесір әйелге жіберді. ²⁷ Сондай-ақ Еліш пайғамбардың тұсында алапесін^{*} ауырған кіслер Исарайлде көп еді. Бірақ сириялық Нағыманинан басқа ешкім ауруынан жазылған жоқ.

²⁸ Мұны естігеннен кейін мәжілісханадағы адамдардың бәрі қатты ашуланды. ²⁹ Орындарынан тұрып, Оны қаладан қызып шығып, қала тұрган таудың тік жарынан құлатпақ болып төбессіне алып барды. ³⁰ Бірақ Иса араларынан өтіп шығып, кетіп қалды.

*²⁰ Сол кездегі жазбалардың екі шеті таяқшаларға бекітіліп, соларға оралып сакталатын.

*²⁶ Бұғынгі Ливан елінде. (Сол кезде онда Құдайға мойынсұнбайтын басқа үлт адамдары тұратын.)

*²⁷ Алапес: жұқпалы тері мен жүйке ауруларының жалпы атауы болатын.

*Қапарнаумдагы аурулар мен
жын қинағандардың дерпттерінен арылуы*

³¹ Содан Иса Фалилеядагы Қапарнаум қаласына ылдилап барды.* Сол жерде демалыс күні халықка тәлім берді. ³² Ол Құдайдан келген ерекше билікпен^{*} сөйлегендіктен жұрт Оның тәліміне қатты қайран қалды.

³³ Мәжілісханада жын^{*} соққан бір кісі де болды. Сол қатты дауыстап:

— Тоқта, назареттік Иса, бізде нен бар? Құртуға келдің гой бізді! Кім екенінді білемін: Сен Құдайдың Киелісісің! — деп айқайлады. ³⁵ Бірақ Иса жынға:

— Үнінді өшір, шық одан! — деп қатаң бұйырды. Жын ол кісіні мәжілісхананың ортасына құлатып тастағанмен оған еш зиян келтірместен денесінен шығып кетті! ³⁶ Барлық жұрт үрейлері ұшып:

— Бұл не деген сөз? Ол жындарға билікпен және құдіретпен бұйрық беріп, олар шығып кетеді гой! — деп таңғалысты.

³⁷ Бұдан кейін Иса туралы хабар төніректегі барлық жерге жайылды.

³⁸ Мәжілісханадан шыққаннан соң Иса Шимонның үйіне барды. Соның қайын енесі безгекпен қатты ауырып,* төсек тартып жатыр еді. Үйдегілер Исадан оған көніл бөлуін өтінді.

³⁹ Иса әйелдің қасына барып, қызуға тыйым салды. Соңда қызыу басылып, әйел дереу орнынан тұрып, оларды күтіп қызмет ете бастады.

⁴⁰ Құн бата бүкіл жұрт әр түрлі науқастармен ауырган адамдарын Исаға алып келді. Ол солардың әрқайсысының үстіне қолын қойып, сауықтырып жіберді. ⁴¹ Көп адамдардың бойындағы жындар шығып: «Сен Құдайдың рухани Ұлысың», — деп айқайлады. Өзінің Мәсіх екендігін білгендердің бола Иса жындарға тыйым салып, сөйлетпей таstadtы.

*³¹ Назарет Фалилея өлкесінің қыратты жеріндегі шағын қала, ал Қапарнаум томенде, көл жағасында орналасқан сауда-саттық орталығы болатын.

*³² Яки: өкілеттікпен. (Құдай сөзін уағыздауга Исаның өзіндік еркі мен терең түсінігі бар еді.)

*³³ Яки: жаман пері (әзәзіл шайтанға бағынышты арам рух).

*³⁸ Яки: қайын енесі қызыу қатты котеріліп.

*⁴¹ Немесе: «Сен Мәсіхсің — Құдайдың (рухани) Ұлысың!» (1:35)

⁴² Таң атқанда Иса үйден шығып, оңаша бір жерге барды. Халық Оны іздеп, қасына келіп:

— Бізді тастап кетпеніз, — деп, Оны тоқтатпакшы болды.

⁴³ Бірақ Иса оларға:

— Құдай Патшалығы* туралы Ізгі хабарды басқа қалаларға да жариялауга тиістімін. Мен сол үшін осында жіберілдім, — деді. ⁴⁴ Бұдан кейін Ол Фалилея аймағындағы мәжілісханаларда уағыз айтты.*

5 Шәкірттердің көремет көп балық аулауы, Шимон Петірдің Исаның кім екенін түсіне бастауы

¹ Бір күні Иса Генесәрет көлінің* жағасында тұрганда, халық Құдай сөзін тындау үшін Оның қасына жиналып, иін тіресіп тұрды. ² Иса көл жиегінде тұрган екі қайықты көрді, одан түскен балықшылар ауларын жуып жатты. ³ Екі қайықтың бірі Шимондікі еді. Иса оған мініп, Шимоннан жағадан арырак жүзіп барып тұруын сұрады да, отырып, қайық үстінен халық-ка тәлім берді.

⁴ Сөзін бітіргеннен кейін Шимонға:

— Көлдін терең жеріне жүзіп барып, балыққа ау сал, — деді.

⁵ Шимон:

— Үстаз, біз түні бойы еңбектеніп, түк үстай алған жоқпыз! Бірақ Сіз айтқан соң ауларды тағы да салып көрейін, — деп жауап берді.

⁶ Ауларын салғанда өте көп балық ұстады, балықтың көптігінен аулары жыртыла бастады. ⁷ Екінші қайықтағы жолдастарын кол бұлғап, көмекке шақырды. Олар келіп, екі қайықты да балыққа толтырды: тіпті қайықтары суға бата бастады!

⁸ Мұны көрген Шимон Петір Исаның аяғына жығылып:

— Ием, қасымнан кете көріңіз, Мен күнәкар адаммын!

— деді. ⁹ Себебі өзі де, қасындағылардың бәрі де осынша көп балық ұстагандарынан үрейлері ұша аңтарылды. ¹⁰ Шимонның серіктері Зебедей ұлдары Жақып пен Жохан да сондай күйде еді. Сонда Иса Шимонға:

*⁴³ Құдай Патшалығы: Құдайдың адамдарға жүргізетін игілікті әкімшілігі. (Түсіндірмені қараныз.)

*⁴⁴ Немесе: Бұдан кейін Ол яһуди халқының жеріндегі мәжілісханаларда уағыз айтты.

*¹ Генесәрет көлі — Фалилея көлі (яки теңізі) деп те аталатын.

— Қорықпа! Балық аулағаның сияқты бұдан былай адамдарды жинап әкелетін боласың, — деді.

¹¹ Екі қайықты жағаға шығарғаннан кейін олар бәрін тастап, Исаға шәкірт болып ерді.

Алапес адамның сауығуы

² Иса сол мәнайдағы қалалардың бірінде болғанда үсті-басын алапес қаптаған адам келе жатты. Исаны көрген ол аяғына жығылып:

— Мырза! Егер қаласаныз, мені құлан-таза сауықтыра аласыз, — деп жалбарынды. ¹³ Иса қолын созып, денесіне тигізді де:

— Қалаймын, құлан-таза сауығып кет! — деді. Сол сэтте-ақ ауру адам алапесінен арылды. ¹⁴ Иса оған мынадай бұйрық берді:

— Бұл туралы ешкімге де тіс жарушы болма! Бірақ діни қызметкерге барып, қарал. Содан кейін тазаруың үшін Мұса Тауратта бұйырған құрбандықты* ұсын. Бұл жұртқа сенің сауыққаныңың дәлелі болады, — деді.

¹⁵ Алайда Иса туралы хабар бұрынғыдан да бетер тарап кетті. Қөптеген халық Оны тыңдал, ауруларынан жазылу үшін ағылып келіп жатты. ¹⁶ Ал Иса елсіз далага кетіп, мінажат ететін.

Бір мүгедектің сауығып, күнәларының кешірілуі

⁷ Бір күні Иса тәлім беріп отырғанда Фалилея мен Яһудея аймақтарының барлық ауылдарынан әрі Иерусалим қаласынан келген парызышылдар^{*} және Таурат заңын үйретуші ғұламалар Оның қасында отырды. Иса Жаратқан Иенің ауруларды сауықтыратын құдіретіне кенелген еді.

¹⁸ Сол кезде бірнеше кісі сал болып ауырған бір адамды төсөнішімен көтеріп алыш, Исаның алдына апару үшін үйге кіргізейін деп жатты. ¹⁹ Халықтың қөптігінен ішке кіруге жол таба алмаған олар үйдің сыртқы сатысымен үстіне шығып, жалпақ төбесін ашты. Сол жерден сал адамды жатқан төсөнішімен ортаға, Исаның алдына түсірді.

²⁰ Олардың сенімін көрген Иса сал адамға:

— Пендерем, сенің күнәларың кешірілді, — деді.

²¹ Дін мұгалімдері мен парызышылдар:

*¹⁴ Леуілік. 14:2-32.

*¹⁷ Түсіндірмені қаранды.

— Құдайды қорлайтын Бұл кім Өзі? Құнәларды жалғыз Құдайдан басқа кім кешіре алады? — деп ойланып қалды.

²² Олардың осылай ойлагандарын үға койған Иса:

— Неге бұлай ойлайсыздар? ²³ Қайсысын айту онайырақ: «Сенің құнәларың кешірілді!» деу ме, әлде: «Орнынан тұрып, жүре бер!» деу ме? ²⁴ Ал көктен келген Менің жер бетінде құнәларды кешіруге билігім бар екендігін^{*} білүлеріңіз үшін..., — деп, сал адамға қарап: — Саған айтамын: орнынан тұр да, төсөнішінді жинап алып, үйіне бар! — деді.

²⁵ Ауру адам олардың көзінше дереу тұрды да, жатқан төсөнішін жинап алып, Құдайды мадақтап үйіне кетті! ²⁶ Осыны көргендердің бәрі қатты қайран қалып, үрейленді: «Біз бүгін ғажап істер көрдік!» — десіп, Құдайға мақтау айтты.

Салықшы Матай Леуінің шәкірттерге қосылуы

²⁷ Осыдан кейін Иса сыртқа шығып, салық кенсесінің қасында отырган Леуі^{*} есімді салық жинаушыны^{**} көріп, оған: «Соңынан ер!» — деді. ²⁸ Леуі орнынан тұрып, бар нәрсесін тастап, Исаға шәкірті болып ерді.

²⁹ Кейін Леуі үйінде Исаға арнап үлкен қонақасы берді. Сонда көптеген салық жинаушылар және басқалар да Исамен дастар-қандас болды. ³⁰ Дін мұғалімдері мен парызышылдар құнқілден, Исаның шәкірттеріне:

— Неге салықшылармен және басқа күнәкарлармен бірге тамақ ішіп-жеп отырындар?! — деп наразылық білдірді. ³¹ Иса оларға былай деп жауап берді:

— Дәрігер дені сауга емес, ауру адамга қажет. ³² Мен «әділдерді»^{*} емес, күнәкарларды теріс жолдан қайтуға шақыру үшін келдім.

*²⁴ Немесе: Құдай тағайындаған Билеушінің («Адам Ұлының») жер бетінде құнәларды кешіруге билігі бар екендігін. (Тұсіндірмені караңыз.)

*²⁷ Леуі Матай деп те аталатын: Матай 9:9.

**²⁷ Көшілік салықшыларды елдің басқышыларымен істес болып, халыққа жәбір көрсеткендері және діни ережелерді ұстанбағандары үшін жек көретін. (Тұсіндірмедегі «Салықшыны» караңыз.)

*³² Яки: әзідерін әділміз деп санайтындарды (18:9-14; Рим. хат 3:10; Забур жыр. 13:3).

*Той басталды!
Жаңа өмірдегі жаңа салттар*

³³ Элгі діншілдер Исаға:

— Жақияның шәкірттері жи ораза үстап мінажат етеді, парызылдардың шәкірттері де солай істейді. Ал Сіздің шәкірттеріңіз неге ораза үстамай-ақ тамақ ішеді? — деді. ³⁴ Иса оларға астарлап жауап беріп:

— Күйеу жігіт қастарында болғанда тойға келгендерге ораза үстайтып қоюға бола ма? ³⁵ Бірақ та «Күйеуді» қастарынан алып кететін күн туады; сол кезде олар ораза үстайтын болады, — деді.

³⁶ Оларға тағы да астарлап былай деді:

— Жаңа киімнен жамау жыртып алып, ескі киімге жама-мас. Олай етсе, жаңа киім жыртылып, жамау ескіге жараспас та еді.

³⁷ Сондай-ақ, жас шарапты ескі торсыққа құймас. Олай етсе, быршып ашыған жас шарап торсықты жарып, ағып кетеді, торсық та бүлінеді. ³⁸ Керісінше, жас шарапты жаңа торсыққа құю керек. (Сонда екеуі де аман қалады.) ³⁹ Ал ескі шарапты ішкен әркім: «Ескісі жақсырақ», — деп жаңасын сұрамайды.

6

Діни демалыс күні жайындағы мәселе

¹ Бір демалыс күні^{*} Иса егіндік арасымен өтіп бара жатқанда, шәкірттері біраз масақ үзіп алып, қолмен үгіп жеді. ² Кейбір парызылдар:

— Сендер демалыс күні істеуге тыйым салынған жұмысты неге істеп жүрсіндер?! — деп наразылық білдірді. ³ Иса оларға былай деп жауап қайырды:

— Дәүіт пайғамбар мен оның қасындағылар ашыққан кезде не істегенін оқымаң па едіндер? ⁴ Ол Құдайдың киелі үйіне кіріп, діни қызметкерлерден басқа ешкімге жеуге болмайтын, тарту ретінде ұсынылған нандарды алып, өзі де жеп, қасын-

*³⁴ Мәсіх (Күйеу) сенушілерімен бірге болған уақыт той сияқты көнілді, сонда қайғырып ораза үсташа жөнсіз. (Ошия 2:19-21,23; Жохан 3:29; Корынт. 2-хат 11:2)

*³⁵ 9:51; 18:32; 22:39-62; 24:13-21.

*¹ Таурат занына сай Исарайл халқының діни демалысы болған сенбі күні жұмыс істеуге тыйым салынған еді (Мысыр. шығу 31:12-17).

дағыларға да берді емес пе? — ⁵ Бұдан кейін Иса: — Көктен келген Мен демалыс күнінің де Иесімін,* — деп қорытты.

⁶ Иса басқа бір демалыс күні мәжілісханаға барып, тәлім беріп отырган еді. Сол жерде оң қолы семіп қалған бір адам да болды. ⁷Дін мұғалімдері мен парызышылдар Исаны айыптастын сылтау табуға тырысып, Ол демалыс күні болса да ауруларды сауықтырап ма екен деп андыды. ⁸Бірақ осындаі ойларын білген Иса қолы семген адамға: «Түрекеліп, ортага шықши!» — деді. Ол тұрып, ортага шықты. ⁹Сонда Иса оларға былай деді: «Сендерден сұрап тұрмын, демалыс күні қайсысын істеуге болады: жақсылықты ма не жамандықты ма? Біреудің жанын құтқаруды ма немесе құртуды ма?» — ¹⁰Иса айналасында отыргандардың бәріне қаралы да, әлгі кісіге: — «Қолынды созши!» — деді. Сол адам семіп қалған оң қолын созғанда ол бұрынғы сап-сау қалпына келді.

¹¹ Ал ана діншілдер болса қатты ашууланып, Исаға қарсы не істесек екен деп өзара ақылдасты.

Исаның Ізгі хабарды тарататын он екі елшісін таңдауы

¹² Сол күндері Иса мінажат ету үшін^{*} тауга шығып, түні бойы сиынумен болды. ¹³ Таң атқан соң шәкірттерін қасына шақырып, араларынан он екісін тандап алды да, оларды елшілер^{*} деп атады. ¹⁴ Олар: Өзі Петір деген жанама ат қойған Шимон және оның інісі Әндір, Жақып пен Жохан, Філіп пен Барталмай.* ¹⁵ Матай мен Тома, Элпей ұлы Жақып пен жұрт Діншіл^{*} деп атаған Шимон, ¹⁶ Жақып ұлы Януда және кейін Исаға опасыздық жасаған Януда Исқариот.

*⁵ Яки: Құдай тағайындаған Билеуші («Адам Ұлы») — Мен Өзім діни демалыс күні жайлы ережелердің шынайы мөнін түсіндіруге де биліктімін (Матай 7:29; 11:27; 28:18; Жохан 6:27; 13:3; Еврей. хат 2:8).

*¹² Яки: Құдайға сиынЫп ғибадат ету үшін. (Түсіндірмені қараныз.)

*¹³ Елші: Мәсіх Ізгі хабарды жариялауға жіберген үекіл, рәсул.

*¹⁴ Есімі — Натарайыл, экесінің есімі — Талмай (Жохан 1:45).

*¹⁵ Немесе: Үлтішыл. (Бұл жанама ат оның бұрын дінге ерекше беріліп, өз елінің тәуелсіздігі үшін қара қүшпен құресущі топтың мүшесі болғанын білдіреді: Елшілер. істері 21:20; 22:3; 5:35-37.)

Исанаң бір тау беткейіндеңі уағызының басталуы

¹⁷ Иса олармен бірге таудан төмөн түсіп, беткейдегі бір жазық-ка келді. Оның қасына көптеген шәкірттері және бүкіл Янудея аймагынан, Иерусалим қаласынан және Жерорта теңізі жағалауындағы Тир мен Сидон аймактарынан келген көп халық жиналды. ¹⁸ Олар Исаны тыңдауға және ауруларынан сауығуға келгендер болатын. Жын кинаған адамдар да келіп, жындарынан арылып кетіп жатты. ¹⁹ Бүкіл халық Исага қолын тигізуге үмтүлды, себебі Одан құдірет шығып, бәрін де сауықтырып жатты.

Шынайы бақыт және қасірет

²⁰ Сол кезде Иса шәкірттеріне қарап былай деді:

— Жарлылар, сендер бақыттысындар;*

Құдайдың Патшалығы өздеріне арналған!**

²¹ Қазір ашыққандар,* сендер бақыттысындар;

себебі тойынатын боласындар!**

Қазір қайғырып жылағандар, сендер бақыттысындар:
себебі қуана күлетін боласындар!

²² Адамдар көктен келген Маган бола*

сендерді жек көріп, орталарынан аластатып,

корлап, аттарыңа кір келтірсе, бақыттысындар:

²³ сол күні қуана секіріп шаттанындар,

себебі көкте сендерді зор сыйларың құтіп тұр!

Солардың ата-бабалары бұрынғы пайғамбарларға да
солай істеген.*

²⁴ Алайда, байлар, сендер қасіретке қаласындар:

себебі рақаттың дәмін толығымен татып келдіндер!

²⁵ Қазір қарны тоқтар, қасіретке қаласындар:

сендер ашығатын боласындар!

*²⁰ Немесе: (Киелі Рухқа) мұқтаждар, Құдай сендерге риза яки сендерді жарылқайтын болады. (Құдай Өзінің кешіріміне және Киелі Рухына мұқтаждықтарын мойындағандарға риза: Тімоте. 1-хат 2:3-6; Матай 5:3)

**²⁰ 18:28-30; Матай 25:34.

*²¹ Немесе: Қазір (әділдікті) аїсап зарыққандар (Матай 5:6).

**²¹ Немесе: Себебі қанағат табатын боласындар (Ишайя 55:1-2).

*²² Яки: Құдай тағайындаған Билеушіге («Адам Ұлына») бола.

*²³ Матай 23:29-36; Шежіре. 2-ж. 36:16.

Қазір күлгендер, қасіретке қаласындар:
сөндер еніреп жылайтын боласындар!

²⁶ Егер барлық жұрттан мақтау естіп жүрсөндер,
қасіретке қаласындар:
олардың ата-бабалары жалған пайғамбарларға да
солай істеген.

*Жауларын жақсы көрү
және игілік істей қажеттігі туралы*

²⁷ Бірақ, Мені тындаушылар, сөндерге айтамын:
жауларынды жақсы көріндер!

Өздерінді жек көретіндерге жақсылық жасап,

²⁸ қаргайтындарға игілік тілеп,
өкпелететіндер үшін Тәңір Иеге сиынып мінажат етіндер!

²⁹ Бетінің бір жағын ұрганға
екінші жағынды да тос!

Шапанынды тартып алғанның
көйлегінді де алуына кедергі жасама!*

³⁰ Сұраган әркімге мұқтаждын бер,*
өзіндікін тартып алғанин оны қайта сұрама!

³¹ Адамдар өздеріне қалай істесін десендер,
сөндер де оларға солай істендер!

³² Егер өздерінді жақсы көргендерді ғана жақсы көрсөндер,
сол үшін Тәңірден қандай сый алмақсындар?* Өздерін жақсы
көргендерді құнәкарлар да жақсы көреді.

³³ Егер өздеріне жақсылық істегендеге ғана жақсылық істе-
сөндер, сол үшін қандай сый алмақсындар? Оны құнәкарлар да
істейді.

³⁴ Егер сол кісіден қайтарып алармын деген үмітпен қарыз
берсөндер, ол үшін қандай сый алмақсындар? Берген нәрселе-
рін түгелдей қайтарып алу үшін құнәкарлар да өзі сияқтыларға
қарыз береді.

³⁵ Бірақ сөндер жауларынды да жақсы көріндер! Жақсылық
істеп, жарлыларға ештеңе дәметпестен қарыз беріндер! Сонда

*²⁹ Яки: Адамдардың жамандыктарын жақсылықпен жеңдір (Рим. хат 12:21; Жохан. 1-хаты 5:4).

*³⁰ Яки: Бишараларға жомарттықпен жәрдем бер (11:41; Матай 25:34-36).

*³² Яки: қандай сауап алмақсындар? (Матай 6:1,4)

көктегі сыйларың зор болып, Құдай Тағаланың рухани бала-
лары боласындар!* Ол тіпті рақмет айтуды білмейтіндер мен
жамандарға да мейірімді. ³⁶ Сонымен көктегі Экелерің қандай
қайырымды болса, сендер де сондай қайырымды болындар!

Басқаларды айыптауға асықпау

³⁷ Басқаларға үкім айтпаңдар, сонда сендерге де үкім шыға-
рылмайды.* Айыптаманцдар, әйтпесе өздерің де айыпталасындар,
кешіріндер, сонда сендер де кешірілесіндер.**

³⁸ Беріндер, сонда сендерге де беріледі: шайқап, нығыздан
толтырып, тасып-төгілген мөлшерде салып беріледі. Қандай
өлшемді қолдансандар, Құдай сендерге де сонымен өлшеп
береді.*

³⁹ Иса оларға астарлап тағы былай деді:

— Сокырды соқыр жетелеп жүре ала ма? Екеуі де орга құлап
түспей ме? ⁴⁰ Шәкірті ұстазынан жоғары емес. Ал білімін
жетілдірген әркім өз ұстазындей болады.

⁴¹ Неге бауырыңың қозіндегі тікенді көре тұра, өз қозіндегі
бөренені байқамайсың? ⁴² Өз қозіндегі бөренені көрместен:
«Бауырым, кәне, қозіңнен тікенді алып тастайын» деп қалай
айта аласың? Эй, екі жүзді! Әуелі өз қозіңнен бөренені алып
таста, бауырыңың қозіндегі тікенді содан кейін анық көріп,
алып тастарсын.

Ағаш жемісімен, адам ісімен танылар

⁴³ Жаман жеміс беретін жақсы ағаш жоқ, жақсы жеміс бере-
тін жаман ағаш та жоқ. ⁴⁴ Эр ағаш өзінің жемісімен танылар:
«шомырттан өрік, жабайы бұтадан жүзім жиналмас».* ⁴⁵ Ізгі
адам жан дүниесіндегі игілікті қазынадан игілік алып шығады,
ал зұлым адам арам жан дүниесінен арамдық алып шығады.
Жан дүниенеге толса, аузызың соны айттар.

*³⁵ Матай 5:7,9.

*³⁷ Яки: үкім айтпаңдар, әйтпесе Құдай сендерге үкім шығарады (6:41-42;
18:11,14; Матай 18:32-34).

**³⁷ 11:4; Матай 6:14-15.

*³⁸ Құдай осылай істейтіндерді молынан жарылқайды.

*⁴⁴ Немесе: шомырттан інжір жинамас, тікенді бұтадан жүзім алмас.

Берік негіз бен тайғақ негіз

⁴⁶ Егер сендер айтқанымды орында масандар, несіне Мені «Мырза, Ие!» дейсіндер? ⁴⁷ Маган келіп, айтқандарымды тыңдал, орындаған әркімнің қандай адамға ұқсайтынын сендерге айтайын: ⁴⁸ ол жерді терең қазып, іргетасын жартасқа қалап, үй салған адамға ұқсайды. Сел басып, тасыған өзен бұл үйді соққылағанда оны қозгалта алмады. Себебі оның іргетасы жартасқа қаланған еді.

⁴⁹ Алайда айтқандарымды естісе де, орында маған кісі үйін іргетассыз жай жерге салған адамға ұқсайды. Тасыған өзен бұл үйді соққылағанда ол сол заматта-ақ опырылып құлап, тас-талқан болады.

7

Римдік жұзбасының зор сенімі

¹ Өзін тыңдал тұрған халыққа барлық сөзін айтып бітірген-нен кейін Иса Қапарнаум қаласына кірді. ² Бір римдік жұзбасының жақсы көретін қызметшісі ауырып, хал үстінде жаткан еді. ³ Жұзбасы Иса туралы хабар алған болатын. Сол себепті келіп, қызметшісін сауықтырып құтқаруын өтіну үшін Исаға яһудилердің бірнеше ақсақалдарын* жіберді. ⁴ Олар Исаңың қасына келгенде жалбарына өтініп: «Жұзбасы жәрдем беруіңізге тұратын кісі. ⁵ Елімізді жақсы көреді, тіпті бізге мәжілісхана да салып берді», — деді.

⁶ Иса олармен бірге жүрді. Ол үйге жақындал қалғанда, шетелдік жұзбасы Оған достарын жіберіп, мынаны айтқызыды:

— Келіп әуре болмай-ақ қойыңыз, Мырза. Мен Сіздің шаңырағымның астына келуіңізге лайық емесспін.* ⁷ Сондықтан да өзімнің Сізге келуімді жөн көрмедім. Тек бір сөз айтсаңыз болды, қызметшім сауығып кетеді. ⁸ Мұны білемін, себебі мен де біреудің қол астындамын, өзіме бағынышты жасақшыларым да бар. Біреуіне: «Бар!» десем, барады, басқасына: «Кел!» десем, келеді, қызметшімे: «Мынаны істе!» дегенімде, ол соны орын-дайды.

*³ Немесе: (мәжілісхана) басшыларын.

*⁶ Осылай бұл жұзбасы өзінің күнекар шетелдік екендігін ашық мойындалды. Алайда Құдай әрбір ұлттың адамдарына ракым көрсетуге дайын (Елшілер. істері 10:1-6,34-36; Ефес. хат 2:11-19).

⁹ Мұны естіген Иса таңғалып, соңынан еріп келе жатқан халықта бұрылып: «Сендерге шындығын айтайын: Маган осындаид сенім артқан кісі Ибраил халқынан ешқашан кездескен емес!» — деді.

¹⁰ Жіберілгендер жұбасының үйіне қайтып келгенде ауру қызметшісінің сауығып кеткенін көрді.

Жесір әйелдің өлген баласының тірілуі

¹¹ Біраздан кейін Иса Наин атты қалага барды. Оған шәкіртері және көп халық еріп жүрді. ¹² Иса қала қақпасына жақындаған кезде жұрт біреудің сүйегін жерлеуге алып шығып келе жатты. Бұл бір жесір әйелдің жалғыз ұлы еken. Жесірге қаладан көп халық ілесіп шығып келе жатты.

¹³ Иеміз Иса әйелді көргенде оған жаңы ашып: «Жыламаңыз!» — деді. ¹⁴ Жақындаپ келіп, табытқа қолын тигізді. Табыт көтергендер тоқтағанда Ол: «Балам, саған айтамын, түрегел!» — деді. ¹⁵ Сонда өлген жігіт түрегеліп отырып, сөйлей бастады! Иса оны шешесіне табыс етті.

¹⁶ Жұрттың бәрін үрей биледі. Олар: «Арамыздан ұлы Пайғамбар шықты!» «Құдай өз халқына игілік істеуге келді!» — деп Құдайды мадақтады. ¹⁷ Иса туралы осындай әнгіме бұкіл Янудея аймагына және барлық төнірекке тараپ кетті.

Жақия пайғамбардың сұрағы

¹⁸ Бұл туралы Жақия пайғамбар шәкірттерінен хабар алып тұрды. ¹⁹ Жақия олардың екеуін шақырып алды да, Иеміз Исаға жіберіп, Одан: «Келетіні ежелден-ақ уәде етілген Құтқарушымыз шынымен Сіз бе? Әлде басқа біреуді күтуіміз керек пе?» — деп сұратты. ²⁰ Олар Исаға келіп:

— Шомылдыру рәсімін жасаған Жақия бізді: «Келетіні ежелден-ақ уәде етілген Құтқарушымыз шынымен Сіз бе? Әлде басқа біреуді күтуіміз керек пе?» деп сұрауға жіберді, — деді. ²¹ Сол сәтте Иса көптеген адамдарды ауру-сырқауларынан сауықтырып, жындарынан арылтып, көп зағиптарға рақым етіп көздерін ашып жатты.

²² Сонда Иса жіберілген кісілерге:

— Сендер көріп-естігендерінді Жақияға барып, айтып беріңдер: зағиптар көріп, сал болғандар жүріп, алапестер құлан-таза сауығып, саңыраулар естіп, өлгендер қайта тіріліп, жарлыларға

Ізгі хабар жарияланып жатыр. ²³ Ал Маган деген сенімінен бас тартпаған әркім бақытты!* — деді.

²⁴ Жакияның жіберген адамдары кайтып кеткеннен кейін, Иса жұртқа Жакия туралы былай деп айта бастады:

— Сендер айдалаға не көруге бардындар? Жел тербеткен бір қамысты ма? (Жакия ондай емес!) ²⁵ Тегі, не көруге бардындар? Қымбат киім^{*} киген біреуді ме? Жок, қымбат киім киіп, молшылықта өмір сүріп жатқандар патша сарайларында тұрады фой. ²⁶ Сонда не көруге бардындар? Бір пайғамбарды ма? Иә, сендерге айтамын, Жакия тіпті пайғамбардан да артық! ²⁷ Құдайдын Киеle жазбадағы мына тәрізді сөздері Жакияның өзін алдын ала білдірген еді: «Біліп ал, Мен хабаршымды алдыннан жіберемін. Ол жүретін жолынды дайындаң қояды».* ²⁸ Сендерге шындығын айтайын: адам баласы атаулының ішінде Жакиядан жолы үлкен ешкім болған емес. Бірақ Құдай Патшалығындағы ең қарапайым деген адамдардың жолы онікінен үлкен.*

²⁹ Мұны тындаған бүкіл халық, тіпті салықшылар да Құдайдын әділдігін мадақтады. Олар Жакия орындаған шомылдыру рәсімінен өткен болатын. ³⁰ Алайда парызылдар және Таурат заңын үйретуші ғұламалар бұл рәсімнен өтпей, Құдайдың өздеріне арнаған мақсатын қабылдамады.*

³¹ Иеміз Иса тағы былай деді:

— Ендеше қазіргі ұрпақтың кісілерін кімге ұқсатайын, олар кімге ұқсас? ³² Олар қырсық балалар сияқты далада отырып, бір-біріне айқайладап:

«Сендер үшін сыйызғы тартсақ та, би билемедіндер,
Сосын жоқтау айтсақ та, жылап еңіремедіндер!»

— деп наразылықтарын білдіреді. ³³ Өйткені шомылдыру рәсімін жасаған Жакия пайғамбар келгенде кәдімгі тамактарды ішіп-жемеді. Сендер оны «жынды» дейсіндер. ³⁴ Ал Мен, көктен келген Билеуші, кәдімгі тамактарды ішіп-жеймін. Сонда

*²³ Яки: Маган ренжімейтін, сенімінен безбейтін әркімге Құдай риза (Аян 2:9-11; 14:12-13).

*²⁵ Яки: Жұмсақ киім. (Жакия пайғамбардың киімі өте қарапайым болатын: Матаі 3:4).

*²⁷ Құдайдың хабаршысы Жакия пайғамбар Исраил елін Мәсіхтің келуіне дайындағы (3:15-18; Малахи 3:1).

*²⁸ 10:24; Еврей. хат 11:39-40; Жохан 1:12.

*³⁰ 16:15; Матаі 3:5-10; 21:31-32,45.

сендер: «Мынау тамақ жеп, шарап ішуді жақсы көреді, әрі салықшылармен, күнәкарлармен дос!» деп жамандайсындар.

³⁵ Алайда даналық оны қабылдағандардың істерімен ақталады,* — деді.

Парызылдар кісі және күнәкар әйел

³⁶ Бірде парызылдар тобының бір мүшесі Исаны тамакқа шақырды. Ол парызылдың үйіне келіп, дастарқан басына жантайды. ³⁷ Қалада тұратын бір күнәкар әйел Исаның парызылдың үйінде дастарқан басында отырганын естіп, ісмайға толған мөлдір тас^{*} құтысын алып келді. ³⁸ Исаның аяқ жағында тұрып, жылай берді де, көз жасын Оның аяғына төгіп, шашымен сұрте бастады. Сосын аяқтарын сүйіп, үстіне ісмай құйды.

³⁹ Исаны қонаққа шақырган парызышыл мұны көргенде іштей: «Егер Бұл нағыз пайғамбар болса, Өзіне қолын тигізгеннің кім екенін және қандай әйел екенін білер еді. Ол күнәкар қатын гой», — деді. ⁴⁰ Иса оған:

— Шимон, саған айтайын деген бір ауыз сөзім бар, — деп үн катты.

— Айта беріңіз, Үстаз! — деді ол. ⁴¹ Сонда Иса:

— Қарыз беруші бір адамның екі кісіде акшасы болыпты. Олардың біреуі бес жұз күміс теңгеге,* ал екіншісі елуге борышты екен. ⁴² Олардың қарызын қайтаратын еш нәрселері болмағандықтан, сол адам екеуінің де қарызын кешіпті. Айтшы, кәне, бұлардың қайсысы оны көбірек жақсы көреді? — деген сұрақ қойды. ⁴³ Шимон:

— Көбірек қарызы кешірілгені деп ойлаймын, — деді. Иса оған:

— Дұрыс айттың, — деді. ⁴⁴ Содан әйелге бұрылып, Шимонға тағы былай деді:

— Мына әйелді көріп тұрсың ба? Мен үйінде кіргенде, сен Маган аяғымды жуатын су бермедің. Ал ол көз жасын аяғыма төгіп, шашымен сұртті. ⁴⁵ Сен Мені сүймедің. Ал ол Мен келгеннен бері аяғымды тоқтамастан сүйіп отыр. ⁴⁶ Сен басыма

*³⁵ Немесе: Алайда Құдайдың даналығын соның барлық балалары (яки соның жолына түскендердің бәрі) дұрыс деп табады.

*³⁷ Немесе: алебастр. (Ак немесе түссіз мөлдір келетін гипс тәрізді зат.)

*⁴¹ Үш жұз күміс теңге жай жұмысшының бір жылдық жалақысы болатын.

май құйып құрмет көрсетпедің. Ал ол тіпті аяғыма иісмай құйды.⁴⁷ Сондықтан саған айтамын: оның көптеген күнәлары кешірілді, бұл оның зор сүйіспеншілігінен көрініп тұр. Ал кімге аз кешірілсе, сол аз жақсы көреді де. —⁴⁸ Және әйелге:

— Сенің күнәларың кешірілді! — деді.

⁴⁹ Сонда Иса мен бірге дастарқан басында жантайған кісілер іштерінен: «Күнәларды да кешіретін Бұл кім Өзі?» — деп ойлады. ⁵⁰ Бірақ Иса әйелге:

— Сен сенімің арқылы құтқарылдың.* Аман-есен қайта бер, — деді.

8

Мәсіхтің жолына түскен әйелдер

¹ Бұдан кейін Иса қалалар мен ауылдарды аралап, уағыз айтып Құдай Патшалығы туралы Ізгі хабарды жариялады. Оған он екі елшісі ² және көптеген әйелдер еріп жүрді. Бұлардың бірнешеуін Иса қинаған жындарынан арылтып, ауруларынан сауықтырған болатын. Олар жеті жынынан арылған магдалалық Мәриям, ³ Иродтың сарай басқарушысы Кузаның әйелі Жоханна, Сузанна және көптеген басқалары. Олар қолдарындағы барымен Исаға және шәкірттеріне қызмет көрсетті.

*Құдай сөзіне құмар болып тұру керек:
түрлі топыраққа себілген тұқым туралы астарлы әңгіме*

⁴ Көп қалалардың тұрғындары Исаңың қасына келіп, үлкен топ жиналған еді. Иса оларға мына астарлы әңгімені айтып берді:

⁵ — Бір диқан тұқым себуге шығыпты. Ол сеуіп жүргенде дәндердің кейбіреулері жол бойына түсіп, тапталып қалады. Құстар ұшып келіп, шоқып, жеп қояды. ⁶ Біраз тұқым тастақ жерге түседі. Қектеп шыққаннан кейін ылғал жетпегендіктен қураш қалады. ⁷ Кейбір дәндер тікен арасына түседі. Бірге өсken тікендер оларды тұншықтырып, өсірмей тастайды. ⁸ Ал кейбіреулері құнарлы топыраққа түседі. Бұлар өсіп, жұз еседен өнім береді. — Мұны айтқаннан кейін Иса дауыстап: — Құлағы барлар жақсылап тындаап алсын! — деді.

*⁵⁰ Яки: Сенімің сені құтқарды. (Ол Құтқаруыш Мәсіхке сенгендейдіктен күнәларынан арылды.)

⁹Сонда шәкірттері Исадан:

— Бұл астарлы әңгіменің мағынасы қалай? — деп сұрады.

¹⁰Иса оларға былай деді:

— Құдай өз Патшалығы туралы сырларды білуді сендерге бүйірган. Бірақ басқалар көріп тұрса да шынымен көрмесін, естіп тұрса да түсінбесін деп, оларға сол құпиялар астарлы әңгімелер арқылы айттылады.

¹¹ Ал әңгіменің мағынасы мынадай: тұқым Құдайдың Ізгі хабарын^{*} білдіреді. ¹² Жол бойына тұскендері Ізгі хабарды былай тыңдайтын адамдарды бейнелейді: оларға әзәзіл шайтан келіп, сенбесін, құткарылмасын деп, жүректеріне қонған сөздерді ұрлап алғып кетеді.

¹³ Ал тастақ жерге тұскендері мынаны көрсетеді: адамдар Ізгі хабарды естіген бойда оны қуанышпен қабылдайды, бірақ тамыр жаймагандықтан уақытша ғана сенеді. Олар сынақтан өтіп жүрген кезде сенімдерінен безіп кетеді.

¹⁴ Тікен арасына тұскен дәндер болса, мынаны білдіреді: адамдар Ізгі хабарды естиді. Алайда былай шыға бере, тұрмыс қамын ойлап абыржып, байлық пен ләззаттың қызығына алданады. Осылайша Ізгі хабар ескерусіз қалып өнімі пісіп үлгермейді.*

¹⁵ Ал құнарлы топыраққа себілген тұқым мынаны бейнелейді: бірсыыра адам Құдайдың хабарын тыңдап, ізгі, таза жүректерінде сақтап, шыдамдылықпен өнім береді.*

¹⁶ Ешкім шам жаққан соң оны ыдыспен бүркемейді, не төсек астына да қоймайды. Қайта, үйге кіргендеге жарығы тұсу үшін шам қойғышқа қояды.* ¹⁷ Себебі мәлім болмайтын ешбір сыр, жарыққа шығып, жария болмайтын ешбір құпия жоқ.

¹⁸ Сондықтан қалай тыңдайтындарыңа назар аударындар! Өйткені кімде біраз түсінік бар болса, соған тағы көбірек беріледі, ал кімде жоқ болса, оның өзімде бар дегені де одан алышып қойылады,* — деді Иса.

*¹¹ Яки: Құдайдың сезін.

*¹⁴ Яки: Осылайша (сол адамның өмірінде) сөз «тұншығып», жемісі піспейді (3:9; 13:6-9; Жохан 5:2,6-8).

*¹⁵ Яки: шыдамдылықпен (рухани) өнім береді (Жохан 15:9-16; Галат. хат 5:22-26; Матай 25:34-40; Жақып. хаты 1:27).

*¹⁶ Құдай Патшалығы туралы Ізгі хабар оны тыңдаган адамның өз өмірінде де игілікті өнім беріп, басқаларға да нұрын тегеттің болады.

*¹⁸ Құдай сезін естіп, орындағанға көбірек түсінік беріледі, бірақ орында майтындар естігендерін де жоғалтып алады.

Мәсіхтің шын мәніндегі тұысқандары

¹⁹ Исаның шешесі мен туған бауырлары келіп, халықтың көптігінен Оған жақындан алмады.

²⁰ Біреу Исаға: «Сыртта шешеніз бен бауырларыңыз келіп, Сізбен жолыгамыз деп тұр» — деді. ²¹ Алайда Иса:

— Құдай сөзін тыңдал, орындаушылар ғана Маган шеше мен бауырлар іспетті! — деп жауап қайырды.

Қатты дауыл

²² Бір күні Иса шәкірттерін ертіп қайыққа мініп: «Көлдің арғы бетіне өтейік», — деді. Осылай олар жағадан аттанды.

²³ Жүзіп бара жатқанда, Иса үйіктап қалды. Сол кезде тау жақтан қатты дауыл көтеріліп, көлге соқты. Қайық толқының астында қалып, суға тола бастады. Оларға зор қауіп төнді.

²⁴ Шәкірттері Исаға жақындал, Оны оятып:

— Үстаз! Үстаз! Құритын болдық! — деп айқайлады. Иса орынан тұрып, жел мен судың долдануына тыйым салды. Олар басылып, тыныштық орнады. ²⁵ Иса шәкірттеріне:

— Сенімдерің қайда? — деді. Олар үрейленіп, аң-тан болып, біріне-бірі: «Тіпті желге де, суға да бұйрық беретін Бұл кім Өзі? Олар Оған бағынады гой!» — десті.

Ғадарадағы жын қинаған кісінің одан босатылуы

²⁶ Сонымен Иса мен шәкірттері Фалилея аймағының қарсы бетіндегі Ғадара^{*} өніріне жүзіп жетті. ²⁷ Иса жағаға шығысымен-ақ Оған сол қалалық бір кісі кездесе кетті. Жын соққан осы адам көп уақыттан бері киім-кешек кимей, үйде емес, кабірге арналған үнгірлерде тұрып жүрген болатын. ²⁸ Ол Исаны көргенде айқай сала аяғына жығылды да, қатты дауыстап:

— Құдай Тагаланың рухани Ұлы Иса! Менде нең бар? Саған жалынамын: мені азаптай көрме! — деді. ²⁹ Себебі Иса жынга: «Шық бұл кісіден!» — деп бүйірған болатын. Жын сол адамды көптен бері қинап келген еді. Жұрт оны шынжылармен және кісендермен бұғаулап тастанса да, ол бұғауларын үзіп, жын оны айдалага айдалап кететін еді.

*²⁶ Немесе: Гераса. (Ғадара мен Гераса Фалилея көлінің онтүстік-шығыс жағында орналасқан қалалар болатын.)

³⁰ Иса одан:

— Атын кім? — деп сұрағанда ол:

— «Үлкен топ»,^{*} — деді. Себебі сол адамға көптеген жындар кіріп алған болатын. ³¹ Олар Исадан: «Бізге тұңғыш үшінші шыңдаураға түсуге бұйыра көрме», — деп өтінді.

³² Сол жерде тәбе беткейінде үлкен бір қора шошқа жайылып жүрген болатын. Жындар соларға енуге рұқсат сұрады. Иса жол бергенде ³³ жындар кісіден шығып, әлгі хайуандарға енді. Сонда олар құлама тік жардан көлге қарғып, суға кетіп, қырылып қалды.

³⁴ Мұны көріп тұрган бакташылары қашып кетіп, болған оқиғаны қала мен ауылдарда айтып берді. ³⁵ Халық соны көру үшін жолға шығып Исаға келді. Олар жындары шыққан кісінің ақыл-есі кіріп, киініп, Исаның аяқ жағында отырғанын көргенде қорқып кетті. ³⁶ Болған оқиғаны өз көздерімен көргендер бұрын жын қинаған кісінің қалай жазылғаны туралы әңгімелеп берді. ³⁷ Сонда Ғадара аймағының бүкіл халқы зәрелері ұшып, Исадан: «Біздің жерімізден кете көріңіз», — деп өтінді. Ол қайыққа мініп, қайтып кетті.

³⁸ Жындарынан арылған кісі Исадан: «Сізben бірге болайыншы», — деп сұраған еді. Бірақ Иса:

³⁹ — Үйіңе қайтып, оларға Құдайдың өзіне не істегенін айттып бер! — деп оны үйіне жіберді. Әлгі адам барып, Исаның өзіне не істегенін бүкіл қалаға жариялады.

Məsіхтің ауруға және өлімге деген үстемдігі

⁴⁰ Иса көлдің бер жағына^{*} қайтып оралғанда халық Оны қарсы алды; бәрі де Оны қүтіп тұрган еді. ⁴¹ Сонда мәжілісхана-ның Жайыр есімді жетекшісі келіп, Исаның аяғына жығылды да, үйіне кіруін өтінді. ⁴² Ол кісінің он екі жас шамасындағы жалғыз қызы бар еді, сол өлім аузында жатқан болатын. Иса Жайырдың үйіне бара жатқанда халық Оны жан-жақтан қаумалап қыспактады.

^{*30} Тұпнұскада: «легион». (Алты мындаид адамы бар римдік әскер болімінің осы атаяу бұл жерде өте көп жындардың сол адамға үстемдік етіп, билік жүргізгенін көрсетеді.)

^{*40} Яки: Галилея көлінің батыс жағына (Яғни Қапарнаум қаласына: Матаї 9:1,18; 4:13).

⁴³ Тобырдың арасында он екі жыл бойы қан кетіп ауырған бір әйел бар еді. Ол бар мал-мүлкін дәрігерлерге жұмсағанмен, біреуі де оны емдең жаза алмады. ⁴⁴ Әйел Исаның арт жағынан жақындал келіп, шапанының шетіне қолын тигізді. Сол сәтте-ақ қаны тоқтады. ⁴⁵ Иса:

— Маған қолын тигізген кім? — деп сұрады. Елдің бәрі де тигізбедік деген соң, Петір мен оның қасындағылар:

— Ұстаз! Халық Сізді қаумалап қыспақтап тұр, ал Сіз: «Маған қолын тигізген кім» дейсіз бе?! — деді. ⁴⁶ Бірақ Иса:

— Біреу Маған қолын тигізді! Өйткені Менен біраз сауықтыру құдіретінің шыққанын сездім, — деді.

⁴⁷ Элгі әйел істеген ісін жасыра алмайтынын білген сон қалтырап-дірілдеп келіп, Исаның аяғына жығылды. Өзінің қандай себеппен қолын тигізгенін және сол сәтте-ақ қалай сауығып кеткенін бүкіл халықтың алдында айтып берді. ⁴⁸ Иса оған:

— Замандас, сенімің арқылы құтқарылдың. Аман-есен қайта бер, — деді.

⁴⁹ Иса осыны айтып тұрғанда мәжілісхана жетекшісінің үйінен біреу келіп, оған:

— Қызыңыздан айрылып қалдық. Енді Ұстазды әурелемей-ақ қойыңыз, — деп хабарлады. ⁵⁰ Бірақ Иса мұны естіп, Жайырга:

— Қорықла, тек сенімің болсын, сонда қызың аман қалады, — деді.

⁵¹ Оның үйіне жеткенде Иса Петір, Жохан, Жақып және қыздың әке-шешесінен басқа ешкімнің үйге кіруіне рұқсат бермедин. ⁵² Жұрттың бәрі жылап, жоқтау айтып тұрған еді. Алайда Иса: «Жыламаңдар, ол өлген жоқ, ұйықтап жатыр», — деді.

⁵³ Қыздың өлгенін білетін олар Исаның айтқанына құлді.

⁵⁴ Бірақ Ол (солардың бәрін сыртқа шыгарды да) қыздың қолынан ұстап тұрып, дауыстап: «Қызыым, тұра гой!» — деді. ⁵⁵ Сонда қыздың жаны қайтып кіріп, ол дереу орнынан тұрды! Иса: «Оған тاماқ беріңдер», — деп бұйырды. ⁵⁶ Қыздың әке-шешесі қатты қорқып, қайран қалды. Ал Иса оларға бұл оқиға жайлышкімге тіс жармауды ескертті.

9

Исаның елшілеріне тапсырма беруі

¹ Иса он екі елшісін қасына шақырып алғып, оларға барлық жындарды қуып шыгарып, ауруларды сауықтыратын құдірет пен билік берді. ² Оларды Құдай Патшалығын уағыздап, нау-

қастарды сауықтыруға жіберіп, ³былай деді: «Жолға артық еш нәрсе алмандар, таяқ, дорба, нан, ақша, артық киімдерін болмасын. ⁴Қай үйге түссендер, сонда қонып, сол үйден жолға шығындар.* ⁵Егер бір жерде сендерді қабылдамаса, сол қаладан шығып кетіп бара жатқанда оларға ескерту болсын деп аяктарындағы шаң-тозанды қағып тастандар».*

⁶Елшілер жолға шығып, ауыл-ауылды арапады. Эр жерде Ізгі хабарды жарияладап, ауруларды сауықтыруды.

Аймақ әкімі Иродтың Isa жайындағы сұрағы

⁷Аймақ әкімі Ирод (Антіпас)* Исаңың істегендерінің бәрін естіп, абыржып аң-тан болды. Себебі кейбір кісілер: «Бұл өлімнен қайта тірілген Жақия екен» десе, ⁸басқалары: «Ілияс пайғамбар қайтып келіпті»* деді. Тағы басқалар: «Ертеде өмір сүрген өзге пайғамбарлардың бірі қайта тіріліпті», — деп болжады. ⁹Сонда Ирод: «Жақияның басын өзім шаптырган едім. Ал осы естігендерімді істеп жүрген бұл Кісі кім екен?» — деп, Оны көруге құмартты.

Мәсіхтің бес мыңнан астам адамды тамақтандыруы

¹⁰Исаңың жіберген елшілері қайтып келіп, жасаған істері туралы Оған баяндады. Isa оларды ертіп алып, Бетсайдада деген қаланың маңындағы оңаша бір жерге жөнелді. ¹¹Мұны біліп алған халық Оның соңынан ілесті. Isa оларды қабылдап, Құдай Патшалығы туралы уағыз айттып, ауруынан айығуға мұқтаждарды сауықтыруды.

¹²Күн кеш бола бастаганда он екі елшісі Isaңың қасына келіп: — Халықты таратып жіберіңіз. Олар жақын мандағы ауылдар мен елді мекендерге барып, жатар орын мен жейтін тамақтапсын. Мұнда құлазыған айдаладамыз гой! — деді. ¹³Бірақ Isa:

*⁴ Осылай елшілер Құдайға кәміл сенуді үйренуге тиіс еді. Олар үй-үйді арапал, қонақтап жүрмей, өздерін алдымен шақырган отбасының қонақжайлышына риза болсын (12:22-23; 20:46-47).

*⁵ Бұл салт енді осы жердің тұргындарымен рухани қатынасым болмайды дегенді білдіретін.

*⁷ Галилея мен Перея аймақтарының әкімі Ирод Антипас бұрынғы Ирод I патшаның баласы еді.

*⁸ Матај 11:14; Малахи 4:5.

— Оларға тамақты сендер беріндер! — деп жауап қатты. Шәкірттері:

— Бізде бес күлше наң мен екі кепкен балықтан^{*} басқа ештеңе жоқ. Элде мына адамдардың бәріне тамақ сатып алуға барайық па? — деп сұрады.¹⁴ Себебі сол жерде бес мыңдай ер адам болатын.^{*} Ал Иса шәкірттеріне:

— Оларды елу-елуден топқа бөліп, жайғастырып отырғыза беріндер! — деді.¹⁵ Шәкірттері бәрін солай етіп отырғызды.¹⁶ Иса бес күлше наң мен екі кепкен балықты қолына алып, кекке қарап тұрып шүкіршілік етті. Халыққа тарату үшін үзіп-үзіп, шәкірттеріне бере берді.¹⁷ Барлығы да жеп тойды. Сонында наң мен балықтан артылып қалғандарын жинап алғанда, он екі себет^{*} толды.

Иса — шынында Кім?

Өзінің өліп қайта тірілетінін білдіруі

¹⁸ Бір күні Иса оңаша жерде мінажат етіп отырғанда шәкірттері қасында болатын. Сонда Иса оларға мынаңдай сұрак қойды:

— Жұрт Мені кім деп жүр?¹⁹ Шәкірттері:

— Біреулері Сізді шомылдыру рәсімін жасаган Жакия, ал басқалары Илияс пайғамбар,^{*} тағы басқалары ежелгі пайғамбарлардың өзге біреуі қайта тіріліпті деп жүр, — деді.²⁰ Сонда Иса:

— Ал сөндер Мені кім дейсіндер? — деп сұрады. Петір Оған жауап беріп:

— Сіз Құдай тағайындаған Мәсіхсіз,^{*} — деді.

²¹ Алайда Иса оларға бұл туралы ешкімге тіс жармауды қатты ескертіп,^{*} ²² тағы былай деді:

^{*13} Сол маңда жұрт тұздалып көптірілген балықты наңға коса жегенді ұнататын.

^{*14} Бұған коса әйелдер мен балалар да болды (Мата 14:21).

^{*17} Яки: он екі тоқыма қорап.

^{*19} Діндар янудилердің көбі Мәсіх келмес бұрын Илияс және тағы бір пайғамбар дүниеге қайта келуге тиіс деп сенетін (1:17; Марка 9:11-12; Малахи 4:5; Зан. қайтал. 18:18).

^{*20} Мәсіх: Түсіндірмені қараныз.

^{*21} Халық Мәсіхтен өздерін Римнің езгісінен күтқаруды күтсе, Иса олардан ен алдымен теріс жолдан қайтып, Құдай жолына түсулерін талап етті (Марка 1:14-15).

— Көктен келген Билеуші, Мен, көп азап шегуге тиіспін:^{*} рубасылар, басты діни қызметкерлер және дін мұғалімдері Өзімнен бас тартып, Менің өлтірілуім, бірақ содан кейінгі үшінші күні қайта тірілуім де қажет!

Мәсіх жолына толықтай бағышталу қажеттігі

²³ Бұдан кейін Иса халықтың бәріне мынаны айтты:

— Маған еріп шәкіртім болғысы келген әркім өз еркі бойынша өмір сүруін қойсын, әрі айқышын арқалаган кісідей азапты өлімге күн сайын дайын болып Менің жолыммен жүрсін!^{* 24} Себебі кім өмірімді сақтаймын десе, одан айырылады,^{*} ал өмірін Мен үшін қиған әркім оны мәңгі аман сақтап калаады.²⁵ Адам бүкіл дүниеге ие болып, сол себепті өзін жойып жіберсе яки өзіне мәнгілік зиян келтірсе,^{*} бұдан оған не пайды?²⁶ Себебі кім Мені және айтқан сөздерімді танудан бас тартса, Мен де Билеуші ретінде Өзімнің, Экемнің және қасиетті періштelerдің салтанатты ұлылығымен көктен қайтып келген кезімде сол адамды танудан бас тартамын.^{*}

Мәсіхтің Патшалық салтанатымен үш елисіне көрінуі

²⁷ «Сендерге шын айтамын: осында тұрған кейбіреулерін Құдай Патшалығын өз көздеріңмен көрмей, өлмейсіңдер», — деді Иса.

²⁸ Бұл сөздерді айтқаннан шамамен сегіз күн откеннен кейін Иса Петір, Жохан мен Жақыпты ергіп алып, сиынып мінажат ету үшін бір тау басына шықты.²⁹ Иса сиынып жатқанда, Оның бет-әлпеті өзгеріске түсіп, киімі аппақ болып наизағайдың отындей жалтырап тұрды.³⁰ Міне, екі адам Онымен сой-

^{*22} Яки: Құдай тағайындаған Билеуші («Адам Ұлы») көп азап шегуге тиіс.

^{*23} Яки: шәкіртім болғысы келген әркім өз мұлдесінен бас тартып, күн сайын айқышын көтеріп алып Менің соңымнан іллесстін (Філіпі. хат 3:10-11; Фалат. хат 2:20).

^{*24} Немесе: кім өмірімді сақтаймын десе, шынайы өмірден құр қалады (Марқа 8:34-38; Еврей.хат 10:39).

^{*25} Немесе: сол себепті шынайы өмірден құр қалса яки мәнгілік жаза тартса (12:5; 16:23-26; Аян 2:7,11; 3:5).

^{*26} Немесе: Кім Мен үшін және сөздерім үшін үялса, Құдай тағайындаған Билеуші де («Адам Ұлы» да) Өзінің, Экесінің және қасиетті періштelerдің салтанатты ұлылығымен көктен қайтып келген кезінде сол адам үшін үялады.

лесіп түр. Бұлар (ежелде өмір сұрген) Мұса пайғамбар мен Илияс пайғамбар еді. ³¹ Салтанатты ұлылықпен көрінген екеуі Исаның Иерусалим қаласында (Құдайдың еркін орындан) бұ дүниеден өтуге тиісті екендігі туралы айтты.*

³² Ал Петірді және қасындағы жолдастарын үйқы басқан еді. Олар оянғанда Исаның салтанатты ұлылығын да, Онымен бірге тұрған екі кісіні де көрді. ³³ Сол екеуі Исаның қасынан кете бастағанда, Петір Оған: «Үстаз, бұл жерде болғанымыз қандай жақсы! Біреуін Сізге, біреуін Мұсага, біреуін Илиясқа арнап үш күркे құрайық», — деп тіл қатты. Ол өзінің не айтқанын білген де жок.*

³⁴ Петір осыны айтып тұрған кездे-ак бір бұлт келіп, оларға қөлеңкесін түсірді.* Бұлттың құшагына кіргенде шәкірттер қорқып кетті. ³⁵ Сонда бұлт ішінен: «Бұл — Менің таңдал алған рухани Ұлым.* Оны тыңдаңдар!» — деген дауыс шықты. ³⁶ Дауыс шыққаннан кейін Иса жалғыз Өзі қалды.

Ал шәкірттері осында қөргендегі туралы сол күндері ешкімге де тіс жарып айтқан жок.

Жын азаптаған баланың сауыгуды

³⁷ Келесі күні Иса үш елшісімен таудан түскенде, Исаны қалың тобыр карсы алды. ³⁸ Сол сәтте тобырдың арасынан біресу дауыстап былай деді:

— Үстаз, Сізден өтінемін: менің ұлымға назар аудара көріңіз! Ол жалғыз балам. ³⁹ Жыны ұстағанда, капыда шыңғырып жібереді. Жын оны қалтыратып, аузынан көбігін ағызып азаптан, одан зорға дегенде кетеді. ⁴⁰ Шәкірттеріңізден жынды шығарып тастандар деп өтінген едім, бірақ қолдарынан келмеді. — ⁴¹ Сонда Иса:

— Ей, сенбейтін, шындық жолынан тайған ұрпақ-ай! Қанша уақыт қастарында болып, сендерге төзбекпін? Кәне, әкел мұнда ұлышы! — деді. ⁴² Бала келе жатқанда жын оны жерге жығып, қалышылдатты. Иса жынға қатаң тыйым салып, баланы сауықтырып, әкесіне тапсырды. ⁴³ Бәрі де Құдайдың ұлы құдіретіне қайран қалды.

*³¹ 9:22.

*³² Петірді үрей биледі (Марқа 9:6).

*³³ Немесе: бір (нұрлы) бұлт келіп, оларға қонды (Мысыр. шығу 24:16; 30:4).

Түсіндірмегеді «Жарық бұлтты» да қараңыз.

*³⁴ Немесе: Менің сүйікті Ұлым (1:35).

Мәсіхтің Өзінің өліп тірілетінін екінші рет білдіруі

Бүкіл халық Исаңың барлық істеріне таңырқап тұрганда, Ол шәкірттеріне (өз басынан өткізетіндері туралы) былай деді:

⁴⁴ «Бұл сөздерімді құлақтарыңа құйып алындар: көктен келген Билеушіні^{*} адамдардың қолына ұстап береді!»

⁴⁵ Шәкірттері Исаңың осы айтқандарын түсінбеді. Мәні өздеріне жасырын болғандықтан үға алмады. Алайда сол туралы Исаға сұрақ қоюға батылдары бармады.

Мәсіх жолын қуушылардың ең үлкені кім?

⁴⁶ Шәкірттердің арасында: «Қайсымыздың жолымыз ең үлкен?» — деген пікір туды. ⁴⁷ Олардың ойындағысын ұққан Иса бір кішкентай баланы алып, жаңына тұргызып қойып:

⁴⁸ — Кім осындай сәбиді Менің атымнан қабылдаса, соның Мені де қабылдағаны. Ал кім Мені қабылдаса, оның Мені Жібергенді де қабылдағаны. Естерінде болсын: араларында ең кішік кім болса, ең ұлыларың сол, — деді.

⁴⁹ Сонда Жохан:

— Ұстаз, Сіздің атыңыздан адамдардың жындарын құып шыгарып жатқан біреуді көрдік. Оған тыйым салдық. Ол біз-бен бірге Сізге еріп жүрген жок қой, — деді. ⁵⁰ Иса Жоханға:

— Оған тыйым салмандар! Сендерге қарсы болмаганның сендерге жақтас болғаны, — деп жауап берді.

*Исаңың Иерусалимге соңғы рет сапарға шығуы,
әрі самариялықтардың Оны қабыл алмауы*

⁵¹ Иса көкке көтерілетін күні жақындаған кезде Иерусалимге баруга бел буды. ⁵² Өзінің алдынан хабаршыларын жіберді. Олар Исаға түнейтін орын дайындау үшін самариялық^{*} бір ауылға барды. ⁵³ Бірак Иса Иерусалимге бет алғандықтан самариялықтар Оны қабылдамады. ⁵⁴ Шәкірттері Жақып пен Жохан мұны көріп:

*⁴⁴ Яки: Құдай тағайындаған Билеуші («Адам Ұлы») ретінде көктен келген Мені.

*⁵² Түсіндірmedегі «самариялықты» караңыз.

— Мырза, мақұл көрсөніз, (Илияс пайғамбар істегендей) көктен от түсіп, оларды жойсын деп бұйырайық, — деді.*
 55-56 Бірақ Иса екі шәкіртіне бұрылып, оларға тыйым салды.* Содан кейін олар басқа ауылға беттеді.

Мәсіх жолымен жүргуге белді бекем буу

57 Иса шәкірттерін ертіп жолда кетіп бара жатқанда бір кісі Оған:

— Мырза, қайда барсаңыз да, мен Сізге еремін, — деді. 58 Иса оған:

— Тұлқінің іні бар, құстың ұясы бар, ал көктен келген Билемшінің бас тірелтін тұрағы да жок,* — деп жауап берді.

59 Басқа біреуге Иса:

— Маган шәкірт болып ер! — деді. Ол:

— Мырза, алдымен үйге барып, әкем қайтыс болғанша қасында болып, сүйегін жерлеп келейін. Рұқсат етіңізші, — деп сұранғанда 60 Иса:

— Өлгендерін жерлеуді (рухани) өлілерге қалдыр,* ал сен ел аралап, Құдай Патшалығы туралы Ізгі хабарды жарияла!
 — деп тапсырды.

61 Тағы басқа біреу Исаға:

— Мырза, мен Сізге еремін. Бірақ алдымен қайтып барып, үй-ішіммен қоштасып келуге рұқсат етіңізші, — деді. 62 Иса оған:

— Артына қарай берген соқашыдай жалтақ адам* Құдай Патшалығы үшін тиімсіз, — деп жауап берді.

*54 Патша. 4-ж. 1:10,12.

*55-56 Немесе: бұрылып: («Қандай рухтың (яки ойдың) ықпалында екендерінді білмейсіндер. Мен адамдардың жандарын құртуға емес, құтқаруға көктен келдім», — деп) тыйым салды.

*58 Марка 1:45.

*60 Яки: Сондай жұмыстармен айналысуды Құдайдың рухани өмірі (яғни Онымен шынайы қатынасы) жоқ адамдарға қалдыр. (Мәсіхтің шәкірттері халыққа шынайы өмір туралы Ізгі хабарды уағыздауға тиісті еді: 6:20-21; Жохан 3:16,36.)

*62 Немесе: Қолына соқа алып, жалтақтап артына қарай берген адам (Філіппі. хат 3:13).

10*Исаның жетпіс хабаршысын жіберуі*

¹ Содан кейін Иеміз Иса тағы басқа жетпіс шәкіртін таңдал алып, оларды Өзі баратын барлық қалалар мен ауылдарға Өзінен бүрын екі-екіден жіберіп, былай деп тапсырма берді:

² — Оратын егін көп, бірақ жұмысшылар аз. Сондықтан егіннің Иесінен оны жинап алатын жұмысшылар жіберуін өтініңдер! ³ Ендеше барындар! Естерінде болсын: Мен сендерді қасқырлар арасына жіберілген қозылар сияқты жіберіп отырын. ⁴ Ақша салатын қалта, жол дорба, артық аяқ киім алмаңдар, жолда ешкімге сәлем берем деп кідіріп те қалмаңдар.

⁵ Бір үйге кіргенде әуелі: «Осы үйге амандық пен тыныштық болсын!»^{*} деп бата беріндер. ⁶ Егер онда амандық пен тыныштықты қабылдауга дайын кісі^{*} болса, берген баталарың соған қонады, әйтпесе өздеріне қайтып келеді. ⁷ Сол үйде тұрып, олар берген тамақты ішіп-жөндер. Себебі еңбек еткен ақысын алуға лайык. Үйден-үйге көшіп жүрмендер!^{*}

⁸ Барған қалаларыңың тұрғындары сендерді қабылдаса, берген тамақты ішіп, ⁹ ондағы ауруларды сауықтырындар. Кіслерге: «Құдай Патшалығының араларында орнайтын кезі таяп қалды!»^{*} деп білдіріндер.

¹⁰ Ал егер барған бір қаланың тұрғындары сендерді қабылдамаса, жолға шығып: ¹¹ «Сендерге ескерту болсын деп қалаларыңын аяғымызға жұққан шан-тозанды қағып тастап кете міз. Алайда Құдай Патшалығының таяп қалғанын біліндер!»^{*} деңдер. ¹² Сендерге шын айтамын: қиямет соты күні сондай қала тұрғындарының тартатын жазасынан тіпті Содом халқының^{*} жазасы женіл болады-ау!

¹³ Ей, Хоразин қаласы, қасіретке қаласың! Ей, Бетсайда қаласы, сен де қасіретке қаласың! Егер сендерде жасалған кереметтер (шетелдік) Тир мен Сидон қалаларында орын алған

*5 Яки: «Ассалаумагалейкум!»

*6 Немесе: амандық пен тыныштыққа тұрарлық кісі.

*7 Шәкірттер Құдайга сеніп, арапап жүрген жерлеріндегі халықтың көмегімен күн көретін болды (9:4).

*9 11:2; 17:20-21; Марқа 1:15.

*11 Немесе: Құдай Патшалығының жер бетінде орнайтын кезінің таяп қалғанын біліндер!

*12 Содом мен Гомора қалаларының тұрғындары істеген азғындықтарына бола кен танымал болатын (Жаратылыс. баст. 18:20).

болса, олардың халқы әлдекашан беттерін тырнап, шаштарын жұлып қайғырып,* теріс жолдарынан қайтқан болар еді.
¹⁴ Қиямет сотында Тир мен Сидон елдерінің тартатын жазасы сендердікінен жеңіл болмак!¹⁵ Ал, Қапарнаум қаласы, сенің атың макталып, көкке шығарыла ма? Жоқ, сен түпсіз тұңғи-ыққа құлайсың!

¹⁶ Кім сендерді тындаса, соның Мені тындағаны. Кім сендерді қабылдамаса, оның Мені де қабылдамағаны. Ал кім Мені қабылдамаса, оның Мені Жібергенді де қабылдамағаны.

¹⁷ Жетпіс хабаршы қайтып келгенде қуана-куана былай деді:

— Ием, Сіздің атыңызды атағанда тіпті жындар да бізге бағынады! ¹⁸ Сонда Иса оларға:

— Шайтанның найзағайша көктен құлап түскенін көрдім.

¹⁹ Естерінде болсын: Мен сендерге жыландар мен шаяндарды таптап басып, жаудың барлық күшін жеңетін билік бердім. Енді сендерге еш нәрсе де зиянын тигізе алмайды. ²⁰ Дегенмен жындардың өздеріне бағынғандығына емес, есімдерінің көктегі кітапқа* тіркелгенлігіне қуаныңдар, — деді.

²¹ Иса сол кезде Кielі Рухтың қуанышына кенеліп: «Көк пен жердің Иесі — Эке! Осы жайларды данышпандар мен білгіштерден жасырып қалып, оларды білімсіздерге* ашып көрсеткенің үшін Сені дәріптеймін. Иә, Эке, Саган осылай болғаны ұнап тұр», — деп мақтау айтты.

²² — Маған бәрін де Экем сеніп тапсырған. Рухани Ұлының* шынымен кім екенін Экесінен өзге ешкім де білмейді. Экенін кім екенін де жалғыз рухани Ұлы гана біледі, әрі Ол Экесін кімдерге білдіргісі келсе, солар да Оны жақыннан таниды, — дегеннен кейін ²³ Иса шәкірттеріне бұрылып, оңаша былай деді:

— Сендер көріп жүрген керемст нәрслерді көргендерің үшін бақыттысыңдар.* ²⁴ Сендерге айтамын: көптеген пайғамбарлар мен патшалар сендердің көріп жүргендерінді көргілері келді,

*¹³ Немесе: қылдан тоқылған киім киіп, құлғе отырып.

*¹⁵ Немесе: Ал, Қапарнаум, сен көкке шығарылдың. Енді о дүниеге (яки тозаққа) құлайсың!

*²⁰ Яғни: «мәңгілік өмір кітабына».

*²¹ Яки: нәресте іспетті қарапайымдарға. (Құдайның құдіреті мен мәңгілік өмірдің құпияларын адам баласы өз ақылы мен даналығы арқылы емес, Құдай сыйласа гана үгады: Қорынт. 1-хат 1:18-31.)

*²² 1:35.

*²³ Яки: Құдай сендерді жарылқап тұр.

бірақ көре алмады, сендер естіп жүрген сөздерді естігілері келді, бірақ ести алмады.*

Кайырымды самариялық туралы дәстарлы сөз

²⁵ Сол кезде Таурат заңын үйретуші бір ғұлама* Исаның ұстанған ілімін сыйнамақшы болды. Ол орнынан тұрып:

— Ұстаз, мәңгілік өмірге жетуім үшін не істеуім керек? — деп сұрағанда ²⁶ Иса оған:

— Таураг заңында не деп жазылған, не оқып жүрсің? — деген сауал қойды.

²⁷ — «Құдай Иенді шын жүректен, бүкіл жан дүниенмен, бар күш-қуатыңмен, барлық ақыл-ойыңмен сүй!» Және «Өзінді қалай сүйсөң, маңайындағы адамды да солай сүй!»* делінген.

²⁸ Иса оған:

— Дұрыс жауап бердің. Осылай істе, сонда мәңгі өмір сүредін,* — деді. ²⁹ Бірақ өзін актағысы келген ғұлама Исадан:

— Сонда «маңайымдағы адам» кім болғаны? — деп сұрады.

³⁰ Иса оған былай жауап берді:

— Бір адам Иерусалимнен Иерихон қаласына кетіп бара жатып, қарақшылардың қолына түсіпті. Қарақшылар оның киімдерін сыптырып алғып, өзін жарақаттап, шала-жансар етіп тастап кетіпти. ³¹ Бір діни қызметкер сол жолмен кездейсек келе жатып, оны көре тұра қасынан өтіп кете береді. ³² Дәл солай жаңағы жерге келген гибадатхана қызметшісі* де оған қарап, қасынан өтіп кете береді.

³³ Содан кейін бұл жерге жолаушылап бара жатқан бір самариялық* келеді. Элгі адамды көргенде оған жаны ашып,

³⁴ қасына барады да, жараларын маймен және шараппен жуып-шайып, таңады. Оны есегіне мінгізіп, қонақ үйге әкеліп, күтеді.

³⁵ Ертеңінде жолға шыгарда қонақ үйдің иесіне екі күміс теңге

*²⁴ Петір. 1-хаты 1:10-12; Жаратылыс. баст. 49:10,18.

*²⁵ Немесе: заң мұғалімі (Киелі кітапты халықта түсіндіріп, Таураг заңын жүзеге асырумен шүғылданушы адам).

*²⁷ Яки: «Өзінді қалай сүйсөң, басқаларды (өмір жолында Құдай өзіне кездестірген жандарды) да солай сүй!» (Леуілік. 19:18)

*²⁸ Яки: сонда Құдай саған мәңгілік өмірді сыйлайды.

*³² Немесе: леуілік. (Леуіліктер Израил елінің бір руы болып, гибадатханада діни қызметкерлердің жәрдемшісі ретінде қызмет ететін.)

*³³ Діндар яңудилер самариялықтарды менсінбей, олармен карым-қатынас жасамайтын. Түсіндірmedегі «самариялықты» қараңыз.

беріп: «Мына кісіге қамқорлық жасай ғөр. Егер артық шығын шығарсан, мен қайтып оралған кезде төлеймін» дейді.

³⁶ Ал енді, қарақшылардың қолына түскен кісіге бұл үшеуінің қайсысы «маңайындағы адам» болды деп ойлайсын? — деп Иса сол ғұламаға сұрақ қойды. Ол: ³⁷ — Эрине, оған қайырымдышық көрсеткені, — деді. Сонда Иса оған:

— Сен де солай істейтін бол! — деп тапсырды.

Марта мен Мәриям: адамға шынында не керек?

³⁸ Иса шәкірттерімен бірге жол жүріп бара жатып, бір ауылга кірді. Сол жерде Оны Марта есімді әйел үйіне шақырып, конак етті. ³⁹ Мартаның Мәриям деген сіңлісі бар еді. Ол Исаңың аяқ жағына отырып алғып, сөзіне құлақ салды. ⁴⁰ Ал қонақты жақсылап құтудің қамын ойлаған Марта зыр жүгіріп қызмет етті. Арасында Исаға келіп:

— Мырза, сінлімнің барлық жұмысты маган қалдырганына жайбаракат қарап отырасыз ба? Ол маган көмектессін, айтыңызы! — деді. ⁴¹ Ал Иса:

— Марта, Марта, сенің уайымың да, бейнетің де көп. ⁴² Ал керегі бір-ақ нәрсе гой: Мәриям игілікті жағын таңдал алды, оны содан ешкім айыра алмайды,* — деді.

11

Құдайға сиыну туралы насиҳат

¹ Бір күні Иса қайсыбір жерде мінажат етіп отырды. Онысын аяқтаган кезде шәкірттерінің бірі Оған:

— Мырза! Жақия шәкірттеріне мінажат етуді үйреткендей, Сіз де бізге үйретсөнізші, — дегенде, ² Иса оларға былай деді:

— Сендер Құдайға сиынғанда мына іспетті мінажат етіндер:

Көктегі Экеміз!

Сенің киелі есімің кастерлене берсін,

Патшалығың осында орнасын!*

(Сенің еркін көкте орындалғандай,

Жер бетінде де орындала берсін!)

³ Күнделікті нанымызды әр күні бере ғөр.

*⁴² Яғни: Мәсіхтің сөздеріне құлақ салып, Онымен катынаста тұрудың мәнгілік үшін де пайдасы зор.

*² Яки: Осы дүниеде ізгілікті билігің орнап, адамдар Саган мойынсұнын!

⁴ Бізге күнә жасаган әркімді кешіргеніміздей,*
 Сен де күнәларымызды кешіре гөр.
 Азғырылуымызга жол бермей,
 (Жамандықтан бізді сактай гөр.* Аумин.)

Құдайдан сеніп тұрып сұраңдар!

⁵ Иса сөзін жалғастырып оларға былай деді:

— Арапарыңдағы біреуіннің досы бар дейік. Сол түн ортасында оған барып: «Досым, маган қарызға үш құлше наң бере тұршы. ⁶ Жолаушылап бір жолдасым келіп қалған еді, соған беретін еш нәрсем болмай тұр» дейді. ⁷ Сонда үй иесі іштеп дауыстап: «Мені мазалама! Есігім бекітулі, балаларым да, өзім де жатып қалдық. Енді тұрып, саған ештеңе бере алмаймын» деп жауап береді.

⁸ Сендерге айтамын, сол үй иесі төсегінен тұрып, сұраганын тіпті дос болғаны үшін бермесе де, көршісі қадалып сұрап тұрып алғандықтан ақыры оған қажетінің бәрін береді.

⁹ Сондықтан сендерге былай деймін: Құдайдан сұраңдар, сонда Ол сендерге (мұқтаждарыңды) береді; іздендер, сонда табасыңдар; есікті қағындар,* сонда сендерге ашылады! ¹⁰ Себебі сұрай берген әркім алады, іздей берген табады, есік қағып тұрганға ашылады.

¹¹ Арапарыңдағы қандай әке балық сұраган баласына жылан берер еді?¹² Не жұмыртқа сұраса, шаян берер ме еді? ¹³ Сонымен өздерін қүнәкар бола тұра балаларыңа жақсылық жасауды білсендер, көктегі Экенің Өзінен сұрағандарға Киелі Рухын* сыйлайтыны ешбір шұбәсыз!

*³ Немесе: бізге борышты әркімді кешіргеніміздіктен (Матај 18:35; Марка 11:25).

*⁴ Немесе: Бізді азғыратын сынаққа түсірмей, (әзәзіл шайтанның ықпалынан құтқара гөр).

*⁹ Яки: Құдайдан сұрай беріндер,... іздей беріндер,... есікті қағып тұрындар (11:13; 13:24-25; 18:7-8).

*¹¹ Немесе: қандай әке өзінің (наң сұраған) баласына (тас береді яки) балық сұраса орнына жылан берер еді?

*¹³ Яки: Құдай Рухын. (Тұсіндірмені қараныз.)

Құдай Рухына қарсы тұрмауды ескерту

¹⁴ Бір күні Isa біреуді мылқау қылып қойған жынды сол кісіден қуып шығарды. Жын шыққан соң мылқау сөйлей бастады! Жұрт бұған қайран қалды. ¹⁵ Бірақ кейбіреулері: «Анау жындарды солардың әміршісі белзебұлдің (яғни әзәзіл шайтанының) күшімен қуып шығарады!»* — деп жала жапты.

¹⁶ Басқалары Оның билігін сынау үшін Исадан көктің құдіретімен бір кереметті көрсетуін талап етті. ¹⁷ Бірақ ойларын білген Isa оларға былай деп жауап қайырды:

— Жікке бөлініп, өзара соғысып жаткан әрбір патшалық жойылып, бос қалады. Өзара ұрыс-керісте тұрып жатқан әр үйдің шаңырағы ортасына түсіп құйрейді. ¹⁸ Егер шайтан өзіне-өзі қарсы соғысса, оның патшалығы қалай жойылмай тұра алар еді? Ал сендер Мені: «Жындарды белзебұлдің (яғни шайтанының) күшімен қуып шығарады» дейсіндер. ¹⁹ Егер Мен жындарды соның күшімен шыгаратын болсам, онда сендердің шәкірттерің оларды кімнің күшімен қуып шығарады? Сондықтан айтқандарыңың бұрыстығын өз шәкірттерін әшкелелейді! ²⁰ Бірақ шынында Мен жындарды Құдайдың құдіретімен қуып шығарамын, демек, арапарында Құдайдың Патшалығы орнаган!

²¹ Күшті біреу үйін кару-жаракпен күзеткенде оның дүниесі мұлкі қауіпсіз. ²² Бірақ одан да күшті басқа Біреу шабуыл жасап, женсе, әлгінің сеніп жүрген бүкіл кару-жарағын тартып алып, қолға түсken олжасын үлестіріп жібереді.*

²³ Кім Менімен бірге болмаса, сол Маған қарсы; кім Менімен бірге жинамаса, сол шашады.

²⁴ Жын адамнан шыққаннан кейін шөл даланы кезіп, баспана іздеп, таптайды. Сонда ол: «Шыққан үйіме қайта оралайын» дейді. ²⁵ Қайтып келгенде қараса, үй сыйырылып, жиналыпты.*

²⁶ Сонда жын барып, өзінен бетер жауыз тағы жеті жынды ертіп келіп, үйге кіріп, сонда тұрып қалады. Осылайша әлгі адамның кейінгі жағдайы бұрынғысынан да мүшкіл болады.

*¹⁵ Парызылдардың осы жаласы Құдайдың Киелі Рухын қорлаумен тең еді (Матаі 12:22-32).

*²² Жохан 12:31.

*²⁵ Үй сыйырылып, жиналғанмен жаңа иесі жок (Матаі 12:44). Яғни сондай адам жынынан арылғанмен өз өмірінен Құдайга орын бермеді (Жохан 1:11-13; 14:23; Колос. хат 1:27; Аян 3:20; Ефес. хат 1:13; 5:15-21; Петір. 2-хаты 2:20).

²⁷ Иса бұларды айтып түрғанда, бір әйел халықтың арасынан қатты дауыспен:

— Сізді көтерген құрсақ, Сізге нәр берген ана бақытты! — деді. ²⁸ Бірақ Иса оған:

— Құдай сөзін естіп, оны орындаушылар одан бетер бақытты!* — деді.

Жұніс пайғамбардың кереметі

²⁹ Айналасына ел көптеп жиналғанда Иса сөзін былай деп бастады: «Осы үрпақ жаман үрпақ! Ол (билигімді дәлелдейтін) бір керемет көрсетуімді талап етеді. Бірақ оған Жұніс пайғамбардың кереметінен басқасы көрсетілмейді! ³⁰ Себебі (ежелгі заманда) Жұніс пайғамбардың Ніневи каласының тұрғындарына керемет белгі болып көрінгенідей, көктен келген Билеуші де осы үрпаққа керемет белгі болып көрінетін болады.*

³¹ Ежелгі Оңтүстік Арабияның патшайымы* қиямет күні осы үрпақтың адамдарымен бірге сот алдында тұрып, олардың қиқарлығын әшкерелейді.** Себебі патшайым Сүлейменнің даналық сөздерін тындау үшін жердің қызыр шетінен келді. Ал мұнда Сүлеймен патшадан да мәртебесі зор Біреу бар! (Алайда сендер Оған құлақ аспайсындар!)

³² Ніневидің тұрғындары да қиямет кезінде осы үрпақпен бірге сот алдында тұрып, оның қиқарлығын әшкерелейді: олар Жұніс уағыздағанда теріс жолдарынан қайтып, Құдайдың жолына түсті. Ал мұнда Жұніс пайғамбардан да мәртебесі зор Біреу бар! (Алайда сендер теріс жолдарынан қайтудан бастартасындар!)»

Жарық және көз туралы астарлы сөздер

³³ Ешкім де шам жаққан соң оны жасырын жерге немесе бір ыдыстың астына қоймайды. Қайта, үйге кіргендер жарығын көрсін деп шам қойғышқа қояды.

*²⁸ Яки: орындаушыларды Құдай одан бетер жарылқайды!

*³⁰ Матай 12:39-41; Жұніс 3:4-10.

*³¹ Яки: Ежелгі Сәба елінің патшайымы (яғни әйел патшасы) (Шежіре. 2-ж. 9:1-12).

**³¹ Немесе: сот алдында тұрып, оларды айыптайды.

³⁴ Дененің «шамы» — көз.* Көзің кіршіксіз таза болғанда өмірің түгелдей нұрға кенеледі. Ал егер ашкөз болсаң, өміріңді қарандылық басады.** ³⁵ Сондықтан өміріңде нұр орнына қарандылық болмасын, байқа! ³⁶ Егерде бүкіл өмірің нұрға кенеліп, қаранды жерін қалмаса, онда ол шамның саған сәулесін төккені секілді түгелдей жарық болады,* — деді Иса.

Діндар болса да құдайсызы

³⁷ Иса сөзін аяқтағанда бір парызышыл кісі Оны түскі тамаққа үйіне шақырды. Иса барып, дастарқан басына жантайды. ³⁸ Оның тамақ ішер алдында діни қол жуу рәсімін* орындағанын көріп, парызышыл таңгалды. ³⁹ Алайда Иеміз оған былай деді:

— Парызышылдар, сендер ыдыс-аяқтарыңа сыртқы тазарту рәсімін жасай бересіндер, бірак ішкі дүниелерің алдамышылық пен арамдыққа толы! ⁴⁰ Ей, түйсіксіздер, сыртын Жаратқан ішін де жаратты емес пе? ⁴¹ Ең дұрысы мынау: иеліктіріңнен мұқтаждарға қайыр беріңдер!* Сонда барлық нәрселерің де адап болады.

⁴² Бірақ, парызышылдар, сендер қасіретке қаласындар! Тіпті жалбыз, тасшөп және басқа да әр түрлі майда-шүйде дәмдеуіш шөптердің оннан бірін садақага бересіндер, бірақ та әділдікке және Құдайға деген сүйіспеншілікке көңіл бөлмейсіндер. Біріншісін де істеп, екіншісін де қалдырмауларың дұрыс болар еди.

⁴³ Парызышылдар, сендер қасіретке қаласындар! Мәжілісханаларда төрде отыруды, әрі базарларда жүрттың өздеріне сәлем беріп, қошеметтеуін ұнатасындар. ⁴⁴(Дін мұғалімдері мен парызышылдар, екі жүзділер), сендер қасіретке қаласындар! Белгі қойылмаған молаларға үқсайсындар: жүрт олардың қабір екенин білмей, үстімен жүріп арамданады.*

*³⁴ Яки: Адамға жарық көзі арқылы кіріп, шындықты көріп білуге мүмкін-дік береді.

**³⁴ Немесе: Ал егер көзің жаман болса, бүкіл денен қаранды болады (Ефес. хат 4:18).

*³⁶ Матай 5:14-16; Ефес. хат 5:8-14; Жохан. 1-хаты 1:5-10.

*³⁸ Түсіндірmedегі «Газару рәсімін» қаранды.

*⁴¹ Яки: аяқ-табактарыңдағы тамақтарыңнан көріп-қасерлерге қайыр беріңдер! Немесе: ішкі дүниелеріңді тазартыңдар!

*⁴⁴ Молалардың іштері жиіркенішті нәрсеге толы екениндей, екі жүзділердің жүректері де арамдыққа толы; жүрт олармен катынасып арамданады (Матай 23:27).

⁴⁵ Сонда Таурат занын үйретуші ғұламалардың бірі:

— Устаз! Бұл сөзіңіз бізді де ренжітеді, — деді. ⁴⁶ Иса бұған былай деп жауап берді:

— Таурат занын үйретуші ғұламалар, сендер де қасіретке қаласыңдар! Адамдардың мойындарына көтеруге ыңғайсыз, тым ауыр борыштарды* арқалатып қоясыңдар, бірақ өздерің сол жүктерге саусактарыңың үшін да тигізбейсіндер.

⁴⁷ Сендер қасіретке қаласыңдар! Ата-бабаларың өлтірген пайғамбарларға әдемілеп мазар саласыңдар, ⁴⁸ осылайша ата-бабаларыңың істеріне күэ болып, тіпті олармен келісесіндер. Ата-бабаларың пайғамбарларды өлтірді, ал сендер соларға мазар орнатасыңдар. ⁴⁹ Сондықтан да Құдай Өзінің даналығымен былай деген: «Мен оларға пайғамбарлар мен елшілерді жіберемін. Бірақ олар солардың кейбіреулерін өлтіріп, баскаларын қудалайды». ⁵⁰ Сол үшін де Әбілден бастап, құрбандық үстелі мен киелі үйдің арасында^{*} өлтірілген Зәкәрия^{**} дейін, яғни дүние жаратылғаннан бері өлтірілген барлық пайғамбарлардың төгілген кандарының құны осы үрпақтан талап етілсін! ⁵¹ Сендерге шындығын айтамын: ол осы үрпақтан талап етіледі!

⁵² Таурат занын үйретуші ғұламалар, қасіретке қаласыңдар! Сендер (құтқарылу туралы) білімнің кілтін тартып алдыңдар: өздерің де кірмединдер, кіргісі келгендерге де кедергі жасадыңдар!

⁵³ Иса осыны айтып болып, сол жерден кете бергенде, дін мұғалімдері мен парызылдар Оған әр түрлі сұрақтар қойып, жан-жақтан қыспақтады. ⁵⁴ Исаның сөзінен Оны айыптайтын бір нәрсе ұстауга тырысып, аузынан шыққан әрбір сөзін аңдыды.

12

Құдайға сеніп, шындықты қорықпай мойындаңдар!

¹ Осы екі арада мындаған кісі жиналышп, сығылысын тұрғанда, Иса алдымен шәкірттеріне қарап былай деді:

— Парызылдардың ашыткысынан, яғни екіжүзділіктен сақтаныңдар! ² Ашылмайтын сыр, білінбейтін құпия болмайды.

^{*46} Яки: тым ауыр діни парыздарды (жүктерді).

^{*50} Құрбандық үстелі, киелі үй: Түсіндірмені қараңыз.

^{**50} Тауратта Әбіл ең алғашқы, ал Шежірелер туралы 2-жазбада Зәкәрия ең сонғы жазықсыз өлтірілгендер ретінде аталған (Жаратылыс. баст. 4:8; Шежіре. 2-ж. 24:20-21).

³ Сондықтан қараңғыда айтқандарың жарықта естіледі, үй ішінде құлаққа сыйырлагандарың жұртқа жария болады.*

⁴ Достарым, сендерге айтамын: тәнді өлтірсе де, кейін басқа ештеңе істей алмайтындардан қорықпанцар! ⁵ Сендерге кімнен қорқу керек екенін айтайын: өлтіргеннен кейін тозаққа түсіре алатын Құдайдан коркындар! Сендерге тагы айтамын: Одан қорқып, Оны терең қастерлендер!

⁶ Бес торгай екі теңгеге сатылмай ма? Дегенмен олардың біреуін де Құдай ұмытпайды. ⁷ Тіпті бастарындағы шаштарыңың саны да Оған белгілі! Сондықтан адамдардан қорықпанцар: Құдай үшін сендер көптеген торгайлардан да әлдекайда қымбатсындар!

⁸ Сендерге айтамын: Мені адамдар алдында мойындаған әркімді Мен де Билеуші ретінде көктен қайтып келген кезде Құдайдың періштelerінің алдында мойындаймын. ⁹ Бірақ Менен жұрт алдында танған әркімнен Мен де Құдайдың періштелеңінің алдында танбақпын.

¹⁰ Көктен келген* Маган қарсы сойлеген әркімге кешірім беруге болады, бірақ Құдайдың Киелі Рухын қорлаушыға кешірім болмайды.**

¹¹ Адамдар сендерді мәжілісханаларға, ел басшыларына және басқа да билік ислеріне апарған кезде қалай жауап беріп, не айтатындарынды ойлап уайымға салынбаңдар! ¹² Не айту керек екенін сендерге сол сәтте-ақ Киелі Рух үйретеді.

Дүниекөр диқан туралы астарлы сөз

¹³ Жиналған елдің арасынан біреу Исаға:

— Ұстаз, мұрамызды менімен боліссін деп ағама айтыңызыбы, — деді. ¹⁴ Бірақ Иса сол кісіге:

— Кім Мені сендерге қазы немесе мұраларынды болуші төре етіп қойды? — деп жауап берді де, ¹⁵ халыққа қарап: — Абайландар, дүниекөр болудан сақтанындар! Байлығы қанша зор болса да, адам сол арқылы өз өмірінің иесі бола алмайды,* — деді.

*³ Немесе: сыйырлап айтқандарың үйлердің (жалап) төбелерінен жұртқа жарияланады.

*¹⁰ Яки: Құдай тағайындаған Билеуші («Адам Ұлы») ретінде көктен келген.

**¹⁰ Марка 3:29-30.

*¹⁵ Яки: Адамның өмірі өз байлығының молдығына байланысты емес.

¹⁶ Содан кейін Иса оларға астарлы әңгіме айтып берді:

— Бір бай кісінің егіндік жері мол өнім береді. ¹⁷ Ол ішінен: «Не істесем екен? Астығымды жинап қоятын жерім жоқ, — деп ойланады. ¹⁸ — Былай істеймін: қамбаларымды бұзып, үлкейтіп қайтадан саламын. Сонда бүкіл астығым мен малмұлкімді жинап қоямын. ¹⁹ Сосын өзіме: көп жылға жетегін мол қорын бар, енді демалып, ішіп-жеп, қөnlінді көтер деймін». ²⁰ Бірақ Құдай оған: «Ей, түйсіксіз пенде, бүгін түнде жаңын алынады! Сонда сенің жиып-тергенің кімге қалады?» — дейді.

²¹ Өзі үшін байлық жинап, бірақ Құдаймен қатынасында бай болмаған адамның акыры осылай болады.

*Күнделікті өмірдің қамын жеп қауіптенбей
Құдайға сеніңдер!*

²² Бұдан кейін Иса шәкіртеріне қарап былай деді:

— Сондықтан сендерге мынаны айтамын: не ішіп-жейміз деп өмірлерінді, не киеміз деп тәндерінді уайымдамандар! ²³ Өмір тамақтан, тән киімнен артық кой. ²⁴ Қаргаларға назар салындаршы: олар егін екпейді де, ормайды да, ешқандай қоймалары мен қамбалары да жоқ, бірақ Құдай оларды асырайды. Ал сендер құстардан қашама артықсындар!

²⁵ Сондай-ақ осындағы мәселелерді уайымдап араларындағы қайсың өз бойын тіпті бір қарыс ұзартға алады?* ²⁶ Сондай кішкентай нәрсе қолдарынан келмесе, неге басқа мәселелерді ойлап уайымдап жүрсіндер?

²⁷ Қызғалдақтардың қалай есіп тұрганына қоңіл бөліндерші: олар сибек те етпейді, жіп те иірмейді. Сендерге былай деймін: тіпті Сүлеймен патша өзінің бар сән-салтанатында сол гүлдердің біріндей әдемі киінбеген еді. ²⁸ Ал енді, егер бүгін далада есіп тұрган, ертең отқа тасталатын шепті Құдай солай киін-дірсе, сендерді, әлбетте, одан бетер киіндіреді, сенімі аздар-ау!

²⁹ Сондықтан не ішіп-жейміз деп ойлап уайымға салынбандар! ³⁰ Күнәкар дүниенің бүкіл адамдары* сондай нәрселерге ие болуға тынымсыз ұмтылуда. Ал бұлардың сендерге қажет екенін көктегі Экелерің біледі Гой. ³¹ Ең бастысы, Құдай Патшалығының қамын ойланадар,* сонда Құдай сендерге солардың бәрін қосып береді.

*²⁵ Немесе: өз өмірін біраз уақыт ұзартға алады?

*³⁰ Яки: Тәнірге мойынсұнбағандардың бәрі (8:14).

*³¹ Немесе: Құдайдың Патшалығына енуге ұмтылындар (13:24; Матай 7:13-14).

Жоғалмайтын байлыққа ие болу туралы

³² Шагын қауым,* қорықпа! Экелерің сендерге Патшалығын тапсыруға ризалық еткен. ³³ Мал-мұліктерінді сатып, мұқтаждарға үдесстіріндер! Осылай өздеріңе «тозбайтын қалта» жасап, таусылмайтын байлықты кекте жинаңдар. Сол жерде оған ұры да жакындамайды, оны күйе де жемейді. ³⁴ Байлықтарың қайда болса, жүректерің^{*} де сонда.

Мәсіхтің қайтып келуіне әрқашан дайын болыңдар!

³⁵ Белдерің буулы, шамдарың жағулы болсын, ³⁶ осылайша сендер қожасының тойдан қайтуын күтіп тұрган қызметшілерге ұқсандар! Олар қожайыны келіп, есік қағысымен дерен ашуға дайын тұрады. ³⁷ Қожайыны келіп, олардың ояу отырғаның көрсе, қызметшілер бақытты! Сендерге шындығын айтайын: ол беліне алжапқышын байлап алғып, оларды дастарқанға шакырады. Өзі қастарына келіп, күтіп қызмет көрсетеді. ³⁸ Қожайыны тіпті тұн ортасында немесе таң алдында^{*} қайтып келгенде олардың ояу отырғаның көрсе, сол қызметшілер бақытты!

³⁹ Мынаны еске алыңдар: егер үй иесі ұрының қай сағатта келетінін билетін болса, онда ол үйін құзетіп, ұрының бұзып кіруіне жол бермес еді. ⁴⁰ Сол сияқты сендер де дайын болыңдар! Өйткені сендер күтиеген сәтте Мен Билемеші ретінде көктен қайтып келемін!*

⁴¹ Сонда Петір Исадан:

— Мырза, бұл мысалды бізге ғана айтып тұрсыз ба, әлде елдің бәріне де ме? — деп сұрады. ⁴² Иеміз оған былай деп жауап берді:

— Адал да саналы қызметшілей болыңдар: қожайыны оны өзге қызметкерлерінің үстерінен қарап, ас-суларын уактылы үлестіріп беруге тағайыннады. ⁴³ Қожайыны оралып келгенде оның солай істеп жүргенін көрсе, сол қызметші бақытты!

⁴⁴ Сендерге шындығын айтайын: оны бүкіл менишігін қараушы етіп тағайындақ. ⁴⁵ Ал егер әлгі қызметші іштей «қожайыным жуырда келе коймас» деп, малайлар мен күндерді ұрып-

*³² Немесе: Кішкентай қора. (Иса ізгі шопандай сенушілерді бағып-қағып жүр: Жохан 10:14-15,27-28; Забур жыр. 22:1-4; 99:3.)

*³⁴ Яки: көнілдерің мен арман-тілектерің.

*³⁸ Немесе: екінші құзетте немесе үшінші құзетте.

*⁴⁰ Яки: Адам Ұлы (Мәсіх) сендер ойламаган сәтте келеді.

соғып, ішіп-жеп, маскүнемдікке салынса, ⁴⁶ онда қожайыны күтпеген күні, ойламаган сәтте келіп, оны аяусыз жазалап, сенімсіздердің кебінін кигізеді.*

⁴⁷ Қожайынының еркін біле тұра дайын болмаган, оның қалауы бойынша істемеген қызыметші қатты сокқы жейтін болады.

⁴⁸ Ал оның қалауын білмей, жазалауға тұратынды істеген қызыметші азырак сокқы жейтін болады. Себебі Құдай кімге көп берсе, одан көп талап етеді, кімге көп сеніп тапсырса, одан есепті де көбірек сұрайды.

Күнәкарлардың әшкереленіп, әділдерден бөлектенуі

⁴⁹ Мен дүние жүзіне бір «отты» тастауга* келдім. Оның қазірдің өзінде жануын тілер едім! ⁵⁰ Алдымен азапты «шомылудан» өтуге тиістімін:^{*} сол жүзеге асканша іштей қиналып, оны асыға күтудемін.

⁵¹ Мені дүние жүзіне жалған татулық әкелу үшін келді деп ойлайсындар ма? Жоқ, сендерге шын айтамын: Мен (жақсы мен жаманды бір-бірінен ажырататын) айыруды әкелу үшін келдім. ⁵² Бұдан былай: бір үйде бесеу тұрса, олар бір-бірінен бөлектеніп, үшеуі екеуіне, екеуі үшеуіне қарсы болады. ⁵³ (Пайғамбар алдын ала айтқандай) әкесі баласына, баласы әкесіне, шешесі қызына, қызы шешесіне, қайын енесі келініне, келіні қайын енесіне қарсы болады.*

Заманның болмысын түсініп, кешікпей күнәдан арылу керек!

⁵⁴ Содан кейін Иса халыққа қараңбылай былай деді:

— Батыстан көтерілген бұлтты көргенде сендер дереу «Жаңбыр жауады» дейсіндер, солай болады да. ⁵⁵ Оңтүстіктен жел ескенде «Күн ыстық болады» дейсіндер, ол да солай

*⁴⁶ Яки: оны кескілеп, екі жұзділердің тағдырына ұшыратады.

*⁴⁹ Күнәкарлардың әшкереленіп, әділдерден бөлектенуі үшін (3:16-17).

*⁵⁰ Яки: Алдымен адамдарды құтқару үшін олар тартуга тиіс қаһарлы жазаны өз мойныма алуым керек (Марка 10:38,45; Ишайя 53:5-6,12).

*⁵³ Әлбетте, Мәсіх шынайы татулық пен тыныштықты орнатуды көздейді (Ишайя 9:6; Лұқа 2:14; Жохан 14:27). Бірақ Құдайдың нұрында адамның әділестіз ой-ниеті мен іс-эрекеті әшкереленгендейтін, қара ниеттілер ашуланып, әділдерге қарсы шығады (6:22-23; Жохан 3:19-21; 15:18-19; Миха 7:6).

болады.⁵⁶ Ей, екі жүзділер, аспан мен жердің күбылыстарын түсіне білесіндер, ал қазіргі заманда болып жатқан окигаларды неліктен ұға алмайсындар?!

⁵⁷ Енді не істеу керектігін неге өздерің шешпейсіндер?

⁵⁸ Біреу саған қарсы дау көтерсе, оған еріп би алдына бара жатқанда уақыт оздырмай жолшыбай онымен татуласып, күтылуға тырыс! Олай етпесен, қарсыласын сені сотқа тартады, ал сот жазалаушыға тапсырып, жазалаушы сені түрмеге қамайды.

⁵⁹ Саған шындығын айтайын: берешегінді соңғы тиынына дейін төлемейінше сол жерден шыға алмайсың!*

13 ¹Сол кезде кейбіреулер Исаға келіп, римдік әмірші Пилаттың бірнеше ғалилеялықтарды гибадатхана алаңында өлтірткені, осылай олардың қынсының құрбандыққа шалған малдарының қынымен араласып кеткені туралы айтты.

² Иса мұны айтқандарга былай деп жауап берді:

— Элде сендер «Бұл ғалилеялықтар осындай азапқа ұшырағандықтан, олардың құнәсі барлық басқа ғалилеялықтардың құнәсінан көбірек» деп ойлайсындар ма?³ Жоқ, деймін сендерге, олай емес. Егер теріс жолдарынан қайтпасандар, бәрің де осылай құрисындар!⁴ Элде сендер «Силогам мұнарасы үстеріне құлап өлген он сегіз кісінің құнәсі Иерусалимнің барлық басқа тұрғындарының құнәсінан көп болған» деп ойлайсындар ма?⁵ Жоқ, деймін сендерге, олай емес. Егер теріс жолдарынан қайтып, Құдай жолына түспесендер, бәрің де осылай құрисындар!

⁶ Содан кейін Иса мына астарлы әңгімені айтты: «Бір кісінің жүзім бағында інжір ағашы болыпты. Одан жеміс іздей келіп, түк таба алмай,⁷ жүзімшіге:

— Көрдің бе, мына ағашқа үш жылдан бері келіп, жемісін көре алмадым. Оны кесіп таста! Ол босқа орын алыш тұр, — дейді.⁸ Жүзімші оған:

— Мырза, оны биылша қалдырыңыз. Мен оның айналасын копсытып, ки төгейін;⁹ мүмкін жеміс беріп қалар. Егер бермесе, келесі жылды кестіріп тастарсыз, — дейді».

*⁵⁸⁻⁵⁹ Демек: мезгілінде Құдай алдында құнәсінан арылмагандардың акыры қасірет болмак.

Мүгедек әйелдің діни демалыс күні сауығуы

¹⁰ Бір демалыс күні* Иса мәжілісханалардың бірінде жұртқа тәлім беріп жатты. ¹¹ Сол жерде жын соққандықтан он сегіз жылдан бері орнынан тұра алмай, бүкірейіп қалған бір ауру әйел бар еді. ¹² Иса оны көріп, касына шақырды да:

— Заманда, енді ауруыныздан құтыласыз, — деп, ¹³ үстіне қолын қойды. Эйел сол сәтте-ақ бойын жазып түрегеліп, Құдайга мақтау айта бастады. ¹⁴ Бірақ мәжілісхананың бастығы Исаның ауруды діни демалыс күні болса да сауықтырғанына ашуланып, жұртқа:

— Жұмыс істейтін алты күн бар. Емделуге демалыс күні емес, басқа күндері келіндер! — деп бұйырды. ¹⁵ Бірақ Иеміз оған:

— Ей, екі жұзді! Демалыс күні болса да, әрқайсың өгізің мен есегіңің байлауын шешіп босатып, сугаруга апаراسыңдар гой?! ¹⁶ Ал енді, Үбірайым атаниң мына үрпағын шайтан он сегіз жылдан бері байлап-матап келді. Оны сол бұғаудан демалыс күніне бола босатуға болмай ма? — деп жауап берді. ¹⁷ Иса осыны айтқанда, Оған қарсылық көрсеткендердің бәрі ұялып қалды. Ал басқа жұрт түгелдей Оның істеген кереметтеріне қуанды.

Құдай Патшалығы кішкентай бол басталаң, үлкейе бермек

¹⁸ Содан кейін Иса былай деді:

— Құдай Патшалығы қандай нәрсеге үқсас, оны немен салыстырайын? ¹⁹ Ол бір адамның бақшасына еккен қыша дәніне* үқсас: сол титтей тұқым ескенде биік болып шығып, ағашқа айналады. Оның бұтақтарына құстар ұшып келіп, паналайды.**

²⁰ Иса мынаны да айтты:

— Құдай Патшалығын тағы немен салыстырайын? ²¹ Ол ашытқыга да үқсас: әйелдер үш астау* үнға аздаған ашытқы салғанда ол барлық қамырды ашытып, көтереді.

*¹⁰ Яһуди халқы дем алдып, Құдайға сиынатын сенбі күні ешқандай жұмыс істеуге болмайтын.

*¹⁹ Яки: горчица тұқымына.

**¹⁹ Құдай Патшалығына яһудилер ғана емес, басқа халықтардың адамдары да мүше болады (24:47; Даниял 4:11-12; Жохан 10:16; Рим. хат 11:17).

*²¹ «Сатон» деген өлшемнің көлемі он үш литр шамасында болатын.

Шынайы омірге апаратын есік

²² Иса Иерусалим қаласына қарай сапар шегіп бара жатып, жолындағы қалалар мен ауылдарды аралай жүріп, жұртқа тәлім берді. ²³ Біреу Одан:

— Мырза! (Келешектегі қаһарлы жазадан) құткарылатынлар^{*} тым аз бола ма? — деп сұрады. ²⁴ Сонда Иса жұртқа:

— Тар есіктен кіруге барынша тырмысыңдар! Сендерге шын айтамын: көп адамдар кіруге ұмтылғанмен кіре алмайды.

²⁵ Үй Иесі орнынан тұрып, есікті бекітіп қоймак. Артынша сендер сыртта тұрып, есікті қағып: «Таксыр Ие, бізге аша көрініз!» — деп дауыстайтын боласыңдар. Бірақ Ол: «Сендердің қайдан екендерінді білмеймін», — деп жауап қайтаратын болады. ²⁶ Сонда сендер: «Біз көз алдыңызды ішіп-жедік, Сіз біздің жерімізде^{*} тәлім беріп тұрдыңыз гой», — дей бастайсыңдар. ²⁷ Бірақ Ол: «Сендерге қайталап айтамын, қайдан екендерінді білмеймін. Әділетсіздік істеген бәрің де, Менен аулақ кетіндер!» — дейтін болады.

²⁸ Сендер зар еніреп жылап, кинала тістенетін боласыңдар.^{*} Себебі Ыбырайым, Ысқақ, Жақып пен барлық пайғамбарлардың да Құдай Патшалығында жүргенін, ал өздеріңің сыртқа қуылғандарынды коретін боласыңдар. ²⁹ Шығыс пен батыстан, солтүстік пен онтүстікten басқа халықтардың адамдары келіп, Құдай Патшалығындағы дастарқан басына жайғасатын болады! ³⁰ Осылай алдыңғы қатарға шығатын соңғылар бар, әрі соңғылар болатын алдыңғы қатарлылар да бар, — деді.

Иерусалимнің қирайтыны туралы қайғы

³¹ Сол сәтте бірнеше парызышылдар Исаның қасына келіп:

— Бұл арадан кет, (аймақ әкімі) Ирод^{*} Сені өлтірмекші! — дегендеге, ³² Иса оларға былай жауап берді:

— Барып, ол «түлкіге» айттыңдар: «Мен бүгін және ертең жындарды қуып шығып, аурулады сауықтырамын, ал ұшінші күні ісімді аяқтаймын». ³³ Эрине, Мен бүгін, ертең және бүрсігүні де өз жолыммен жүруге тиістімін. Өйткені бір пайғамбардың Иерусалимнен басқа жерде қаза табуы жөнсіз.

^{*23} Яки: Құнәкар дүниеге төніп тұрған Құдайдың қаһарынан құткарылатындар (3:7; Жохан 3:36).

^{*26} Немесе: қошелерімізде.

^{*28} Немесе: жылап, өкініп бармактарыңды тістейтін боласыңдар (Матай 8:12).

^{*31} Фалилея мен Перея аймактарының әкімі Ирод Антипас (3:1).

³⁴ Ей, Иерусалим, пайғамбарлардың көзін құртып, Тәңір өзіне жіберген хабаршыларды тас лактырып өлтіретін Иерусалимдай! Балапандарын қанатының астына алған құс сияқты, Мен де сенің халқыңды қаша рет жинамақшы болым, бірақ сендер одан бас тарттындар! ³⁵ Сондықтан үйлерің қанырап, бос қалдырылады.* Сендерге шындығын айтайын: бұдан былай, «Жараткан Иенің атынан келе жатқан (Патша) жарылқанған!» деп шақырган уақыттарына дейін Мені қайтып көрмейсіндер.**

14 Діни ережені сақтау мен қайырым көрсетудің қайсысы маңыздырақ?

¹ Иса бір діни демалыс күні парызылдар қауымының қайсыбір бастығының үйіне дәм татуға келгенде, бәрі Оны бақылап отырды. ² Кенет Оның алдына шемен ауруына ұшыраған біреу келді. ³ Сонда Иса Таурат занын үретуші ғұламалар мен парызылдарға мына сұрапты қойды:

— Демалыс күні ауруды сауыктыруға бола ма?*

⁴ Олар үндемегендеге Иса әлгі адамға қолын тигізіп, оны сауықтырды да, өз жөніне жіберді. ⁵ Мұнан кейін жиналғандарға:

— Егер біреуіңің есегің немесе өгізің құдыққа түсіп кетсе, оны демалыс күні болса да, дереу шығарып алмас па едіндер?!
— деген сұрақ қойды. ⁶ Олар бұған жауап берे алмады.

Өзімшілдік және кіші пейілділік

⁷ Конактардың төрдегі құрметті орындарды таңдал алыш жатқанын байқаган Иса соны мысалға алыш, мына насиҳатты берді:

⁸ — Біреу сені тойға шақырганда төрдегі құрметті орынга жантайма. Шақырылғандардың ішінде жолы сенен де үлкен біреу болуы мүмкін. ⁹ Онда екеуінді шақырган үй иесі келіп, саған: «Мына кісіге орныңды бер», — дейді, ал сен үялып, амалсыздан ең тәменгі орынға барып отырасың. ¹⁰ Сондықтан конакқа барғанда ең тәменгі орынға отыр. Сонда үй иесі қасына келіп: «Досым, жогары шық», — демек. Осылай дастар-қандас болғандардың алдында мәртебен өсіп қалады.

*³⁵ Яғни: Құдай киелі үй мен каланы тастан кетпек (Лұка 21:20-24).

**³⁵ 19:38.

*³ 13:10-ға берілген сілтемені караңыз.

¹¹ Өйткені өзін-өзі жоғарылатқан әркім төмендетіледі, ал өзін төмен ұстаған жоғарылатылады.

¹² Содан кейін Иса Өзін шақырған үй иесіне қарап былай деді:

— Тұсқі немесе кешкі қонақасы бергенде дос, бауыр, туысқандарыңды, я болмаса бай көршілерінді шақырма. Себебі олай етсең, олар да сені қонакқа шақырып, есесін қайтармақ.

¹³ Керісінше, той жасағанда дастарқаныңа жарлы-жақыбайларды, кемтар, ақсақ, соқырларды шақыр! ¹⁴ Олар саган есесін қайтара алмайтындықтан бақытты боласың.* Әділдер** қайта тірілетін қиямет күні саган есесі қайтарылады, — деді.

Улken тойға шақырылғандар

¹⁵ Исамен бірге дастарқандас болғандардың бірі осыны естігендеге Оған: «Құдай Патшалығындағы тойға қатысадындар бақытты!» — деді.

¹⁶ Иса оған астарлап былай деді: «Біреу үлкен қонақасын дайындал, көп адам шақырады. ¹⁷ Тамақ ішетін уақыт болғанда, шақыргандарына қызметшісін жіберіп былай дегізеді:

— Келіндер, барлығы дайын тұр! ¹⁸ Бірақ бәрі бірдей кешірім сұрап, біреуі:

— Егіндік жер сатып алдым, соны барып көруім керек. Өтінемін, маган кешірім ете ғөр! — десе, ¹⁹ келесі біреуі:

— Бес пар өгіз сатып алыш едім, соларды сынап көруге бара жатырмын. Өтінемін, мені кешір! — дейді. ²⁰ Ал тағы біреуі:

— Мен жаңа ғана үйленген едім, сондықтан бара алмаймын, — дейді.

²¹ Қызметшісі қайта оралып, мұны қожайынына айтып береді. Үй иесі қаһарланың, қызметшісіне:

— Тез барып, қаланың үлкенді-кішілі көшелерін аралап, жарлы-жақыбайларды, кемтар, ақсақ, соқырларды алыш кел! — деп бүйірады. ²² Кейінірек қызметшісі:

— Мырза, бүйіріғызызды орындағым, бірақ әлі де бос орын бар, — дейді. ²³ Ал қожайыны былай деп тапсырады:

— Қаладан шығып, үлкен жолда, үйлердің айналасында жүргендерді осында келуге көндір! Осылайша үйім толсын.

*¹⁴ Яки: Құдай саган риза әрі сені жарылқайтын болады.

**¹⁴ Яки: Құдай алдында ақталғандар (3:3;8; Матай 25:46; Жохан 3:16,21; 5:29).

²⁴ Сендерге шындығын айтайың: алдымен шақырылғандардың ешқайсысы да қонақасымнан ауыз тимейді! (Неге десендер, шақырылғандар көп, ал тандап алынғандар аз).*

Жан-тәнімен Мәсіх жолымен журу

²⁵ Жолшыбай қара құрым халық еріп келе жатқанда Иса оларға бұрылып, былай деді:

²⁶ — Кім Маган келіп, Мені әкес-шешесінен, әйелі мен бала-ларынан, аға-інісі мен апа-қарындастарынан, әрі өз өмірінен артық көрмесе, сол Менің шәқіртім бола алмайды. ²⁷ Кім айқышын арқалаған кісідей өз мүддесінен бас тартып, тіпті азапты өлімге дайын болып Менің соғымнан еріп жүрмесе, сол Менің шәқіртім бола алмайды.

²⁸ Сендердің біреуің бір мұнара салғысы келеді дейік. Сонда ол құрылышты аяқтауга каражатының жетер-жетпесін білу үшін отыра қалып, алдымен кететін шығынды есептеп алады.

²⁹ Олай етпесе, іргетасын қалаганнан кейін бастаған істі аяқтай алмас еді. Мұны көргендердің бәрі: ³⁰ «Мынаның құрылышты бастағанымен аяқтауына шамасы жетпеді!» — деп мазақтар еді.

³¹ Немесе бір патша басқа бір патшамен согысатын болса, келе жатқан қарсыласының жиyrма мың әскеріне өзінің он мыңымен төтеп бере ала ма, жоқ па — алдымен отыра қалып, соны ақылға салмас па еді? ³² Шамасы келмейтін болса, ана патша әлі алыста келе жатқан кезде оған елшілерін жіберіп, бітім шартын сұрап еді. ³³ Сол сияқты, сендердің ешқайсың да бар нәрсеңен бас тартпай* Менің шәқіртім бола алмайсындар.

³⁴ (Тағамды бұзылудан сақтау үшін) тұз пайдалы. Ал егер тұз өз күшінен айырылған болса, онысын қалай қалпына келтіруге болады?* ³⁵ Тіпті жер өндeуге немесе қиға қосуға жарамсыз болып шыққандықтан, оны лақтырып тастайды.

Құлагы барлар жақсылап тыңдап алсын!

*²⁴ Матай 22:14.

*³³ Демек: Исаңың шәқірті қолындағы барларына өзімдікі деп қарамай, оларды әрдайым Құдайдың еркі бойынша қолдануға тиіс.

*³⁴ Сол заманда ел теңізден алған тұз қосындыларын құмыраларда сактайтын. Су тигенде ас тұзы еріп, құмырадан өтіп кетіп, қалғаны дәмсіз әрі тағамдарды бұзылудан сақтауга жарамай қалатын (Матай 5:13).

15*Жоғалып, табылған қой
және теңге туралы астарлы әңгімелер*

¹ Салықшылар^{*} мен өзге де күнәкарлар Исаны тыңдау үшін көптеп қасына жиналатын. ² Бірак парызышылдар мен дін мұғалымдері мұны көріп:

— Мына кісі күнәкарларды қабылдап, солармен тіпті дастар-қандас болады! — деп күңкілдесті. ³ Сонда Иса оларға астарлап былай деді:

⁴ — Егер араларындағы біреудің жүз қойы болып, солардың бірін жоғалтып алса, ол тоқсан тоғыз қойын далада қалдырып, жоғалып кеткенін тапқанша іздемей ме?

⁵ Тауып алған соң, оны қуана-қуана иығына салып алады.

⁶ Үйіне келгеннен кейін: «Жоғалған қойымды тауып алдым, қуанышыма ортақ болындар!» — деп достарын, көршілерін шақырады. ⁷ Сендерге шындығын айтайын: сол сияқты, «Маган теріс жолдан қайтудың қажеті жоқ» дейтін тоқсан тоғыз «әділ» кісіден гөрі, теріс жолдан қайтқан бір күнәкарға көктегілер көбірек қуанады!

⁸ Немесе он күміс теңгесі бар эйел біреуін жоғалтып алса, оны тапқанша шам жағып, үйді сыпырып, бар ынтасымен іздемей ме? ⁹ Тауып алған соң: «Жоғалтқан теңгемді тауып алдым, менің қуанышыма ортақ болындар!» — деп достары мен көрші-көлемдерін шақырады. ¹⁰ Сендерге шын айтамын, Құдайдың періштелері теріс жолдан қайтқан бір күнәкар үшін де дәл солай қуанады!

Адасып, қайта оралған ұл туралы астарлы әңгіме

¹¹ Иса тағы былай деді: «Біреудің екі ұлы болыпты. ¹² Кенжесі:

— Экес, маган тиісті еншімді беріңіз! — дейді. Сонда әкесі мал-мұлқін оларға бөліп береді.

¹³ Бірнеше күн өткеннен кейін кіші ұлы бәрін жинап алып, алыс бір елге кетеді де, сонда азғындық жолға түсіп, еншісін шашып, ысырап қылады. ¹⁴ Бәрін жұмсалп бітірген кезде сол елде қатты ашаршылық болып, жігіт мұқтаждық көре бастайды. ¹⁵ Елдің бір тұрғынына барып, жармасып жүріп, жалшысы болады. Сол оны даласына жіберіп, шошқасын баққызып қояды.

* Римдік басқыншылармен бірге істесіп, халықтан шектен тыс алым-салық жинап, діни ережелерді орында майтындықтан салықшылар діндар яһудилер үшін жеккөрінішті болатын.

¹⁶ Жігіт шошқа жейтін қабықтар жеп тойсам деп аңсайтын, бірақ оған соны да бермепті.

¹⁷ Сонда ол ақылға келіп, ішінен былай дейді: Экемнің соншама жалшылары нанға тойып жүргенде, мен бұл жерде аштан өлетін болдым. ¹⁸ Қой, жолға шығайын, әкеме қайтып барып: Эке, мен көктегі Құдай алдында да, сіздің алдыңызда да күнә жасап келдім.* ¹⁹ Енді ұлыңызын деп аталуга лайық емеспін. Мені жалшыныздай қабылдасаңыз екен деймін.

²⁰ Сонымен жігіт әкесіне баруға жолға шыгады. Ол әлі де алыста келе жатқанда әкесі баласын көріп, оған жүрегі елжіреп, алдынан жүгіріп шыгады. Құшақтап бауырына басады да, бетінен сүйеді. ²¹ Баласы оған:

— Эке, мен Құдай алдында да, сіздің алдыңызда да күнә жасап келдім. Енді ұлыңызын деп аталуга лайық емеспін, — дейді. ²² Бірақ әкесі қызметшілеріне бұйырып:

— Тезірек ең жақсы шапанды әкеліп, балама жабындар, қолына мөрлі жүзік,* аяғына кебіс кигізіндер! ²³ Және бордақыланған өғізшени әкеліп, сойындар, ішіп-жеп, көніл көтерейік!

²⁴ Өйткені менің мына ұлым өлген еді — тірілді, жоғалған еді — табылды! — дейді. Сейтіл көнілді тойды бастап жібереді.

²⁵ Ал оның тұңғыш ұлы далада жүр екен. Қайтыш келе жатып, үйіне жақындағанда ол қуана ән салып жатқан дауыстарды естиді. ²⁶ Қызметшілердің бірін шақырып алып:

— Бұл не? — деп сұрайды.

²⁷ — Ініңіз қайтып келді! Экесің оны аман-ессен көргені үшін бордақыланған өғізшени сойып, той жасап жатыр, — деп жауап береді ол. ²⁸ Ұлken үл ашууланып, үйге кіргісі келмейді. Әкесінің өзі шығып, оны шақырады. ²⁹ Бірақ ол әкесіне былай деп жауап қатады:

— Міне, мен сізге қанша жыл бойы қызмет етіп келе жатырын, еш уақытта сізге қарсы шықкан емеспін. Бірақ сіз маған достарыммен бірге отырып көніл көтеруім үшін, тым болмаса, лак та берген емессіз! ³⁰ Алайда бұзылған әйелдермен бірге болып, мал-мұлкіңізді шашып-төккен мына балаңыз қайтып келгенде, сіз оған арнап бордақыланған өгізшемізді сойып, той жасап жатырсыз!

*¹⁸ Немесе: мен кокке және Өзіңізге қарсы күнә жасап келдім.

*²² Мөрлі жүзік биліктің белгісі болатын (Жаратылыс. баст. 41:42; Даниял 6:17).

³¹ — Үлым, сен әрқашан менімен біргесің. Барлық менишігім сенікі гой.* ³² Ал мына інің болса, өлген еді — тірілді, жогалған еді — табылды. Сондықтан қуанып, көңіл көтеруіміз керек қой! — дейді экесі».

16

Құдай аманаттаған мал-мұліктегеріңді орынды пайдаланыңдар!

¹ Иса шәкірттеріне тағы былай деді: «Бір байдың үй шаруашылығын басқаратын кісісі болған екен. Сол мал-мұлкіңізді шашып жатыр деген сыйбыс байдың құлағына жетеді. ² Бай оны шақырып алып:

— Сен туралы естіп жүргенім не әңгіме? Жұмысың жайлышеп бер! Үдан былай үйімді басқара алмайсың, — деп шешпеді.

³ Басқарушы сонда өзіне-озі: Енді не істесем екен, қожайыным мені жұмыстан босатып тастамақ. Жер казу қолымнан келмейді, қайыр сұрауга үяламын. ⁴ Бірақ дәл қазір не істей керек екенін білемін, сонда үй басқарудан босаган кезімде жұрттың есігі мен үшін айқара ашық болады, — дейді. ⁵ Қожасына қарыздар адамдардың бәрін жеке-жеке шақырып алып, біріншісінен:

— Қожайыныма қапша борышың бар? — деп сұрайды.

⁶ — Жұз күбі май, — дейді ол.

— Борыш қағазыңды ал да, отыра қалып, елу күбі деп жазасал! — дейді басқарушы. ⁷ Содан кейін басқасынан:

— Ал сенің қанша борышың бар? — деп сұрайды.

— Жұз қап бидай.

— Борыш қағазыңды алып, сексен деп жаза қой! — дейді соған.

⁸ Қожайыны отірікші басқарушысының ақыл тауып кеткендігін мақтады.* Себебі осы күнәкар дүниенің адамдары өзі сияқтылармен араласқанда Құдайдың нұрлы жолымын жүргендерден гөрі** әлдекайда ақылдырақ әрекет жасайды. ⁹ Сендерге шын айтамын: осы күнәкар дүниелік байлықтарыңмен жақсы-

*³¹ Сол заманда тұнғыш ұлы экесінің ерекшіе батасын, әрі иелігінен інілерінен гөрі екі ессі көп мұра алып, экесінің ізбасары да болатын (Жаратылыс. баст. 25:32-34; 27:36-39).

*⁸ Сол басқарушы қарыздар адамдардан әділ бағасынан артық алған өсімдерді осылайша қайтарған шығар.

**⁸ Немесе: Нұрдың әuletінен гөрі (11:35; Матай 5:14).

лық жасап, өздеріне достар табындар! Сонда бұ дүниеден қайткан кездерінде қоқтегі мәңгілік мекендердің есігі сендер үшін айқарап ашық болады.*

¹⁰ Кішкене істе сенімді болған үлкен істе де сенімді, ал кішкене істе сенімсіз болған үлкен істе де сенімсіз. ¹¹ Сондыктан, егер бұ дүниелік байлықтарың барда сенімді болмасандар, сендерге қоқтегі шынайы байлықты кім сеніп тапсырады?

¹² Және егер түпкілікті меншік болмайтын мал-мұліктерінді дұрыс қолданбасандар, мәңгі өздеріндікі болатын байлықты сендерге кім табыс етпек?*

¹³ Ешбір қызметші екі қожайынға бірдей қызмет ете алмайды. Ол біреуін екіншісінен артық, көріп, соган бағышталады, ал екіншісіне немкетті қарайды. Сол сияқты сендер де Құдайға және байлыққа бірдей бағышталып қызмет ете алмайсындар!»

¹⁴ Бұлардың бәрін дүниекор парызылдар да естіп, Исаны мазақ қылды. ¹⁵ Ол былай жауап катты: «Сендер адамдар алдында әділ болғансын тұрсындар, бірақ Құдай жүрек түкпірін-дегілерінді біледі. Адамдар бұларынды жоғары бағалағанмен, Құдай алдында ол — жексүрындык».

Таурат және Ізгі хабар

¹⁶ «Жақия пайғамбардың уағыздауына дейін сендерге тұра жолды көрсеткен Таурат пен Пайғамбарлар жазбалары болды. Ал Жақияның уағыздаған кезінен бері Құдай Патшалығы туралы Ізгі хабар жарияланып келеді. Қоңтеген адамдар оған кіруге күш салып жұр.* ¹⁷ Дегенмен Таурат заңының бір кішкентай сызығының* түсіп қалғанынан гөрі аспан мен жердің жойылып кетуі оңайырақ.

*⁹ Немесе: байлықтың өзі негізінде әділетсіз болса да, ол біткенде Құдай сендерді мәңгілік мекендерге қабылдастын деп байлықтарынмен өздеріне достар табындар! (Сенушілер қолдарындағы дүние-мұлікті мұқтаждарға қомектесуге қолданып, осылайша қоқтегі байлыққа ие болсын! 16:9,13; 6:30; 12:22-34; Матай 25:45-46)

*¹² Немесе: Бөтен заттарға сенімді болмасандар, шынайыларын сендерге кім бермек? (Сенушілер үшін бұ дүниелік байлық бөтен нәрсе, ал рухани байлықтар шынайы меншіктері.)

*¹⁶ Яки: Құдай Патшалығына кіретін әркім рухани күш жұмсағ жұр (13:24; 18:25; Матай 7:13-14).

*¹⁷ Яки: бір нұқтесінің (Матай 5:17-18).

¹⁸ Эйелінен ажырасып, басқаны алған әркім неке адалдығын бұзады. Сондай-ақ, күйеуінен ажыраскан әйелді алған да неке адалдығын бұзады».*

Мейірімсіз бай мен мұсәпір Елазар

¹⁹ «Бір кісі бай болып, қымбат қырмызы шапан мен сәнді киімдер киіл, күн сайын салтанатты той жасап жүретін. ²⁰ Ал қақпасының алдында Елазар есімді бір мұсәпір жататын, оның тұла бойы түгелдей ірінді жара еді. ²¹ Мұсәпір байдың дастар-қанынан түскен қалған-құтқанды жеп тойынсан деп аңсайтын. Тіпті иттер келіп, жарапарын жалап кететін.

²² Ақырында мұсәпір қайтыс болып, періштегер оны Үбырайым пайғамбардың қасына апарып салады. Бай да өліп, жерленеді. ²³ О дүниеде азап шегіп жүріп, басын көтеріп қараганда алыстан Үбырайым мен оның қасында жантайған* Елазарды көреді де, ²⁴ қатты дауыспен:

— Үбырайым ата, маған қайырым қылып, Елазарды жібере көріңіз! Ол бармагының ұшын суға малып алып, тілімді салқындастысын. Мына жалынды отта қатты қиналып жатырмын, — деп жалбарынады.

²⁵ Бірақ Үбырайым былай деп жауап береді:

— Ей, балам, есіце түсірші: сен өмірінде ылғи жақсылық көріп рақаттандың, ал Елазар жамандық көріп, азап шегіп жүрді. Енді ол мұнда жұбаныш тапса, сен онда қиналып жатырсың. ²⁶ Оның үстіне сендер мен біздің арамызға терен шынырау орнатылған. Бұл жерден сендерге барғысы келгендер етіп бара алмайды, ар жақтан бізге де етіп келе алмайды. — ²⁷ Сонда ол:

— Ата, олай болса, сізден сұраймын: Елазарды әкемнің үйіне жібере көріңіз! ²⁸ Себебі бес інім бар, соларға барып, олардың да осы азанты жерге түспеулері үшін мықтап ескеptіп қуәлік етсін, — деп өтінеді. ²⁹ Ал Үбырайым:

— Мұса мен өзге пайғамбарлардың жазбалары оларда барғой, соларға құлақ ассын! — дейді.

*¹⁸ Матай 5:32; 19:3-9.

*²³ Жұмақтағы бақытты өмір кейде той ретінде баяндалады (13:28-29; Матай 8:11).

³⁰ — Жоқ, Үбырайым ата! Егер өлгендердің біреуі барса, онда олар теріс жолдан қайтады, — дейді ол. ³¹ Сонда Үбырайым оған:

— Олар Мұса мен пайғамбарларға құлақ аспағанда, өлгендердің біреуі қайта тіріліп барса да, сенбейді, — деп жауап береді».

17

Құдайға берік сеніп, бауырластарын шексіз кешіру міндемі

¹ Иса шәкірттеріне тагы былай деді:

— Адамдарды теріс жолға азғыратын жағдайлардың болатыны сөзсіз. Алайда олар кімнің кесірінен пайда болса, сол қасіретке қалады! ²Оның мына жай кісілердің^{*} біреуін теріс жолға түсіргенінше, мойнына диірменнің тасы байланып, теңізге лактырылғаны оған жақсырақ болар еді-ау! ³Сондықтан сақтанындар!

Егер бауырласың күнә жасаса, оған ескерт. Егерде өкініп, теріс жолдан қайтса, кешірім ет! ⁴Ол тіпті күніне жеті рет^{**} саған қарсы күнә жасап, жеті рет келіп, «өкініп, теріс жолдан қайттым» десе, кешірім ет!

⁵ Сонда елшілері Иеміз Исадан:

— Сенімізді арттыра көріңіз, — деп өтінді. ⁶ Иеміздің жауабы мынау болды:

— Сендердің түйірдей^{*} ғана сенімдерің болса, мына тұт ағашына: «Жерден тамырыңмен қопарылып, теңізге отырғызыл!» десендер, ол айтқандарынды орындаиды.

⁷ Арапарындағы біреудің жер жыртып не мал бағып жүрген малайы бар дейік. Малай даладан қайтып келгенде қожайыны оған: «Тез келіп, дастарқанға отырағой!» дей ме? ⁸ Керісінше, оған: «Кешкі тамағымды дайында! Мен ішіп-жеп болғанша, алжапқышынды байладап алып, маган қызмет ет, содан кейін өзің ішіп-жерсің!» деп бұйырмай ма? ⁹ Элде бұйрықтарын орындағаны үшін малайына алғыс айта ма?

¹⁰ Сендер де солай, өздеріне бұйыргандардың бәрін орындағаннан кейін: «Біз небары түкке тұргысыз малаймыз,* міндемізді ғана атқардық» дендер!

^{*2} Яки: кішкенелердің (не балалар, не атақсыз қарапайым кісілер).

^{*4} Яки: сансыз рет.

^{*6} Немесе: қыша дәніндей кішкене.

^{*10} Яки: түкке тұргысыз, (Құдайға) бағынышты қызметшіміз.

Оннан бірі ғана алғыс айтты

¹¹ Иса Иерусалим қаласына бара жатқанда Самария мен Фалилея аймақтары арқылы жүрді. ¹² Бір ауылға келгенде, Оған денесің алапес басқан он кісі кездесті. Олар алыста тұрып, ¹³ қатты дауыстап:

— Иса, Үстаз, бізге қайырым қыла көріңіз! — деп жалынды.

¹⁴ Иса оларды көргенде:

— Діни қызметкерлерге барып, өздерінді көрсетіндер! — деді. Олар сол жаққа бара жатқанда алапестен құлан-таза айырып кетті.

¹⁵ Өзінің жазылып кеткенін көрген солардың біреуі қатты дауыстап Құдайга мақтау айтып қайтып келді де, ¹⁶ Исаңың аяғына жығылып, Оған алғысын жаудырды. Ал бұл кісі самариялық^{*} болатын!

¹⁷ Иса сонда:

— Айыққандар он кісі емес пе еді, тоғызы қайда? ¹⁸ Құдайга мақтау айту үшін мына шетелдіктен басқа ешкім қайтып келмеді мे? — деп, ¹⁹ самариялыққа қарап: — Тұр да, жөніне жүре бер. Сенімің арқылы құтқарылдың!* — деді.

Мәсіх дүниеге қайтып келгенде не болады?

²⁰ Парызылдар Құдай Патшалығының қашан орнайтынын сұраганда, Иса оларға былай жауап берді:

— Адамдар Құдай Патшалығының қашан орнайтынын алдын ала білмейді.* ²¹ Сондай-ақ оны «Міне, мұнда!» не «Әне, анда!» деуге болмайды. Себебі Құдай Патшалығы сендердің жан дүниелерінде,* — деді.

²² Иса шәкірттеріне тағы былай деді:

— Коктен келген Мені бір күн болса да көрсек деп аңсайтын уақыттарың келеді,* бірақ сол кезде Мені көрмейсіндер.

*¹⁶ Діндар яһудилердің көшілігі самариялықтарды менсінбей, олармен қарым-қатынас жасамайтын (9:52-54; Жохан 4:9).

*¹⁹ 7:50.

*²⁰ Немесе: Құдай Патшалығы корінетін белгілермен келмейді.

*²¹ Матаі 23:26; Жохан 18:36. Немесе: (Құдай Патшалығқа тағайындалған Мен арқылы) Құдайдың Патшалығы сендердің арапарында (19:7,37-38; 21:67-70; Жохан 18:33-37; Елшілер. істері 1:6-7).

*²² Немесе: Көктен келген Билемшінің («Адам Ұлының») яғни Иса Мәсіхтің бір күнін көрсек деп аңсайтын күндерін келеді.

²³ Кісілер сендерге: «Міне, Ол мұнда!», я «Әне, Ол анда!» дейтін болады. Оларға бармандар, арттарынан ермендер де!

²⁴ Өйткені наизағайдың жарқ етіп, аспанды о шетінен бұшетіне дейін жарқыратып жіберетініндей, уақыты болғанда Менің Билеуші ретінде көктен қайтып келуім де* (аяқ астынан және ап-айқын) болады. ²⁵ Бірақ алдымен қазіргі үрпақ Менен бас тартып, көп азап шегуге тиіспін.

²⁶ Нұх пайғамбардың заманында жағдай қалай болған болса, Менің Билеуші ретінде көктен қайтып келетін кезімде де солай болады: ²⁷ Нұх кемеге мінген күнге дейін адамдар (Құдайга мойынсұнбай) ішіп-жеп, әйел алып, қүйеуге шығып өмір сүруде еді. Сол уақытта топан су басып, бәрін де қырып салды.*

28 Лұттың заманында да солай болған: адамдар (Құдайга мойынсұнбай) ішіп-жеп, сауда-саттық жасап, егін егіп, үй салып өмір кешуде еді. ²⁹ Бірақ Лут Содом қаласынан шыққан күні көктен от пен құқірт жауып, бәрін де қырып салды. ³⁰ Мен Билеуші ретінде көктен келіп, ашық түрде корінетін күні де тап солай болады!

³¹ Сол күні үй төбесіндегі адамның* заттары іште болса, ол томен түсіп, үйге кіріп, алып шықпай-ақ, дереу қашып құтылысын! Сондай-ақ, кім далада болса, үйіне қайтып келмей-ақ, қашып кете берсін! ³² Лұттың әйелімен болған жайтты естерінде түсіріндер!*

³³ Өмірін өзі үшін сактауга тырысқан әркім одан айырылады,* ал өмірін Құдай үшін қиган әркім оны мәңгі аман сактап қалады.

³⁴ Сендерге шын айтамын: сол заманда түнде төсекте жатқан екеудің біреуін першітегер* қабыл алып, екіншісін қалдырып кетеді. ³⁵ Бірге диірмен тартып отырган екі әйелдің де біреуін қабыл алып, екіншісін тастап кетеді. ³⁶ (Сондай-ақ егіндікте жүрген екеудің де біреуін қабыл алып, екіншісін қалдырып кетеді.)

³⁷ Шәкірттері:

*²⁴ 9:22; 24:26.

*²⁷ Жаратылыс. баст. 6:1-5; 7:6-23.

*³¹ Сол өлкедегі үйлердің тобелері жалнақ (5:19; Елшілер. істері 10:9).

*³² Жаратылыс. баст. 19:26.

*³³ Яки: шынайы (мәңгілік) өмірден күр қалады (Жохан 3:16; 12:25; Матай 25:46).

*³⁴ Немесе: Құдай тағайындаған Билеуші (9:26; Марқа 13:27).

— Мырза, бұл қай жерде болады? — деп сұрағанда Иса астарлап жауап берді:

— «Жемтік қайда болса, құзғындар сонда жиылар».* — (Сол сияқты, осы оқиғалардың қай жерде болғаны сол заманда бәріне айқын болады.)

18

Құдайдан үміт үзбей сұрай беріңдер!

¹ Иса шәкірттеріне әрқашан үмітін үзбей Құдайдан сұрай берудің керектігін де астарлап түсіндіріп ²былай деді:

— Бір қалада Құдайдан қорықпайтын, адамнан да ұялмайтын би болыпты. ³Сол қалада бір жесір әйел де тұрады еken. Эйел биге қайта-қайта келіп: «Мені дауласқан кісімнен қорғай көріңіз!» — деп өтініп сұрай береді еken.

⁴ Бірақ би жесірді көп уақыт бойы қорғағысы келмейді. Ақырында ол ішінен: «Құдайдан қорықпаймын, адамнан да ұялмаймын. ⁵Алайда мына жесір маган тыныштық берменедіктен оның мұддесін қорғайын. Эйтпесе ол қайта-қайта келіп, мазамды ала берер» деп ойлады.

⁶ Содан кейін Иеміз Иса былай деді:

— Сендер әділетсіз бидің не айтқанын естідіңдер ғой. ⁷Ал Құдай Өзі таңдал алған, Өзіне күні-туні жалбарына сиынған адамдарының мұдделерін қорғамай ма? Әлде соны ұзаққа созып жібере ме? ⁸Сендерге шын айтамын: Құдай олардың мұдделерін тезірек қорғайды! Алайда Мен Билеуші ретінде көктен қайтып келгенімде жер бетінен Өзіме сондай қатты сенетіндерді таба алар ма екенмін?

*Өр көкірек парызышыл және
теріс жолдан қайтқан салықшы*

⁹ Өздерінің әділдігіне нық сеніп, басқаларды менсінбей жүрген кейбір кіслерге Иеміз мына астарлы әнгімені айтып берді:

¹⁰ — Екі адам Құдайға сиыну үшін ғибадатханаға өрлең барыпты. Бірі парызышыл, екіншісі салық жинауышы еken.*

¹¹ Парызышыл тұра қалып, іштей былай деп мінажат етеді: «Я, Құдай! Мен басқа адамдар сияқты қарақшы, жәбірлеууші, неке

*³⁷ Матай 24:28; Эйүп 39:30.

*¹⁰ Парызышыл, салықшы: Түсіндірмені қараңыз.

адалдығын бұзушы немесе ана салықшыга ұқсап күнәкар болмағаным үшін Саған ризашылығымды білдіремін.¹² Өйткені мен аптасына екі рет ораза ұстаймын, барлық тапқан табысымның оннан бір бөлегін қайыр-садақаға беріп тұрамын».

¹³ Ал салық жинаушы алыста тұрып, тіпті назарын көкке көтеруге де батылы бармай, қолын қеудесіне қойып: «Я, Құдай! Мен күнәкармын, рақым ете гөр!» — деп жалбарынады.

¹⁴ Сендерге шын айтамын: екеуі үйлеріне қайтқанда парызышыл емес, салық жинаушы Құдайдан кешіріліп, акталған еді. Өйткені өзін-өзі жоғарылатқан әркім төмендетіледі, ал өзін төмен ұстаган жоғарылатылады.*

¹⁵ Қолын тигізіп бата берсін деп, жұрт Исага нәрестелерін де алып келді. Бірақ мұны көрген шәкірттер оларды жібермеді.

¹⁶ Ал Иса балаларды қасына шақырып алып:

— Балалардың Маған келуіне жол беріңдер, оларға кедергі жасамандар! Құдай Патшалығы сондайлар үшін.¹⁷ Сендерге шындығын айтайын: кім Құдай Патшалығын бала сияқты қабылдамаса, оған кіре алмайды,* — деді.

Адамның байлығы және Құдай сыйлайтын шынайы өмір

¹⁸ Басшылардың біреуі Исадан:
— Ізгі Ұстаз! Мәңгілік өмірге ие болу үшін не істеуім керек?
— деген сұрап қойды. ¹⁹ Иса оған:

— Мені неге ізгі дейсің? Құдайдан басқа ешкім де ізгі емес.
²⁰ Оның өсіеттерін білсесің той: «Неке адалдығын бұзба, кісі олтірме, үрлых жасама, отірік айтпа, ата-анаңды сыйла!»* — деп жауап берді. ²¹ Ол кісі:

— Бұлардың бәрін жастайымнан орындап келемін, — деді.
²² Иса мұны естігенде:

— Саған тағы бір нәрсе жетіспейді. Қолындағы бар мал-мұлкінді сатып, түскен ақшаны мұқтаждарға үлестіріп бер, сонда сенің қазынаң қокте болады. Өзің қайтып келіп, шәкіртім болып сонынан ер! — деді.

²³ Бұларды естігенде әлгі кісінің еңсесі түсіп қапаланды. Себебі ол өте бай болатын. ²⁴ Иса оның қайғыланғанын көріп:

*¹⁴ Забур жыр. 31:1-2,5; 50:5,19; Жохан.1-хаты 1:8-9.

*¹⁷ Яки: Кім Құдайдын басшылығына баладай кіші пейіл болып мойынсұнып сенбесе, оның игіліктерін көрмейді.

*²⁰ Мысыр. шығу 20:12-16.

— Мал-мүлікке бай адамдардың Құдай Патшалығына кіруің қандай қыын! ²⁵ Байдың Құдай Патшалығына кіруінен ғөрі туýенің ине көзінен өтуі онай, — деді. ²⁶ Мұны естігендер:

— Ендеше кім (Құдайдың қаһарынан) құтқарыла алады? — деп сұрады. ²⁷ Ал Иса:

— Адам қолынан келмеген нәрселер Құдайдың қолынан келеді, — деп жауап берді. ²⁸ Петір:

— Міне, біз барлығын тастап, Сіздің соныңыздан еріп жүрміз, — деді. ²⁹ Сонда Иса шәкірттеріне:

— Сендерге шындығын айтайын: Құдай Патшалығына бола^{*} үй-жайы, әке-шешесі, тұган бауырлары, әйелі не бала-шагасынан ажыраған әркімге ³⁰ сол үшін осы заманда қарымтасы бірнеше есе артығымен қайтарылады, әрі келер заманда мәнгілік өмір де сыйланады,* — деді.

*Өзінің өліп, қайта тірілетінін
Исаның үшінші рет білдіруі*

³¹ Иса он екі шәкіртін қасына шақырып алғып, оларға өзінің басынан өткізетіндері туралы айтты:

— Енді Иерусалимге өрлең бара жатырмыз. Пайғамбарлардың көктен келген Билемші^{*} туралы алдын-ала жазып кеткендерінің бәрі сол жерде орындалады. ³² Оны Құдайға мойынсұнбайтын басқа ұлт адамдарына ұстап береді. Солар Оны мазақ етіп қорлап, бетіне түкіріп, ³³ қамшымен сабайды, ақырында елтіреді. Алайда Ол үшінші құні қайта тіріледі!

³⁴ Бірақ шәкірттері Исаның осы айтқанынан сштене ұқпады. Бұл сөздерінің мәні олар үшін құпия болғандықтан түсініксіз болып қала берді.*

*²⁹ Яки: Құдайдың ізгілікті ісінے бола.

*³⁰ Құдай адамдарға ата-анасын сыйлап, үй ішіне қамқорлық жасауды бүйірган (18:20; Тімоте. 1-хат 5:4,8). Ал егер олар Құдай ерекше тапсырма бергендейдіктен немесе сенімге кас адамдар қудалагандықтан туыстарынан қол үзуге мәжбүр болса, Құдай барлығын да өз қамқорлығына алғып, сенушілерге арнағы сыйларын беретін болады (12:22-31; Жохан 5:28-29).

*³¹ Немесе: Құдай тағайындаған Билемші («Адам Ұлы», яғни Мәсіхтің Өзі).

*³⁴ 9:45.

Загип кісінің сенімі

³⁵ Иса Иерихон қаласына жақындаپ қалғанда, жол жиегінде бір загип қайыр сұрап отырган еді. ³⁶ Ол қасынан көп кіслердің өтіп бара жатқанын естіп:

— Бұл не? — деп сұрады.

³⁷ Жұрт оған:

— Назареттік Иса келе жатыр! — деді.

³⁸ Сонда әлгі:

— Дәүіттің Үрпагы Иса! Маған рақым ете көріңіз! — деп айқайлады. ³⁹ Алда келе жатқандар оған ұрсып, үндемеуге бұйырды. Бірақ ол одан бетер айқайлап: «Дәүіттің Үрпагы! Маған рақым ете көріңіз!» — деп жалбарынды.

⁴⁰ Иса токтай қалып, оны қасына алып келуге бұйырды. Загип жақындағанда Иса одан:

⁴¹ — Өзіңе не істегенімді қалайсың? — деп сұрады. Ол:

— Тақсыр, көзімді көретін етсеңіз екен! — деп өтінді. ⁴² Иса оған:

— Көзің көретін болсын! Сен сенімің арқылы құтқарылдың, — деді.

⁴³ Сол сәтте-ақ оның көзі ашылып, көретін болды! Ол Құдайға зор ризашылығын білдіріп Исаға еріп жүрді. Халықтың бәрі мұны көріп, Құдайды мадақтады.

19*Салық жинауши Зақайдың жаңа өмірге бет алуы*

¹ Иерихонға кірген Иса қаланың ішімен өтіп бара жатты.

² Сол жерде Зақай есімді кісі бар еді. Ол салық жинаушылардың бастығы әрі бай адам болатын. ³ Зақай Исаның қандай екенін көргісі-ақ келіп еді, бірақ қаумалаған халық көрсетпеді, себебі ол аласа бойлы болатын. ⁴ Исаны қөру үшін алға жүгіріп барып, бір тұт ағашына* шығып алды, өйткені Иса сол жолмен өтуге тиіс еді. ⁵ Сол жерге келгенде Иса ағашта отырган Зақайды қарап:

— Зақай, тез төмен тұс! Бұғін Мен сенің үйінде болуым керек, — деді. ⁶ Ол тез төмсн тұсіп, Исаны қуана қарсы алды.

⁷ Мұны көріп тұрғандардың бәрі: «Мынау күнәкардың үйіне қонаққа барды!» — деп күнкілдесе бастады.

*4 Немесе: інжір ағашына.

⁸ Ал Зәкай орнынан тұрып, Иемізге:

— Мырза, мал-мұлқімнің жартысын кәріп-қасерлерге үлестіріп бермекпін. Егер біреуді алдап, ақысын жеген болсам, оны төрг есе артығымен қайтарамын, — деді. ⁹ Сонда Иса:

— Бүгін осы үй іші құтқарылды! Бұл адам да Ыбырайым атаның үрпағынан.¹⁰ Өйткені Мен тұра жолдан адастып кеткендерді іздеп, құтқаруга келдім,* — деп жауап берді.

Аманат етілген зор байлық

¹¹ Халық тындалп отырганда Иса бір астарлы әңгімені қоса айтып берді. Себебі Өзі Иерусалимге жақындал қалғандықтан олар: «Жуырда Құдай өз Патшалығын жерде орнатады»* деп ойлады. ¹² Сондықтан Иса былай деді: «Бір аксүйек алыс елге барып, сол жерде өз елінің патшалығына тағайындалып, қайтып келу үшін сапарға шықпақшы болыпты. ¹³ Қол астындағы қызметшілерінің онын шақырып алып, әрқайсысына бір-бір қадақ күміс[†] беріп тұрып:

— Мен қайтып келгеніне осы қаражатпен жұмыс істендер!** дейді.

¹⁴ Ал өз елінің азаматтары сол аксүйекті жек көреді еken. Сондықтан артынан өкілдерін жіберіп: «Оның бізге патша болуын қаламаймыз», — деп сәлем жолдайды.

¹⁵ Бірақ та әлгі кісі патша болып, қайта оралады. Күміс берген қызметшілерінің қайсысы қанша табыс тапқанын білу үшін оларды өзіне шақыртады.* ¹⁶ Сонда біріншісі келіп:

— Таксыр, сіздің бір қадақ күмісінің он қадақ табыс келтірді, — деп есеп береді. ¹⁷ Патшасы оны мақтап:

*⁹ Ежелде Құдай Ыбырайым пайғамбардың үрпағын ерекше жарылқауға уәде берген еді (Жаратылыс. баст. 22:17).

*¹⁰ Немесе: Өйткені Құдай тағайындаған Билеуші («Адам Ұлы») адақшандарды іздеп, құтқаруга келді.

*¹¹ Яки: «Жуырда Құдай адамдарға Өзінің ізгі Билігін жүргізе бастайды» (11:2; 19:37; Елшілер. істер 1:6).

*¹² Тұпнұсқада: «мина». (Құны — жұмысшының жүз күндік жалақысы.)

**¹³ Яки: осы қаржыларыммен сауда жасап, оларды айналымға жіберіндер!

*¹⁵ Демек, Мәсіх кектен қайтып келгенде Өзіне сенетіндерден аманатталған рухани байлықты қалай қолданындар деп сұрамак (Корынт. 1-хат 3:13-15; Корынт. 2-хат 5:10).

— Жарайсың, жақсы қызметшім! Кішкене істе сенімді болдың, енді он қаланың үстінен билеуші бол, — дейді. ¹⁸ Екіншісі келіп:

— Сіздің бір қадақ күмісіңіз бес қадақ табыс келтірді, — деп есеп бергенде, ¹⁹ патшасы:

— Ендеше сен бес қаланың билеушісі бол, — деп бұйырады.

²⁰ Ал үшіншісі келіп былай дейді:

— Таксыр, мінеки, сіздің қадағының, оны орамалға түйіп сақтап қойдым. ²¹ Сізден қорықтым, ейткені қатал адамсыз: өзіңіз салмаған қаржыны иемденіп, екпеген өнімді орасыз. — ²² Патшасы оған:

— Эй, онбаган қызметші! Сені өз аузыңнан шыққан сөздерінмен айыптаймын! Менің салмаған қаржыны иемденіп, екпеген өнімді оратын қатал адам екенімді білдің ғой? ²³ Олай болса, неге күмісімді айналымга жібермедін?* Сонда мен қайтып келгенде оны өсімімен қайтарып алатын едім, — деп жауап беріп, ²⁴ қасындағы нөкерлеріне: — Одан қадағын алыш, он қадағы барға беріндер! — деп бұйырады. ²⁵ Олар:

— Таксыр, соның өзінің он қадағы бар ғой! — дейді. Патша:

²⁶ — Сендерге айтамын: кімде бар болса, соган тағы беріледі, ал кімде жоқ болса, оның қолында бар азы да одан алышып қойылады. ²⁷ Ал мені өздеріне патша қылуды қаламаган жауларым болса, оларды осында алыш келіп, көз алдымда қырып салындар! — дейді.

Mәсіхтің салтанаттепе Иерусалимге кіруі

²⁸ Осыны айтып болған соң Иса Иерусалим қаласына бет алыш, өрлеп жүріп кетті. ²⁹ Зәйтүн тауының беткейіндегі Бетфаге мен Бетания ауылдарына жақындағанда Иса шәкіртерінің екеуін жұмсан, ³⁰ мынадай тапсырма берді:

— Қарсы алларындағы ауылға барындар. Оған кірген бойда байлаулы тұрған, әлі ешкім мінбеген бір тайқар есекті көре-сіндер. Соны шешіп, алыш келіндер! ³¹ Егер қайсыбіреу сендерден: «Бұны неге шешесіндер?» деп сұрай қалса, оған: «Ол Мырзамызға керек» деп жауап беріндер!

*²³ Яки: неге күмісімді ақша айырбастаушыларға қарызға бермедін?

³² Жұмсаған екі шәкірті барып, Исаның айтқанын тауып алды. ³³ Олар есекті шешіп алып жатқанда, оның қожайындары: «Тайқарды неге шешесіндер?» — деді. ³⁴ Шәкірттер: «Ол Мырзамызга керек», — деп жауап берді. ³⁵ Есекті алыш келіп, үстіне шапандарын жапқаннан кейін оған Исаны мінгізді.

³⁶ Иса ілгерлеген сайын кісілер жамылғыларын жолға жайып отырды.* ³⁷ Ол жолдың Зәйтүн тауынан төмен түсетін жеріне жақындағанда құллі шәкірттері көрген барлық құдіретті істері үшін зор қуанышпен қатты дауыстал Құдайды мадактай бастады:

³⁸ «Жаратқан Иенің атынан келе жатқан Патша жарылқанған!** «Кокте амандық болсын, зангар көктө Құдай мадақталсын!»**

³⁹ Халық арасынан кейбір парызышылдар Исаға:
— Устаз, шәкірттеріңізге тыйым салыңыз! — деді.* ⁴⁰ Ал Иса:
— Сендерге шын айтамын: егер олар үндемесе, онда жолдағы тастар айқай салар еді, — деп жауап қайырды.

Иерусалимнің қиратылайтынын алдын ала білдіру

⁴¹ Иса қалаға жақындалап қалған кезде оған қарап көзіне жасалып былай деді:

⁴² — Тым болмаса бүгін өзінді иенің құтқара алатынын білсең етті! Бірақ қазір мұны ұга алмайсың.* ⁴³ Жауларың саган қарсы бекіністер құрып, коршап, жан-жақтан қыспақтайдын күндер басынча туады. ⁴⁴ Олар сені қиратып, тұргындарынды өлтіреді де, құл-талқанынды шығарып, жермен-жексен етеді. Себебі Құдайдың өзінді құтқаруга келген кезін түсінбедін.

*³⁶ Бұл салтпен халық Исаны «Құткарушы Патшамызызыз» деп құрметтеп қарсы алды. (3:4-6)

*³⁸ Осындей сөздермен ежелде дін қызметкерлері Исраил халқының жеңімпаз патшаларын Иерусалимге кайта оралғанда қарсы алатын (Забур жыр. 117:26).

**³⁸ Немесе: Кокте тыныштық, зангар биiktікте ұлылық (зор құрмет)! (2:14; Забур жыр. 148:1)

*³⁹ 18:9-14; Матай 21:15-16.

*⁴² Яки: қазір бұл көзіңнен таса. (Қала Құдайға мойынсұнбагаңдықтан рухани сокыр болып қалған еді.)

*Мәсіхтің гибадатхананы саудадан тазарттуы,
ал екі жүзді ел басындарының Оған өшігүі*

⁴⁵ Содан кейін Иса гибадатхана ауласына^{*} кіріп, ондағы сатушыларды күп шыгарды. Оларға:

⁴⁶ — «Менің үйім мінажат ететін үй болсын!» деп Киелі жазбада айтылған. Бірақ сендер оны «қарақшылар ордасына» айналдыргансындар! — деді.

⁴⁷ Иса күн сайын гибадатханада халыққа тәлім беріп жүрді. Ал басты діни қызметкерлер, дін мұғалімдері және рубасылар Оның көзін құртпақ болды, ⁴⁸ бірақ бұл мақсатты орындаудың ретін таба алмады. Себебі жүрттың бәрі қасынан кетпей, Исаңы тындайтын.

20 ¹Иса гибадатханада халыққа тәлім беріп, Ізгі хабарды жарияладап жүрген сол күндердің бірінде басты діни қызметкерлер мен дін мұғалімдері рубасылармен бірге келіп, ²Оған:

— Айтыңызы, бұл істерді қандай билікпен істеп жүрсіз? Сізге мұндай билікті кім берді? — деген сауал қойды. ³Иса оларға:

— Мен де сіздерге бір сұрақ қояйын, соған жауап беріңіздер: ⁴ Жақия орындаған шомылдыру рәсімі қектің^{*} еркімен болып па еді, әлде адамның еркімен бе? — деп жауап қатты. ⁵Олар өзара ақылдасып былай десті:

— Егер «қектің еркімен» десек, Ол «Ендеше Жақияның уағызына неге сенбендініздер?» дейтін болар. ⁶Ал егер «адамның еркімен» десек, бүкіл халық бізді тас лақтырып өлтірер. Себебі олар Жақияның пайғамбар екеніне сенеді ғой. Сондықтан олар:

⁷ — Кімнің еркімен болғанын білмейміз, — деп жауап берді.

⁸ Иса оларға:

— Олай болса, Мен де сіздерге бұл істерді қандай билікпен істеп жүргенімді айтпаймын, — деп кесіп айтты.

*⁴⁵ Яки: Құдайдың гибадатханасына.

*⁴ Яки: Құдайдың.

Опасыз жүзімшілер

⁹Сол кездे Иса халыққа мына астарлы әңгімені айтып берді:

— Бір кісі жүзім бағын отырғызады. Оны жүзімшілерге жалға тапсырып, өзі үзак уақытқа басқа жаққа сапарға аттанады. ¹⁰Мезгілі келгенде бақтың өнімінен тиісті үлесін берсін деп жүзімшілерге бір қызметшісін жұмсайды. Бірақ олар оны ұрып-соғып, құр қол қайтарып жібереді.

¹¹Сонда бақ иесі басқа бір қызметшісін жұмсайды. Олар оны да ұрып, намысына тиіп қорлап, құр қол қайтарып жібереді.

¹²Енді үшінші қызметшісін жұмсайды. Алайда жүзімшілер оны да жарақаттап, қуып жібереді.

¹³Сонда бақтың иесі: «Енді не істейін? Өзімнің сүйікті ұлымды жіберейін. Мүмкін, оны көріп, үялар»^{*}дейді. ¹⁴Бірақ жүзімшілер ұлын көргенде өзара ақылдасып: «Бұл мұрагер гой! Кәне, жүріндер, оны өлтірейік, сонда мұрасы біздікі болады!» — деседі де, ¹⁵оны бақ сыртына алып шығып, өлтіріп тастайды.

Енді жүзімдіктиң иесі оларға не іstemек? ¹⁶Келіп, жүзімшілерді өлтіріп, бағын өзгелерге тапсырмақ.

Мұны естіген халық:

— Оның бетін ары қылсын! — деді. ¹⁷Иса оларға қарап былай деп жауап берді:

— Ендеше Забурда жазылған мына сөздің мағынасы не:

«Құрылышылар керегі жоқ деп бас тартқан Тас

Енді үйдің басты іргетасына^{*} айналды!»

¹⁸Әлгі Тасқа құлаған әркім быт-шыт болады!

Үстіне осы Тас құласа жаншылып қалады!*

Шетелдік патшаға салық төлеу дұрыс па?

¹⁹Басты діни қызметкерлер мен дін мұғалімдері Исаңың бұл астарлы әңгімені өздеріне тигізіп айтқанын түсініп, сол кездеде ақ. Оны ұстап алмақ болды, бірақ халықтан қорықты. ²⁰Олар Исаңы аңди бастап, Оған әділ болғансып жүретін жаисызда-

*¹³ Яки: Мүмкін, оған құрмет корсетер.

*¹⁷ Яғни: үй салғанда алдымен бір бұрышына орнатылып, қабыргалардың бағыттарын белгілейтін негізгі тасқа. (Құдай адамдар менсінбекен Исаңы Мәсіх және Элемнің Әміршісі болуга тағайындалды: Матај 28:18; Філіпі, хат 2:9-11; Забур жыр. 117:22-23.)

*¹⁸ Ишай 8:13-15.

рын жіберді. Бұлар Оны римдік әміршінің билігі мен сотына тапсыру үшін бір сөзінен ұстауға тырысты. ²¹ Жансыздар Исаға:

— Ұстаз, Сіздің адад көнілмен сөйлеп, тәлім беретініңізді білеміз. Ешкімнің де бет-жүзіне қарамай, жұртты шынымен Құдай жолына үйретесіз. ²² Ал енді, Рим патшасына алым-салық төлеуіміз дұрыс па, әлде бұрыс па?* — деген сұрақ қойды. ²³ Бірақ Иса олардың арам ойларын біліп:

— (Мені азғырып сынамақсындар, ә?) ²⁴ Маған бір күміс тенгені* көрсетіндерші. Мына сурет пен жазу кімдікі? — деп сұрады. Олар:

— Римдік патшанікі, — деп жауап берді. ²⁵ Соңда Иса:

— Олай болса, патшага тиістісін патшага, ал Құдайға тиістісін Құдайға беріндер! — деп қорытты.

²⁶ Сонымен олар Исаны халықтың алдында сөзінен ұтай алмады. Қайта, Оның берген жауабына аң-таң болып, үн-тұңсіз қалды.

Қайта тірілу туралы сұрақ

²⁷ Өлімнен қайта тірілу жоқ деуші саддукеілер үйымының кейбір мұшелері* де Исаға келіп, мына сұрақты қойды:

— Ұстаз, Мұса пайғамбар бізге: «Егер біреудің үйленген бауыры соңынан бала қалдырмай өлсе, онда сол адам оның жесіріне үйленіп,* марқұм бауырына үрпак қалдырысын!» деп жазып тапсырган. ²⁹ Бірде ағайынды жеті жігіт болды. Солардың тұңғышы үйленіп, соңынан бала қалдырмай өлді. ³⁰ Жесіріне екіншісі де, ³¹ үшіншісі де, осылай басқалары да үйленіп, артына бала қалдырмай дүние салды. ³² Ең соңында әйел де көз жұмды. ³³ Ендеше қиямет күні қайта тірілгенде сол әйел қайсысынікі болады? Ол жетеуінің де әйелі болған еді гой!

*²² Яки: Ал енді, Кесарге алым-салық төлеуіміз (Құдай бұйырган Таурат заңына сай) рұқсат етілген бе, жоқ па? (Көптеген яһудилер жалған тәнірлерге табынушы римдіктердің өз елдерін басқарып, салық төлеуді талап еткеніне қатты наразы еді. Соңықтан басшылар осы саяси тұрғыдан айрықша маңызды китұрқы сұрақ арқылы Исаны сөзден сүріндіруге тырысты: 20:20; 23:2.)

*²⁴ Күміс тенге: тұнұқсада «денарион».

*²⁷ Саддукеілер үйымы басты діни қызметкерлердің көзқарасы мем-саясатын жақтап, эллин (көне грек) философиясы мен мәдениетінің ықпалында жүретін. Тұсіндірмені қараңыз.

*²⁸ Яки: жесіріне әменгер болып (Зач. қайтал. 25:5; Рут 4:5).

³⁴ Иса оларға былай деп жауап қайтарды:

— Бұ дүниедегілер әйел алады, күйеуге шығады. ³⁵ Ал өлімнен қайта тіріліп, жұмаққа баруға лайықтылар сол жерде әйел де алмайды, күйеуге де шықпайды. ³⁶ Себебі олар қайта тірілгеннен кейін періштеслерге ұқсап, Құдайдың рухани балалары болады.

³⁷ Ал өлгендердің қайта тірілетінін Мұса да Таурат кітабының тікенді бұта туралы тарауында білдірген. Ол онда Жаратқан Иені «Ыбырайым, Ыскак және Жақыптың Құдайы» деп атаған.* ³⁸ Демек, Жаратқан Ие өлгендердің емес, тірілердің Құдайы! Оның алдында бәрі де тірі.

³⁹ Кейбір дін мұғалімдері бұған:

— Үстаз, Сіз тауып айттыңыз! — деді. ⁴⁰ Бұдан кейін Исаға сұрақ қоюға батылдары бармады.

Məsих — Dəuīt pайғамбардың әрі Үрпағы, әрі Иесі

⁴¹ Ал Иса оларға мына сұрақты қойды:

— Жүрттың Мәсіхті «Дәуіттің Үрпағы» деулері қалай?

⁴² Дәуіттің өзі Забур кітабындағы бір жырында:

«Жаратқан Ие менің Иеме былай деді:

⁴³ Мен сенің жауларынды табаңыңын астына

Салып бергенімше өзің отыр оң жағымда! — деген гой.*

⁴⁴ Ендеше Дәуіт пайғамбар Мәсіхті «Ием» дсп атаған соң, қалайша Ол «Дәуіттің Үрпағы» ғана болады?

*Dін басыларының өзімшілдігі,
ал бейшара жесірдің жомарттығы*

⁴⁵ Бұқіл халық тындал түрганда Иса шәкірттеріне:

— Дін мұғалімдерінен сақтанындар! Олар үзын шапан киіп жүруді жақсы көреді, базарларда жүрттың өздеріне сәлем беріп күрмет көрсетуін, әрі мәжілісханаларда сыйлы орында отырып, қонақасыларда төрде жантаяуды ұнатады. ⁴⁷ Сондай-ақ жесір әйелдердің үй-жайын ішіп-жеп тауысып, әдейі көзге түсу үшін

*³⁷ Мысыр. шығу 3:6. Егер ежелде қайтыс болған сенушілер о дүниеде тірі болмаса, онда Құдай «Кезінде Маган сенуші болған Ыбырайым, Ыскак және Жақыптың Құдайымын» дер еді.

*⁴³ Забур жыр. 109:1; Елшілер. істері 2:34:35.

ұзақ мінажат етіп жүр.* Бұлар бәрінен бетер қатаң жазаланатын болады-ау! — деді.

21 ¹Иса айналасына қарап, байлардың құдайы сыйлықтарын арнайы сандықтарға салып жатқандарына назар аударды. ²Сондай-ақ бір бейшара жесір әйелдің жалпы құны төрт теңгелік екі бақырды салғанын көріп, ³былай деді: «Сендерге шындығын айтайын: мына бейшара жесір бәрінен де көп салды! ⁴Себебі басқалардың бәрі өздерінен артылғанынғана садақа етсе, бұл әйел өзі бейшара бола тұра күнелтетін нәрсесінің бәрін аямастан берді».

Гибадатхананың қиратылуы туралы алдын ала білдіру

⁵ Кейбіреулер гибадатханага иұқап оның әдемі тастармен салынып, арнайы сый-тартулармен тамаша әшекейленгенін айтқанда, Иса былай жауап берді: ⁶«Сендер көріп тұрган мына гимараттардың қаланған бірде-бір тасы қалмай бәрінің де құл-талқаны шығатын қүндер туады!»

Осы заманның ақырын білдіретін ғажайып белгілер

⁷ Олар Исадан:

— Үстаз, бұл қашан болады? Оның іске асатын кезін қандай белгі білдірмек?^{*} — деп сұрады. ⁸Исаның жауабы мынау болды: — Сендер алданып, теріс жолға түсіп кетуден сақтаныңдар! Себебі көп адамдар Мениң атымды жамылды келіп: «(Құтқаруши Мәсіх) Менмін!» және «Ақыр заман жақындаң қалды!» дейтін болады. Сондайлардың соңынан ермендер! ⁹Соғыстар мен көтерілістер туралы естігендеге үрейленбендер! Алдымен осылар болуға тиісті, бірақ заманның ақыры бір дегеннен бола қоймайды.

¹⁰ Бұдан кейін Иса оларға былай деді:

— Ұлтқа қарсы, мемлекет мемлекетке қарсы аттанып, ¹¹түрлі жерлерде катты жер сілкіністер, ашаршылық және індеттер болады. Аспанда қорқынышты құбылыстар және үлкен ғажайып белгілер көрінеді.

*⁴⁷ Яки: дұғаны ұзақ оқып жүр (Матай 6:5).

*⁷ Яки: қандай ерекше оқига не құбылыс алдын ала білдірмек?

Сенушілердің қудаланып, Иерусалимнің жазалануы

¹² Ал осының бәрі іске аспас бұрын Менің жолыма түсkenдеріне бола жұрт сендерге зорлық көрсетіп, қудалайды, мәжілісхана соттарына ұстап беріп, түрмеге салып, патшалар мен әміршілердің алдына апарады. ¹³ Осылайша сендер Мен туралы ашық айтуға мүмкіндік аласындар.*

¹⁴ Ал енді, қалай жауап береміз деп алдын ала ойламаймыз* деген берік шешімге келіндер! ¹⁵ Себебі Мен сендерге жауларың қарсы сөйлеп, дәлел келтіре алмайтындаш шешендік пен даналық дарытамын.

¹⁶ Сендерді тіпті әке-шешелерің, бауырларың, туыстарың мен достарың да ұстап беріп, кейбіреулерінді өлімге душар етеді.

¹⁷ Менің атымды мойындағандарың бола барлық жұрт сендерді жек хөретін болады. ¹⁸ Алайда Құдайдың еркінсіз сендер қылдай да қиянат шекпейсіндер.* ¹⁹ Табанды болындар, сонда шынайы өмірге жетесіндер!

²⁰ Ал Иерусалим қаласын әскерлер қоршап алғанын көрсөндер, оның ойрандалатын кезінің жақындаш қалғанын білесіндер.

²¹ Сол уақытта Янудея аймагында тұратындар тауларға қашып құтылсын, Иерусалимдегілер қаладан шығып, ал маңындағылар қалага кірмей, қашып құтылсын! ²² Себебі сол кез Құдайдың халықты жазалайтын күндері. Осылайша Киелі жазбаларда бұл туралы жазылғандардың бәрі де жүзеге аспак.

²³ Сол күндері аяғы ауыр және бала емізіп жүрген әйелдер қандай қасіретке ұшырайтын болады! Себебі осы ел үлкен апатқа душар болып, халықтың басына қаһарлы жаза түседі.

²⁴ Олар қылыштан өлеңді немесе тұтқындалып, барлық басқа ұлттардың елдеріне айдалады. Иерусалим қаласын Құдайға сенбейтін халықтар өз дәурендері өткеншіе, табандарымен таптап, білгендерін істейді.

*¹³ Яки: Мұның нәтижесі сендердің (Ізгі хабар туралы) куәгерлік етулерің болады.

*¹⁴ Яки: Ал енді, қорғану жайын алдын ала ойламаймыз (12:11-12).

*¹⁸ Немесе: Құдайдың еркінсіз бастарындағы шаштарының бірі де түспейді (12:7).

*Мәсіхтің дүниені солттау үшін
қайтып келуіне дайын болу керек*

²⁵ Қунде, айда, жұлдыздарда гажайып белгілер^{*} пайда болып, жерде теңіздер шулап долданады. Содан халықтар зәрелері ұшып, не істерін білмей дал болады. ²⁶ Аспан денелері орында-рынан қозғалғандықтан адамдар корқып, әлемге төнетін апаттарды құтіп естерінен тана үрейленеді.*

²⁷ Сол уақытта олар Менің Билемші ретінде ғаламат құдіретпен, салтанатты ұлылықпен бір бұлтта келе жатқанымды көреді.*

²⁸ Сендер бұл оқиғалар бола бастаған кезде бастарынды көтеріп, жоғары қараңдар, себебі құтқарылуарың жақын! — деді Иса.

²⁹ Содан кейін Иса тыңдал тұргандарға мына болашақтағы жағдайды түсіндірді:

— Инжір ағашы мен барлық басқа ағаштарға қараңдар: ³⁰ жапырақтарының шыға бастағанын көргенде жаздың таяп қалғанын білесіндер. ³¹ Сол сияқты, сендер осы оқиғалардың болып жатқанын көргенде Құдай Патшалығының жер бетінде орнайтын кезінің таяп қалғанын білетін боласыңдар.

³² Сендерге шындығын айтайын: осы үрпақ олмей тұрып-ақ мұның бәрі іске асады.* ³³ Аспан мен жер жойылатын болады,* бірақ Менің сөздерім еш жойылмайды.

³⁴ Алайда өздеріне сақ болындар: той-думан жасап, мас болып немесе құнделікті тұрмысты уайымдал, жүректерің шеменденіп кетпесін! Эйтпесе Менің кайта оралатын құнім сендерге қапылыста келеді. ³⁵ Себебі сол күн жер бетінде тұргандардың бәрінің басына түскен тор сияқты кенеттен тұа қалады. ³⁶ Алдағы осы апаттардан құтылып, Билемші ретінде көкten келген Менің алдында тұра алу үшін әрқашан сергек болып, сиынып мінажат етіндер!

*²⁵ Яки: гажайып құбылыстар (оқиғалар).

*²⁶ Немесе: апаттарды үрейлене құтіп, жан тапсырады.

*²⁷ Немесе: олар «Адам Ұлының» ғаламат құдіретпен, салтанатты ұлылықпен бір бұлтта келе жатқанын көреді.

*³² Немесе: мұның бәрі іске асқанша осы нәсіл (Исраил халқы) жойылып кетпейді.

*³³ Петір. 1-хаты 3:7,10; Аян 21:1.

³⁷ Иса күндіз гибадатханада тәлім берді, ал кешке қаладан шығып, Зәйтүн тауына барып, сол манаїда түнеп жүрді. ³⁸ Таң ата бүкіл халық Исаны тыңдау үшін гибадатханага Оның қасына келетін.

22

Исаны өлтіру жөніндегі жоспар

¹ Бұл кезде Ашымаган нан мейрамы* жақындаپ қалған еді. Ол Құтқарылу мейрамы² деп те аталатын. ² Басты діни қызметкерлер мен дін мұғалімдері Исаның көзін құртудың жолын қарастырды, себебі олар халықтан қорықты.

³ Сонда он екі елшінің бірі — Яһуда Исқариоттың жүргегіне әзәзіл шайтан кірді. ⁴ Яһуда барып,* басты діни қызметкерлермен және гибадатхананың бас сақшыларымен Исаны оларға қалай ұстап беру туралы ақылдасты. ⁵ Олар қатты қуанып, Яһудага күміс ақша беруге уәде етті. ⁶ Ол бұған келісіп, Исаны жүрт көзінен таса жерде ұстап берудің қолайлы сәтін андыды.

Құтқарылу мейрамындағы ас

⁷ Сойтіп Ашымаган нан мейрамының бірінші күні де жетті. Сол күні әр отбасы ата-бабаларын Құдайдың құтқарғанын еске түсіріп, бір тоқтыны құрбандыққа шалуы қажет болатын.* ⁸ Сондықтан Иса Петір мен Жоханды жұмсал:

— Барып, бізге мейрам асын әзірлендер, — деді.
— Асты қай жерде әзірлеуімізді қалайсыз? — деп сұрады олар. ¹⁰ Иса:

— Тыңдаң алындар: қалаға кіргендерінде сендерге құмыра-мен су алыш бара жатқан бір адам кездеседі. Соның артынан еріп, ол кірген үйге сендер де кіріп, ¹¹ үй иесіне: «Ұстазымыз сізге сәлем айтып, Маған шәкірттеріммен бірге отырып, мейрам асын ішуге болатын қонақ болмеңіз қайда екен деп сұрап жатыр» дендер. ¹² Үй иесі сендерге жоғарғы қабаттағы, еденіне төсеніштер төсөлген кең қонақ бөлмені көрсетеді. Асты сол жерге дайындандар, — деді. ¹³ Олар барғанда бәрі де Исаның айтқанындей болды. Мейрам асын сонда даярлады.

*¹ 22:7. Түсіндірmedегі «Құтқарылу мейрамын» да қараңыз.

*⁴ Яки: Яһуда (Исаның қасынан) кетіп.

*⁷ Мысыр, шығу 12:1-16.

¹⁴ Тамақ ішетін уақыт болғанда Иса слішілерімен бірге дастарқан басына жантайып, ¹⁵ оларға:

— Мен азап шегер алдында мына Құтқарылу мейрамының асын сендермен бірге жеуді қатты аңсан едім. ¹⁶ Сендерге шындығын айтайын: Құдай Патшалығында құтқарылу толықтай жүзеге асқанша, Мен осы асты бұдан былай жемеймін, — деді.

¹⁷ Содан кейін, қолына тостағанды алды да, шүкіршілік етіп, оларға:

— Мұны алып, өзара болісіңдер. ¹⁸ Сендерге айтамын: Құдай Патшалығы орнағанша, Мен сінді қайтып жүзім шырынынан ішпеймін, — деді.

Исаның құрбан болуы — Жаңа келісімнің негізі

¹⁹ Содан кейін Иса қолына наан алып, шүкіршілік етті. Нанды үзіп, оларға беріп жатып:

— Бұл — сендер үшін құрбандыққа берілмек денем.* Мені естеріңде түсіру үшін осылай істендер! — деді.

²⁰ Сондай-ақ, кешкі астан кейін тостағанды да алып:

— Мына тостаған — сендер үшін төгілмек қаныммен бекітілген Жаңа келісім,* — деді.

²¹ — Тыңдаң альындар: Мені оз қолымен ұстап беретіп опасыз Менімен бірге дастарқан басында отыр! ²² Қоқтен келген Мен алдын ала белгіленген жолмен жүремін.* Алайда Мені ұстап беретін кісі қасірстке қалады-ау! — деді Иса. ²³ Шәкірттері:

— Мұны істейтін қайсымыз? — деп бір-бірінен сұрай бастады.

Ең маңыздысы — билік ету емес, қызмет ету

²⁴ Сол кезде шәкірттеріңің арасында қайсымыздың жолымыз үлкен деген бір айтыс та басталып кеткен еді. ²⁵ Ал Иса оларға былай деді:

*¹⁹ Яки: денемді білдіреді. (Нанның үзіліп, үлестірілгеніндей, Исаның дессі де адамдардың Құдаймен катынаска кіре алуы үшін біраздан кейін құрбан болды: 23:44-46; Еврей. хат 10:19-22; Қорын. 1-хат 14:25-26.)

*²⁰ Яки: Жаңа келісімді білдіреді. Түсіндірmedегі «келісімді» қараңыз.

*²² Немесе: Құдай тағайындаған Билеуші («Адам Ұлы») алдын ала белгіленген жолмен жүреді.

— Патшалар қол астындағы елдерді* билеп-төстеп, халықтардың үстінен қатаң әмір жүргізушилер «жақсылық жасаушылар» деп аталады.²⁶ Бірақ сендерде ондай болмасын! Керісінше, ең ұлыларың ең кішілеріндей, басшылық ететіндерің қызмет көрсетушілеріндей болсын!²⁷ Қайсысының жолы ұлken: дастарқанда отырганының ба, әлде оған қызмет етушінің бе? Эрине, дастарқанда отырганының. Ал Мен арапарында қызмет етуші іспеттімін.*

²⁸ Қындыққа ұшыраган кездерімде Менімен бірге болған сендерсіндер. ²⁹ Сондыктан Экемнің Мені Патша болуға тағайындағаны сияқты, Мен де сендерді билік жүргізуге тағайындамын.* ³⁰ Менің Патшалығымда дастарқанымнан ішіп-жеп, тақтарына отырып, Исаилдің он екі руына билік жүргізетін боласындар.

Петірдің Мәсіхтен танатыны туралы алдын ала білдіру

³¹ Иеміз Иса Шимон Петірge:

— Шимон, Шимон, сақ бол! Жұрттың бидайды қауызынан ажырататыны сияқты, әзәзіл шайтанға да сендерді сынақтан өткізуге жол берілді.* ³² Бірақ Мен сенімің таусылмасын деп сен үшін мінажат еттім. Сен Құдай жолына қайтқаннан кейін бауырластарыңың сенімін нығайтатын бол, — деп ескертті. Ал Петір:

³³ — Мырза, Сізбен бірге тұрмеге де, өлімге де баруга дайынмын! — деді. ³⁴ Бірақ Иса:

— Петір, саган шындығын айтайын: сен осы тұні-ақ әтеш шықырганша «Оны танымаймын» деп үш рет Менен танасың, — деп жауап берді.

³⁵ Содан кейін Иса шәкірттеріне:

— Сендерді жолға қапишиқ та, жол дорба да, артық аяқ киім де алғызбай жұмсал жібергенімде бір нәрседен мұқтаждық көрдіңдер ме? — дегенде, олар:

— Жоқ, еш нәрседен, — деп жауап қайтарды. ³⁶ Сонда Иса оларға:

*²⁵ Яки: Патшалар (Құдайға мойынсұнбаған) халықтарды.

*²⁷ Жохан 13:14-15.

*²⁹ Яки: сендерді патши болуға тағайындамын (Петір. 1-хаты 2:9; Аян 5:10).

*³¹ Немесе: әзәзіл шайтан сендерді бидай сияқты елекten өткізуге рұқсат сұрап алды (Әйүп 1:6-12).

— Ал енді, кімнің ақша қалтасы болса, соны да, жол дорбасын да алып жүрсін. Кімнің семсері жоқ болса, ол шапанын сатып, семсер алсын.³⁷ Өйткені сендерге айтамын: пайғамбардың: «Ол қылмыскерлердің қатарында саналды» дег алдын ала айтқан сөзі^{*} Менің өмірімде іске асуға тиіс. Мен туралы алдын ала жазылғанның бәрі де орындалады, — деді.³⁸ Шәкірттері:

— Мырза, қараңыз, мұнда екі семсер бар! — дегендे Иса:

— Жетер енді! — деді.

Гетсимани бағындағы ішкі қиналас және мінажат

³⁹ Иса қаладан шығып, дағдылы әдеті бойынша Зәйтүн тауына кетті. Шәкірттері де Оның артынан ерді.⁴⁰ Сол жерге жеткеннен кейін Иса оларға: «Азғырылмау үшін сиынып мінажат етіңдер!»* — деді.

⁴¹ Өзі олардан тас лактырымдай жерге аулагырақ барып, тізерлеп отырды. Мінажат етіп былай деді:

⁴² — О, Экем, егер Сен қаласаң, (қаһарыңа толы) мына тостаганды Маған жолатпай алып кете гөр.* Бірақ Менің емес, Сенің еркін болсын!

⁴³ Сонда коктен бір періште келіп, Исаға күш берді.⁴⁴ Жанталасып жатқанда Иса одан бетер қатты мінажат етті. Оның тері қан тамшыларына үқсан жерге тамып жатты.

⁴⁵ Иса сиынуын аяктап, орнынан тұрды. Шәкірттерінің қасына қайтып келіп, олардың қайғыдан шаршаш, ұйықтап қалғанын көрді.⁴⁶ Сонда оларға: «Неге ұйықтап жатырсыңдар? Азғырылмау үшін тұрып, сиынып мінажат етіңдер!» — деді.

Тұтқындалу

⁴⁷ Иса әлі де осылай айтып тұрганда, бір топ адам көрінді. Оларды Яһуда есімді он екі елшінің біреуі бастан алыш келді. Ол Исаға жақындалап, Оны сүймекші болды. (Себебі Яһуда қасындағылармен «Кімнің бетінен сүйсем, Ол — Соның Өзі» дег келісken еді.)⁴⁸ Ал Иса оған: «Яһуда! Сен коктен келген

*³⁷ Ишай 53:12.

*⁴⁰ Яки: Теріс жолға тұспеу үшін сиынып дүға етіңдер! (11:4)

*⁴² Яки: Экем, егер Сен қаласаң, осы азапты басыма тұсіре көрме! (Матај 20:22; Ишай 51:17,22)

Маган* бетімнен сүйіп тұрып та опасыздық жасайсың ба?» — деді.

49 Исаның қасындағылар енді не болатынын сезіп:

— Мырза, семсермен шауып тастайық па? — деп сұрады.
50 Олардың біреуі* семсерімен бас діни қызметкердің малайына қарай сілтеп қалып, он құлағын шауып түсірді. 51 Бірақ Иса:

— Тоқтатыңдар, жетер енді! — деп, малайдың құлағына қолын тигізіп, сауықтырып жіберді.

52 Иса Өзін ұстауға келген басты діни қызметкерлерге, гибадатхананың бас сақшыларына және рубасыларына:

— Мені ұстауға қарақышыға* қарсы аттанғандай семсер мен сойыл алып шыққандарыңыз қалай? 53 Күн сайын сіздермен бірге гибадатханада болғанымда Маган қарсы қол көтерген жоқсыздар. Ал қазір қундеріңіз туып, қара түнектің қүші билігін жүргізіп тұр, — деді.

Бас діни қызметкердің сарайында

54 Олар Исаны ұстап алып, бас діни қызметкердің сарайына апарды. Петір соларға алыстан ілесіп отырды. 55 Сақшылар ішкі ауланың ортасына от жағып, айналдыра жайғасқанда Петір де араларына барып отырды. 56 Бір қызметші қызы оның оттың жарығында отырғанын көрді. Оған қадала қарал:

— Мынау да Онымен бірге жүрді! — деді. 57 Бірақ Петір қызға:

— Жоқ, Оны танымаймын! — деп мойындалады. 58 Біраздан кейін тағы біреу оны көріп:

— Сен де солардың бірісің! — деді. Бірақ Петір ол кісіге:

— Бауырым, олай емеспін! — деп жауап қатты. 59 Бір сағаттай уақыт өткен соң тағы бір адам:

— Шынымен бұл да Оның қасында жүрді, өзі галилеялық қой! — деп нықтап айтты. 60 Бірақ Петір сол адамға:

— Не деп тұрганыңды түсінбеймін! — деп жауап қайтарды. Ол осылай айтып тұрган сәтте-ақ этеш шақырды. 61 Иеміз бұрылыш, Петірге қарады. Петірдің есіне Иеміздің «Сен осы түні-ақ этеш шақырғанша үш рет Менен танасың» деген сөзі* түсті.
62 Ол сыртқа шығып, қатты жылады.

*48 Яки: Құдай тағайындаған Билеушіге («Адам Ұлына»).

*50 Яғни: Шимон Петір (Жохан 18:10).

*52 Яки: ұлтшыл көтерілісшіге (23:14-19).

*61 22:34.

⁶³ Исаны ұстап тұрған адамдар Оны мазақтап, сокқылады.

⁶⁴ Оның бетін бүркеп, ұрып-согып: «Әй, пайғамбар болсан, Сені кім ұрды, соны айтып берші!» деп келекелей сұрады. ⁶⁵ Оны тағы басқа көптеген жаман сөздермен де корлады.

⁶⁶ Таң атқанда рубасылар, басты діни қызметкерлер және дін мұғалімдері Жоғарғы кеңеске жиналды. Исаны кеңестің алдына әкелдіріп, ⁶⁷ Оған:

— Сен Мәсіхсін бе? Бізге айтып бер! — деді. Иса оларға:

— Мен айтсам да, бәрібір сенбейсіздер, ⁶⁸ сіздерге сұрақ қойсам да, бәрібір жауап бермейсіздер. ⁶⁹ Ал қазірден бастап Мен Билемші ретінде Құдіретті Құдайдың он жағында отыратын боламын!* — деді. ⁷⁰ Олардың бәрі:

— Сонда Сен Құдайдың рухани Ұлысын^{*} ба? — деген сұрақ қойды. Иса:

— Менің Сол екенімді өздеріңіз айтып тұрсыздар, — деп жауап берді. ⁷¹ Олар:

— Бізге тағы қандай куәлік қажет? Мұны Оның өз аузынан естідік қой, — десті.

23

Исаның римдік әміршіге және Ғалилея әкіміне берген әділ куәлігі

¹ Жиналғандардың бәрі орындарынан тұрып, Исаны Пилатқа алып барып, ²былай деп айыптай бастады:

— Біз мына Кісінің халқымызды бұлдіріп жүргенін тексеріп, анықтадық. Ол Рим патшасына салық төлемендер деп үгіттеп, Өзін Мәсіхпін, яғни Патшамын деп жүр! ³Сонда Пилат Исаға:

— Сен яһудилердің Патшасысың ба? — деген сұрақ қойды. Ол:

— Өзіңіз айтып тұрсыз, — деп жауап берді. ⁴Пилат басты діни қызметкерлер мен жиналған халыққа:

— Мен бұл Адамнан ешқандай кінә таппай тұрмын, — деді. ⁵Бірақ олар одан бетер ныгарлап:

— Бұл Ғалилеядан бастап осы жерге дейін бүкіл Яһудея бойынша өз ілімін таратып, елді көтеріліске желіктіріп жүр! — деп айыптағы.

*⁶⁹ Яки: қазірден бастап Құдай тағайындаған Билемші («Адам Ұлы», Иса Мәсіхтің Өзі) Құдайдың он жағында отыратын болады! (24:26,51; 21:27; Марқа 16:19)

*⁷⁰ Яки: Мәсіх. (23:35; 1:35; осы аятқа берілген сілтемені де қараныз).

⁶ Пилат Галилея аймагы туралы естігенде:

— Бұл Өзі галилеялық па еді? — деп сұрады. ⁷ Осылай Иса-ның Ирод (Антипас)^{*} билеген Галилея аймагынан екенін біл-ген соң, Пилат Исаны сол кісіге жіберді. Өйткені Ирод та бұл күндері Иерусалимде жүрген еді.

⁸ Ирод Исаны көргеніне қатты қуанды, себебі Ол туралы көп естіл, өзіне бір керемет көрсетер деп үміттеніп, көптен бері көргісі келіп жүрген еді. ⁹ Ирод Исаға көптеген сұрақтар қойды, алайда Ол ешқандай жауап бермеді.*

¹⁰ Сол жерде тұрған басты діни қызметкерлер мен дін мұға-лымдері Исаны қатты айыптағаны. ¹¹ Сонда Ирод жасақшылары-мен бірге Оны қорлап мазақтап, үстіне әдемі шапан жауып, Пилатқа қайтарып жіберді. ¹² Осы уақытқа дейін қастасып келген Пилат пен Ирод сол күні татуласып, өзара дос бола қалды.

Әділетсіз үкім

¹³ Пилат басты діни қызметкерлерді, рубасыларды және халықты шақырып алғып, ¹⁴былай деп шешімін айтты:

— Мына Адамды халықты бұлдіріп жүр деп, маган алғып келдініздер. Міне, мен Оны алдарыңызда тергең, бұл Адамнан сіздер айыптайтындаи ешқандай кінә таппадым! ¹⁵ Ирод та солай етті, ойткені мен Оны соган жіберген едім.* Демек, Ол өлім жазасына кесетіндей ешқандай қылмыс жасаган жоқ. ¹⁶ Сондықтан Оған дүре соқтырып, босатып жіберемін. ¹⁷ (Ал әмірші мейрам құрметіне оларға бір тұтқынды босатып беруі керек болатын.)* ¹⁸ Сонда жиналған халық түгелдей:

— Ол өлтірілсін! Оринына бізге Бараббаны босатып беріңіз! — деп айқайлады. ¹⁹ Барабба қалада бүлік шығарып, кісі өлтір-гені үшін тұрмеге жабылған еді.

²⁰ Пилат Исаны қоя бермекші болыш, қайтадан даусын көттере сөйлемеді. ²¹ Бірақ олар:

— Айқышқа шегеленсін, айқышқа! — деп шулап кетті. ²² Пилат оларға үшінші рет:

*⁷ Бұл Жакия пайғамбармен таныс болып, оны өлтірген Ирод Антипас (Ирод I патшаның ұлы) еді (3:1; 9:7-9).

*⁹ Ишай 53:7; Петр.1-хаты 2:21-23.

*¹⁵ Немесе: ол Оны бізге қайтарып жіберді.

*¹⁷ Матаі 27:15.

— Сонда Ол қандай қылмыс жасалы? Мен Одан өлім жазасына кесетіндей ешқандай кінә таппай тұрмын. Сондықтан Оны дүре соқтырып, босатып жіберейін, — деді. ²³ Бірақ басты діни қызметкерлер мен халықтың көпшілігі бар дауыспен:

— Оны айқышқа шегелетіңіз! — деп айқай салып, талап етеді.

Ақырнда олар айқайларымен дегендеріне жетіп, ²⁴ Пилат талаптары орындалсын деп шепті. ²⁵ Бұлік жасап, кісі өлтіргені үшін абақтыға жабылған адамды олардың сұрауы бойынша босатып жіберді, ал Исаны тілектеріне сай өлімге кесіп, жасақшылардың қолдарына тапсырды.

Үкімнің орындалуы

²⁶ Олар Исаны жазалайтын жерге айдан бара жатқанда, даладан қалага келе жатқан Шимон есімді қүренелікті^{*} ұстап алып, оған айқыш ағашты арқалатып, Исаның сонынан көтертіп қойды.

²⁷ Исаға өтсө көп халық ілесіп, көптеген әйелдер жоқтау айтып еңірей жылап келе жатты. ²⁸ Ал Иса оларға бұрылып, былай деді:

— Иерусалимнің әйелдері, Мен үшін жыламаңдар, өздерің мен балаңдарың үшін жыландар! ²⁹ Себебі «Бедеу, бала таппаган, емшек емізбеген әйелдер бақытты!» дейтін, азанты құндер келеді. ³⁰ Сол уақытта адамдар тау-төбелерге: «Үстімізге құлап, бізді жасырып тастаңдар!»^{*} деп жалынатын болады. ³¹ Егер жасыл ағашқа бұлай істелсе, онда қураган ағашпен не болмақ?^{*}

³² Жасақшылар Исамен бірге екі қылмыстыны да өлтіруге алып бара жатты. ³³ Олар «Маңдайтөбес»^{*} деген жерге келгенде Исаны айқышқа керіп шегелеп, көтеріп қойды. Сондай-ақ екі қылмыскерді де, біреуін он, екіншісін сол жағына айқыш ағаштарға керіп шегелеп, көтеріп қойды.

^{*26} Қүрене: солтүстік Африкадағы өлке, қазіргі Ливия жері.

^{*30} Немесе: тауларга: «Үстімізге құландар!», төбелерге: «Бізді жасырып тастаңдар!» (Оппия 10:8; Ишайя 2:19; Аян 6:16).

^{*31} Яки: Өмірдің қайнары, кінәратсыз Өзім осындай азап шексем, құнәкарлардың адамдардан және Құдайдан қатаң жаза тартатыны сөзсіз! (19:41-44; Жохан 15:6; Ишайя 10:16-19)

^{*33} Немесе: «Бассүйек орны».

³⁴ Сонда, Иса (көктегі Әкесіне сиынып): «Әке, оларды кешіре гөр! Олар не істеп жатқандарын түсінбейді», — деді.*

Ал жасақшылар жеребе тастап, Исаның киімдерін бөлісті.

³⁵ Халық сол жерде осының бәріне қарап тұрды. Басшылары тіпті Исаны мазақтап: «Мынау басқаларды құтқарыпты. Егер Ол Мәсіх — Құдайдың Таңдаулысы болса, енді Өзін құтқарып көрсін!» — деп келекеледі. ³⁶ Жасақшылар да Исаның қасына келіп, Оған сірке сұын ұсынып: ³⁷ «Егер яһудилердің Патшасы болсаңыз, Өзінізді құтқара көріңіз!» — деп Оны табалады.

³⁸ Айқыштың үстіңгі жағына «Бұл — Яһудилердің Патшасы» деп (грек, латын және еврей тілдерінде) жазылған тақтайша бекітілген болатын.

³⁹ Айқышқа ілінген екі қылмыскердің біреуі Исаға тіл тигізіп:
— Мәсіх болсан, кәне Өзінді де, бізді де құтқарып ал! —
деп мысқылдады. ⁴⁰ Екіншісі керісінше оны тоқтатып:

— Құдайдан қорықтайсың ба? Өзің де осыған кесілдің фой. ⁴¹ Біздің үкіміміз әділ, істерімізге лайық жаза тартамыз. Ал Бұл еш жамандық істеген жоқ, — деді. ⁴² Содан кейін:

— Иса, Патшалығыңызға кіргенде* мені есінізге ала көріңіз,
— деп өтінді. ⁴³ Иса оған:

— Саған шындығын айтамын: бүгін-ақ Менімен бірге жұмақта боласың! — деді.

Исаның қайтыс болып, қабірге қойылуы

⁴⁴⁻⁴⁵ Бұл уақыт тал түстің шамасы* еді. Сол кезде күннің жарығы сөніп, бүкіл жерді қаранғылық басып, ол үш сағатқа созылды. Киелі үйдегі шымылдық** ортасынан қақ айрылып, екіге болінді.

⁴⁶ Иса қатты дауыспен айқайлап: «Әке, Сенің қолыңа рухымды тапсырамын!» — деді. Мұны айтқаннан кейін жан тәсілім етті.

*³⁴ Ишай 53:12; Елшілер. істері 3:17; Қорынт. 1-хат 2:8.

*⁴² Немесе: Ием, Патша болып қайтып келгенде (17:30; Матай 16:27).

*⁴⁴⁻⁴⁵ Түсіндірmedегі «Уақыт белгілеу жүйесін» қаранды.

**⁴⁴⁻⁴⁵ Бұл шымылдықпен киелі үйдегі ең қасиетті орынды, Құдайдың жер бетіндегі тұрагын, жауып қоятын (Мысыр. шығу 26:33; 40:34-35; Еврей. хат 10:19-22).

⁴⁷ Осы оқигаларды көріп тұрган жұзбасы: «Бұл шынымен әділ^{*} Адам болған!» — деп, Құдайды дәріптеді. ⁴⁸ Қызық көруге жиналған бүкіл халық болған жайттарды көрген соң, опық жеп қайғырып^{**} қалаға қайтты.

⁴⁹ Исаңың барлық таныстары және Фалилеядан еріп келген әйелдер болса, алысырақ жерден осылардың бәріне қарап тұрды.

⁵⁰ Ал Жоғарғы кеңестің Жүсіп есімді мүшесі бар еді. Яңудея аймағындағы Аrimатея қаласынан шыққан осы ізгі де әділ жан

⁵¹ Құдай Патшалығының орнауын аңсап күтіп жүрген болатын. Жүсіп Жоғарғы кеңестің қарары мен ісіне келіспеген де еді.

⁵² Осы кісі Пилатқа барып, Исаңың мәйітін қабірге қоюға рұқсат сұрап алды. ⁵³ Сүйекті айқыштан түсіріп алып, бәтес^{*} кебінге орады. Оны әк жартастан үнгіп жасалған, әлі ешкім қойылмаған бір қабірге апарып қойды. ⁵⁴ Бұл жұма күнгі кеш, яғни діни демалыс күнінің басталар кезі еді.*

⁵⁵ Исаға еріп Фалилеядан келген әйелдер ілесіп келіп, қабірге де, оның ішіне мәйіттің қалай қойылғанына да қарап тұрды.

⁵⁶ Олар қалаға қайтып барып, жұпар заттар мен иісмайлар дайындаған қойып, демалыс күні Таурат заңының талабына сайтыныштық сақтап, демалды.

24

Иса Мәсіх қайта тірілді!

¹ Жексенбі күні^{*} әлгі әйелдер дайындаған иісмайларын алып, (басқа да әйелдермен бірге) таң сәріде қабірге барды. ² Келгенде үнгір аузындағы қақпақ тастың домалатылып, былай қойылғанын көрді. ³ Шікे кірген әйелдер Иеміз Исаңың сүйегін таба алмады! ⁴ Олар бұған аң-таң болып тұрганда, киімдері наизағайдай жарқыраған екі ер адам кенеттөн қастарына келіп, тұрақтады. ⁵ Эйелдер үрейленіп, жерден көздерін алмай тұрганда, әлгі екі кісі оларға үн қатып:

*47 Яки: кінәратсыз.

*48 Немесе: кекіректерін соғып. (Бұл әдет опық жеудің немесе қайғырудың белгісі болатын.)

*53 Яки: асыл кенеп.

*54 Немесе: Бұл демалысқа әзірленетін жұма күні, яғни сенбі күнінің таяп қалған кезі еді. (Сол заманғы әдетке сай жаңа күн кештен басталатын және жүрттый демалатын күні сенбі болатын.)

*1 Немесе: Аптаның бірінші күні.

— Тіріні өлілердің арасынан неге іздейсіндер? ⁶Ол мұнда жоқ, қайта тіріліп кетті! Оның Фалилеяда жүрген кезінде сендерге алдын ала айтқандарын естеріне түсіріндер: ⁷Көктен келген Билеушінің күнәкар адамдарға үстап беріліп, айқышқа шегеленіп өлтіріліп, алайда үшінші күні қайта тірілуге тиіс екенін алдын ала білдірген еді гой.*

⁸Сонда Исаңың айтқан сөздері олардың естеріне түсті. ⁹Қабірден қайтып келген олар бұл оқиғаны Оның он бір елшісі мен барлық басқа шәкірттеріне түгелдей хабарлады. ¹⁰Мұны елшілерге айтқан — мағдалалық Мәриям, Жохана, Жақыптың шешесі Мәриям және олармен бірге болған басқа әйелдер еді.

¹¹ Бірақ елшілер бос сөз деп, олардың айтқандарына сенген жоқ. ¹²(Ал Петір орнынан тұра сала қабірге жүгіріп барды. Ол үнгірдің ішіне еңкейіп қарағанда жерде жатқан кебінді гана көрді де, болған оқиғага таңғалып, қайта оралды.)

Еммаусқа барап жолдағы кездесу

¹³ Тап сол күні шәкірттердің екеуі Иерусалимнен он бір шақырымдай* қашықтықтагы Еммаус деген ауылга бара жатып, ¹⁴осы оқиғалар туралы әңгімелесті. ¹⁵Олар өзара сөйлесіп, пікір алысып бара жатқанда, Исаңың Өзі жақынлап келіп, екеуіне қосылды. ¹⁶Бірақ олар Оны тани алмады.*

¹⁷— Сендер өзара не туралы әңгімелесіп, қайғыланып келе жатырындар? — деп сұрады Ол. (Бұл сөзді естігенде олар түнжырап тұрып қалды.) ¹⁸Клеопа^{*} есімді біреуі Оған:

— Иерусалимге келген, бірақ осы күндері онда не болғанынан еш хабары жоқ жалғыз Сіз шығарсыз? — деді. ¹⁹Иса:

— Не болған еді? — деп сұрады. Олар былай жауап берді:

— Назареттік Исамен болған нәрсені айтамыз. Ол Құдай алдында да, бүкіл халық алдында да созімен де, ісімен де құдіретті Пайғамбар болды. ²⁰Алайда біздің басты діни қызметкерлер мен рубасыларымыз Оны өлімге кестіру үшін үстап

*7 9:22,44; 18:31-33; Жохан 3:14; 12:32-33.

*13 Немесе: Иерусалимнен алпыс стадиядай. («Стадия» — 185 метрдей.)

*16 Немесе: Бірақ қоздері байланып қалғандай, екеуі Оны тани алмады. (Мәсіх оларға басқа бір кейіпте көрінді: Марқа 16:12.)

*18 Клеопа Исаңың он екі елшісінің бірі емес, үлкенірек шәкірттер тобынын ішіндегі біреуі болатын. Оның айелі не қызы Исаңың айқышына жақын жерде тұрган еді (Жохан 19:25).

беріп, айқышқа шегелетіп өлтіртті. ²¹ Ал біз, Израил елін Құтқаруши — Сол деп үміттенген едік. Бұған коса, осы оқиғаның болғанына бұғін үшінші күн. ²² Бірақ арамызда жүрген кейбір әйелдер бізді қатты таңғалдырыды: олар ертемен қабірге барып, ²³ Оның сүйегін таппапты! Қайтып келгенде сол әйелдер көздеріне періштелердің көрініп, өздеріне: «Ол тірі!» дегендеп рін айтып берді.*

²⁴ Содан кейін арамыздағы кейбір ер адамдар қабірге барып, оның әйелдер айтқандай бос екенін көріпті! Бірақ олар Исаның Өзін көрген жоқ.* — ²⁵ Сонда Ол:

— Ей, түйсікіз шабандарым-ай, пайғамбарлардың алдын ала айтқандарының бәріне шын жүрекten сенбегенсіндер! ²⁶ Мәсіх Өзінің салтанатты ұлылығына енуінен бұрын осындағы азаптарды көруге тиіс емес пе еді?! — деп, ²⁷ оларға Мұса мен бүкіл пайғамбарлардан бастап, Киелі жазбалардың бәрінде Өзі туралы айтылғандарды түсіндірді.

²⁸ Олар бара жатқан ауылға жақындағанда, Иса тоқтамай жүретін сынаи танытты. ²⁹ Бірақ екі шәкірт:

— Бізben бірге бола көріңіз! Күн кеш болды, көп ұзамай қаранғы түседі, — деп қадала өтінді. Сонда Ол үйге кіріп, екеуімен бірге қалды.

³⁰ Дастарқан басына бірге жайғасқан соң Иса қолына нанды алып, шүкірлік етіп, үзіп берді. ³¹ Сонда олардың көздері анылып, Оны таныды. Бірақ Иса көздеріне көрінбей қалды.

³² Олар біріне-бірі: «Ол жолшыбай бірге келе жатып, бізге Киелі жазбалардың мәнін ашып бергенде жүректеріміз жалын-дап кеткен жоқ па еді?» — десті. ³³ Сол сәтте орындарынан тұрып, Иерусалимге қайтып, сонда жиналған он бір елші мен олардың қасындағы өзге де сенушілерді кездестірді. ³⁴ Солар:

— Иеміз шынында да қайта тіріліп, Шимонға көрінді! — деді. ³⁵ Ал ана екеуі жолда не болғанын және дастарқан басында нанды үзген кезде Исаны қалай танығандарын айтып берді.

Иерусалимдегі үлкен топпен кездесу

³⁶ Екі шәкірт осыны айтып тұрғанда, Иса Мәсіхтің Өзі жиналғандардың орталарына келіп, тұра қалды да, оларға: «Сендерге

*²³ 24:4-9.

*²⁴ Жохан 20:3-9.

амандық пен тыныштық болсын!»* — деп батасың берді.

³⁷ Олар қатты абыржып, қорқып елес көріп тұрмыз деп ойлады.

³⁸ Бірақ Иса:

— Неге абыржып тұрсындар? Көңілдеріңе неге ондай шубалы ой келеді? ³⁹ Қол-аяғыма қараңдар: бұл — Менің Өзім. Маган қол тигізіп денемнің шынайы екеніне көз жеткізіңдер! Елестің еті мен сүйсегі болмайды гой, — деді де, ⁴⁰ қол-аяғын көрсетті.

⁴¹ Олар қуаныштан әлі де сенбей таңырқап тұрғанда Иса:

— Жейтін бір нәрселерің бар ма? — деп сұрады.

⁴² Шәкірттері қуырылған балықтан бір үзіп берді. ⁴³ Иса оны алдып, көздерінше жеді.

*Мәсіхтің шәкірттеріне ұлы аманат және уәде берілін,
көкке көтерілуі*

⁴⁴ Содан кейін Иса Мәсіх:

— Сендермен бірге жүрген кезімде өздеріңе айтқан сөздерім мынау болатын: Мұсаның Таурат кітабында, Пайғамбарлардың жазбаларында және Забурда Мен туралы жазылғандардың бәрі орындалуға тиіс, — деп, ⁴⁵ Киелі жазбаларды түсінуге олардың саналарын оятты. Тағы сөзін жалғастырып: ⁴⁶ — Былай деп жазылған гой: Мәсіх азап шегіп өліп, үшінші күні кайта тірілуге тиіс. ⁴⁷ Оның атынан Иерусалимнен бастап барлық ұлттарға да теріс жолдан қайтқан адамдардың құнәларын Құдай кешіреді деген хабарды жариялауда жақет.

⁴⁸ Сендер осы жайттарды өз көздерінмен көрген күәгерлер сіндер. ⁴⁹ Міне, Мен Экем уәде еткен Киелі Рухын сендерге жіберемін. Ол көктен түсіп, сендерді Өзінің құдіретіне боле-генише* Иерусалимде болындар! — деді.

⁵⁰ Мұнан соң Мәсіх сенушілерді қаладан шығарып, Бетанияның маңына^{*} ертіп барды. Сол жерде қолын жайып оларға батасын берді. ⁵¹ Батасын беріп тұрғанда олардан болініп, көкке көтеріліп кетті.

⁵² Сенушілер Мәсіхке тағым етіп құрмет көрсеткеннен кейін зор қуанышпен Иерусалимге қайта оралды. ⁵³ Содан бастап ұдайы ғибадатханада болып, Құдайды дәріптеп жүрді. (Аумин)

*³⁶ Яки: «Ассалаумағалайкум!» (21,26-аяттарда да солай; Рут 2:4).

*⁴⁹ Немесе: Экем уәде Еткенді сендерге жіберемін: жоғарыдан түсегін сол құдіретке боленгенше (11:13; 12:12; Жохан 14:26; Елшілер. істері 2:4).

*⁵⁰ Яғни Зәйтүн тауының беткейіне (Марқа 11:1).

ТҰСІНДІРМЕ

АДАМ Құдай Тағала адамды жер бетіндегі тіршілік иелерінің ең озаты етіп жаратты. Өзімен жақын қарым-қатынаста тұру үшін оны рухани жағынан Өзіне үқсас қылды. Осылай Жаратқан Ие адамга ерекше ұлылық сыйлас, тәнірекіндеңі хайуандар мен өсімдіктерге билік жүргізуі аманаттады. Алайда алғашқы адамдардың әзәзіл шайтанға иланын, Құдайга бағынбагандығы Онымен тығыз катынастарын бұзып, өздерін күнә мен шайтанның құлдығына кірілттар етті (Жаратылыс. баст. 3:1-19; Рим. хат 6:16-17; Қолос. хат 1:13).

Содан бері адамдар Жаратқан Иеге емес, хайуандарға, тау шындары мен аспан денелеріне, аруактар мен пірлерге, я болмаса адамның ерекше қабілеттеріне және әр түрлі жалған тәсірлерге табынын, күнәға батып келеді (Рим. хат 1:21-32). Алайда Құдай Тағала бәріне теріс жолдан қайтуға бұйрық берген (Елшілер. істері 17:30). Оған мойынсұнғандар кешіріліп, рухани жаңарып, Құдай Иемен әке мен баласында жақын катынаста болады. «Кешірімді» караңыз.

АДАМ ҰЛЫ «Көктен келген Билемешіні» караңыз.

АЙҚЫШ (AFAШ) Коне римдік өкімет мекемелері қылмыскерлерге қолданатын айрықша азапты елтіру әдісі айқыш ағашқа керіп шегелеу болды. Көтерілсінілерді, қашқан жасақшылар мен құлдарды осылай жазалайтын. Айқыш ағашқа керіліп, шегеленіп, ілінген адамдар кейде бірнеше күн бойы шөлден, ақырында қатты қиналып жан тапсыратын. Мәйіттерді жерлеу үшін аринай рұқсат алу қажет еді.

Иса Мәсіх Өзіне еріп жүрген шәкірттеріне тәлім бергенде осы үгымды аудыспалы мағынада да қолданды. Олардың әрқайсысы өз айқыш ағашын көтеріп жүруі керек деп астарлап ескертті. Демек, шәкірттері өзіміш еріктерінең бас тартып, тіпті азапты өлімге де дайын болып, Мәсіхтің жолымен жүріп, таза өмір сүрүлөрі қажет (Матаі 10:38-39).

Кейін елші Пауыл айқыш деген сөзді Мәсіхтің айқыш ағашқа шегеленіп өмірін құрбан еткені үшін де қолданды (Қорынт. 1-хат 1:17,18; Фалат. хат 5:11; 6:12,14; Ефес. хат 2:16).

АЛЛА ТАҒАЛА Жаратқан Иенің Таурат, Забур және Пайғамбарлар жазбаларының түпнұсқасындағы Элоах деген есімі Оның шексіз құдіретін білдіреді. Сол сияқты Құдайдың Элоахтан туындалған Элохим деген есімі Оның шексіз құдіреті мен салтанатты ұлылығын көрсетеді. Коне семит тілдерінің тарихын зерттеген ғалымдар Аллах (яки Алла) деген есімінің соларға түбірлес екенин тұжырымдаған. Ол дүние жүзіндегі біркатор тілдерде Құдайдың аты ретінде қолданылады.

Жаратқан Иенің Тағала деген атағы Таурат, Забур және Пайғамбарлар жазбаларының түпнұсқасындағы Әлион сөзімен түбірлес. Осы сөз Құдайдың барлық іэрслерден жогары екенін білдіреді.

АР-ҰЖДАН Адам баласында онын Құдайдың еркінен тайғандығын білдіретін түсік яки түсінік бар. Құдай берген осы дарын «ар-ұждан» деп аталады. Адам күнә жасағанда оны өзінің ар-ұжданы айыптайды (Рим. хат 2:14-15). Бұны не адамгершілік істерімен, не діни іс-әрекетімен де шынымен токтатуға болмайды. Тек Құдай Иеден кешірім сұрап, Мәсіхтің құрбан болып, қанын төккеніне сенгенде гана адам күнәсынан

тазарады. Сонда ол Құдай Рухының жетелеуіндегі таза ар-ұжданды қабылдайды. «Күнә» мен «Кешірімді» қараңыз.

АСТАРЛЫ ӘҢГІМЕ Рухани және адамгершілік тәлім беретін, нақты өмірден алынған мысал. Пайғамбарлар да, Иеміз Мәсіх те халыққа уағыз айтқанда жиі астарлап сейлейтін.

АУМИН «Солай болсын!» деген осы сөз баталар, мінажаттар және уағыздарда айтылғанды бекіту үшін қолданылады.

ӘМІРШІ Патшалықтың белгілі аймақтарын басқарушы әкімші әрі әскер бастығының атагы. Кейде перштерел не жындар бастығы сияқты табиғаттан тыс мақұлықтар да осылай аталады (Даниял 10:13; Жохан 12:31; Ефес. хат. 2:2).

БЕЛГІ «Кереметті» қараңыз.

БЕЛЗЕБУЛ Израил елінің тоңірегін мекендеген халықтар табынған бір жалған тәңірдің аты. Инжіл шарифте бұл ат жындардың бастығы әзәзіл шайтанды білдіреді.

ҒИБАДАТХАНА Қоңе Иерусалимдегі аса әлеміленип салынған үлкен гимараттар мен аландар жынтығының атауы. Сол жерде халық Жаратқан Иеге сиынып, Оған арнап майдарды құрбандыққа шалып, өзге де сыйтартуларды ұсынатын. «Киелі үй» мен «діни қызметкерді» де қараңыз.

ДӘҮІТТИҢ ҰРПАҒЫ Мәсіхтің тууынан (яғни біздің жыл санауымыздан) бұрынғы 1000-961 жылдары Дәүіт пайғамбар Израил елінің атақты патшасы болды. Оған Құдай, болашақта оның тұқымынан шықкан күшті Патша Израилдің тағында отырады деп үде еткен (Патша. 2-ж. 7:16). Сол себептен «Дәүіттің Ұрпағы» (немесе «Дәүіттің Ұлы») деген атау халқын жауларынан құтқаруға келетін Мәсіхтің бір атағына айналды. Соған сәйкес, Иса Мәсіхтің шешесі Мәриям да, өгей әкесі Жұсіп те Дәүіт пайғамбардың тұқымынан шыққан еді.

ДІНИ ҚЫЗМЕТКЕР Құдай мен адамдардың арасында жүріп, мінажат етіп, құрбандық шалып, халыққа Таурат заңын түсіндіріп, орындауга тағайындалған дін басылардың атағы. Оларға жетекшілік ететін «бас діни қызметкердің» гибадатхана алаңындағы киелі үйде ерекше міндеттері де болатын.

Мәсіхтің заманында бас діни қызметкерлер Рим патшалығына бағынған яхуди елінің Жоғарғы кенесінің басшысы ретінде саясатпен де айналысты. Құдайға адап болмаган олар Мәсіхке мойынсұнбай, Оның қас жауларына айналды. Рим әскері б. з. 70 ж. Иерусалимдегі гибадатхананы қиратқан соң, діни қызметкерлердін лауазымы да жоғалды.

Ал Мәсіх Өзін біржола құрбан еткеннен кейін тағы басқа құрбандықтардың керегі де болмады. Енді барлық сенушілер Мәсіхтің аркасында Құдай Иеге сиынып, мақтау айтып «рухани тартулар ұсынуға» мүмкіндей алды (Еврей. хат 9:24-28; Жохан 15:26-27; 10:19-22; Рим. хат 5:1-2).

ДІН МҰҒАЛІМІ Киелі кітаптың Таурат, Забур, Пайғамбарлар жазбалары деген қоңе болімдерін зерттеп, көніріп, халыққа түсіндіретін дін басы. «Зан мұғалімі» деген атау осымен мәндес. «Парызылды» да қараңыз.

ЕЛИШИ Isa Мәсіхтің Ізгі хабарды барлық елдерге таратуға тагайындаап, жіберген үекілі (Матай 10:1-4; Елшілер. істері 1:2-3,8).

ЖАРАТҚАН ИЕ Құдай Тағала Өзін Мұса пайғамбар мен Израил халқына «Яңуә» — «Мәнгі бар болушы», «Жаратушы» деп таныстырыды. Израилдіктер кейінгі ғасырларда Құдайдың қасиетті есімін бекерге айтпау үшін оның орнына «Адонай» — «Ие» деген атақты колданды. Осы атақ Таураг, Забур, Пайғамбарлар жазбаларының көне грекше «Септуагинт» тәржімесінде «Күріос» — «Ие» деп аударылған. Інжіл шарифте Құдай осы есімімен жиі аталады.

ЖАРЫҚ БҮЛТІ Құдай ерте заманда Мұса пайғамбарға ішінде нұр жинаған бір бүлттін аян беріл, Израил халқына Өзінің еркін білдірді.

Мәсіхтің заманында Құдай Ол туралы пікірін де бір жарық бүлтттан дауыстап білдірді (Лұқа 9:34-35). Мәсіх болашақта «бүлттар үстімен» ұлы құдіретпен жерге қайтып келеді (Матай 24:30; Аян 1:7).

ИЕМ Көне грекше «κύριος» деген сөздің түпкі мағынасы — «ие, мырза». Ол сыпайы қаратаға сөз ретінде қолданылғанда «мырза» деп аударылады. Алайда Киелі кітаптың көп жерлерінде «Жаратқан Ие» деген мәнде көлтіріліп, осылай немесе «Ием», «Иеміз» деп аударылады.

ИРОД ӘУЛЕТИ Б.з.д. 40 ж. римдік сенат Израил еліне патшалық құруға шетелдік Едом ұлттынан шықкан Ирод I-ні тагайындағы. Ирод Құдайға бағынбай, елге зорлық-зомбылық көрсетіп, тіпті өз Яңуди халқының көңілін табу ниетімен туыстарын өлтіруден де тартынбады. Иерусалимдегі гибадатхананы үлкейтіп, әдемілеп қайтадан салғызғанмен, патша грек діні мен мәдениетіне қатты бейімделіп, Рим патшасына табынуға арналған гибадатханалар да түргизді.

Оның патшалығы озінен кейін үш ұлына бөлініп, Архелайға Яңудея, Самария және Едом, Ирод Антипасқа Галилея мен Перея, Філіппке Итурея мен Трахонит аймактары берілді. Кейін Архелайдың аймактары римдік әмірші Понти Пилатқа тапсырылды (Лұқа 3:1). Жакия пайғамбарды өлтіріп, Иса Мәсіхке де зорлық-зомбылық көрсеткен билеуші жогарыда аты атальып кеткен Ирод Антипас болды (Матай 14:1-12; Лұқа 23:6-11; Елшілер. істері 4:27).

Ирод I-нің немересі Ирод Агриппа I Б.з. 37 ж. қайтыс болған аймақ әкімшісі Філіпптің билігіне ие болып, содан кейін Ирод Антипастың әкімшілігіне де қол жеткізіп, сонында бүкіл Израил еліне патшалық құрды. Яңуди халқының көңілін аулауға тырысқан патша Мәсіхтің жолын ұстанушыларды қудалап, Зебедей ұлы Жақыпты өлтіргіті. Шимон Петірді ұстап алған соң, оны да соттамақты болды. Алайда Құдайдың періпшесі Петірді кереметпен зынданын босатып жіберді. Жағымпаздағын түрган халықтың озіне «Құдай» деп құлышылық еткеніне қарсылық білдірмегендіктен, патша Құдайдың жазасына ұшырап, жаман өліммен өлді (Елшілер. істері 12:1-11,18-23).

Оның ұлы Ирод Агриппа II Б.з. 53 жылдан бастап бүрын Філіп және Лұсани басқарған аймактарға билік құрды. Туган қарындасты Берникені ертіп римдік әмірші Фестке сәлем беріп барғанда Фест олардан тұтқындағы Пауыл елшіні тергеп, жауап алуларын сұрады (Елшілер. істері 25:13-26:32).

ИСА Коне тұннұсқадагы «Ешua», грекше «Иесус» деген ер адамның аты. «Жаратқан Иc — Құтқарушымыз» дегенді білдіреді. Араб, түрік және қазақ тілдерінде бұл есім «Иса», «Айса», «Файса» деп те айтылады. «Көктен келген Билемші», «Құдайдың Қызыметшісі», «Құдайдың рухани Ұлы» және «Мәсіхті» де қараңыз.

КЕЛІСІМ Таураттың тұннұсқадагы «беріт» деген ұғымның магынасы «келисім, шартнама, одақ» болатын, ол коне грек тілінде «диатеке» — «келисім» не «өснег» деп аударылып, екі жақ арасындағы берік келісім-шартты белгілеген. Ежелгі заманда адамдар бітімге келгенде құрбанды шалып, қан тогумен келісімдерін бекіткен (Жаратылыс. баст. 31:44-54).

Сол сиякты Құдай да адамдармен келісім жасағанда оларға құрбан-дық шалғызды; сонын ақкан қанымен келісім бекітілді (Жаратылыс. баст. 15:8-20; Мысыр. шығу 24:3-8).

Құдай Тағаланың сенушілермен жасаған «Жаңа келісімі» Иеміз Иса-ның төгілген қасиетті қанымен бекітілді. Бұл олардың Жаратқан Иенің рақымымен ақталып, Онымен мәнгілік байланыста тұруларының негізі болды (Матай 26:28).

КЕРЕМЕТ Иса Мәсіх және Оның елшілері Құдайдың құдіретімен адамдарды ауруларынан сауқытырып, жындарын күн сиякты кереметтер жасап, комек берді. Осы кереметтер Исаны және Оның елшілерін Құдай Тағаланың жибергендігін адамдарға көрсетті. Сол себептен Киеle кітаптың тұннұсқасында «кереметтің» орнына кейбір жерлерде «белгі» деген ұғым да қолданылады.

КЕШІРІМ Біреу Құдайға немесе бір адамға қарсы жарамсыз әрекет жасаса, оған кешірім қажет. Соның нәтижесінде ол тазарып, өзара байланысы қайтадан қалыптасады.

Қасиетті Құдай Тағала құнәны мұлдем жек көреді. («Құнәны» қаралызы.) Дегенмен Ол құнәкар адамды әлі де сүйіп, теріс жолынан шын көнілімен қайтуға шақырады. Адамның кешірілген құнәсын Құдай енді қайтып ешқашан есіне алмайды. Кешірім татуласу мен тығыз байланыска, адамның жаңы мен рухының тазарып, жаңаруына жол ашады.

Бұл Құдай құнәны ешіріп зардапсыз, оп-онай кешіре салады дегенді білдірмейді: Оның еркін бұзу жазага апарады. Құдай қасиетті де әділ болғандықтан құнәларды ескеруіз қалдырмайды. Құнәның құны — өлім. («Олімді» де қараңыз.) Алайда жазаның басқа біреуге аударылуы да мүмкін. Тауат заңында Құдай Исраил халқына құнә жасаған кезде бір малды құрбандыққа шалып, соның қанын төгүрге бүйірдыш. Сол мал құнәкардың орнына құрбаң болды.

Бірақ бұл уақытша ереже гана болатын, себебі ешқандай малдың қаны құнәны жуып, тазарта алмайды (Еврей. хат 9:22). Соңдықтан да Құдай құнәсыз пәк таза Иса Мәсіхті шыныай құрбандық ретінде өмірін қию үшін осы дүниеге жиберді. Иса біздің орнымызды басып, құнәларымыздың құнын Өзінің қасиетті өмірімен өтегендіктен Құдай бізді кешіруге дайын. Енді Одан кешірім сұрап, Исаның құрбандығына сенуіміз гана қажет. Соңда Құдай бізге жаңа, таза өмір және Өзінің Киеle Рухын береді. Сол бізді жетелеп, Оған үнайтындағы өмір сұруғе көмектеседі.

Ал енді, Құдайдың кешірімін қабылдайған адам өзіне қателік жасаған әркімді шек коймай-ақ кешіруге тиіс, әйтпесе Құдай оны кепірмейді (Лұка 6:37; 11:4; 17:3-4). Сенуші таза өмір сұруі үшін жасаған барлық

күнөларын Құдай алдында, қажет болса басқа адамдар алдында да мойындан, кешірім сұрап, кабылдаған соң ризашылығын білдіруі керек.

КИЕЛІ РУХ «Құдайдың Рухын» караңыз.

КИЕЛІ ҮЙ Иерусалимдегі гибадатхананың алаңында салынған үлкен гимарат. Діни қызметкерлер бұған кіріп, тұтету үстелінің үстінде хош иісті заттарды тұттетіп, Құдайга бас ұрып сиынатын. Арнайы үстелдерде Құдайға ұсынылған, тек діни қызметкерлердің жеуіне арналған нандар да бар болатын.

Киелі үйдің артқы жағындағы «ең қасиетті болімі» үлкен пәрдемен болектенген еді. Сол жерде орнатылған келісім сандығын жапқан қақпак «Құдайдың жер бетіндегі тұрагы» деп аталатын. (Шежіре. 2-ж. 3:1-14; 5:7; 7:1,12-16; Матай 27:51). «Құрбандық үстелін» де караңыз.

ҚӘҚ (АСПАН) Киелі кітаптагы «қек, аспан» сөздері үш магынада қолданылады: Аспан, біріншіден, бізді қоршаган ауа кеністігі мен бұлтарды білдіреді. Екіншіден, ол күн, ай, жұлдыздар сияқты, бүкіл аспан денелерін қамтитын ұлан-гайыр гарышты белгілейді (Жаратылым. баст. 1:8,14). Қек деген сез осы аудармада Құдайдың көзге корінбейтін мекені үшін қолданылады. Ал Құдайдың мекені өте алыс жерде емес, қайта Ол бізді қоршаган айналанын бәрінде (Елшілер. істері 17:27; Забур жыр. 138:5-10). Киелі кітапта Құдайдың мекені «ұшінші қек», «қектің ең биігі» немесе «жұмак» деп те аталады (Қорынт. 2-хат 12:2-4; Ефес. 4:10; Аян 2:7; 4:1-3; 21:2). Құнәнің кесірінен ластанып, бүлінген аспан мен жер қиямет сотынан кейін жойылады. Сонда Мәсіх жаңа аспан мен жана жерді жарататын болады (Петір. 2-хаты 3:10-13; Аян 6:14; 21:1,5).

ҚОКТЕН КЕЛГЕН БИЛЕУШІ Ежелгі заманда Даниял пайғамбар «адам баласының кейіннегі Біреудің» Құдай Тагаланың алдына келіп, Одан жер бетіндегі «барлық елдер мен ұлттардың» билігін ері салтанатты ұлылықты қабыл алғанын аянында көрді (Даниял 7:14). Осы аяниға қатысты «Адам Ұлы» (яки «Адам Баласы») деген ұғым кейінгі гасырларда Тәнір Иенің уәдесі бойынша қоктен келіп, барлық халықтарға билік жүргізетін Патшаның атағына айналды. Иса Мәсіх Өзі туралы айтканда осы атауды жи қолданатын. Оның шынайы магынасын түсінікті қылу үшін бұл манызды атақ «қоктен келген Билеміш», «қоктен келген Мен» немесе «Құдай тағайындаған Билеміш» деп аударылды.

КҮНӘ Киелі кітапта бұл сөз адамның Құдайға мойынсұнбауының кесірінен туган Құдаймен арасындағы үзілген байланысты білдіреді. Өтірік айту, ұрлау, иеке адалдығын бұзу секілді нақты құнәлар адамның Құдаймен байланысының үзілгендігінің истижесі. «Ар-ұждан», «Өлім» және «Кенірімді» де караңыз.

ҚАЙҒЫ Адам ата мен Хая ана пейіш бағында (жұмақта) бейнет пен кайғы-касірет атаулының білмestен бақытты өмір сүріп жатты. Алайда екеуі күнә жасағандықтан, Құдаймен байланыстары үзіліп, өмірлеріне ажал, ауру, азап және қайғы-касірет енді (Жаратылым. баст. 2:15-17; 3:6-10,16-19; Рим. хат 6:23). Алайда Құдай адамдарды әлі де шексіз сүйгендіктен, оларды құнөнің құлдығынан азат ету үшін Құтқарушыны — Иса Мәсіхті дүниеге жіберді. Оның құрбандық олімін мойындағ, Оған сенимін артқан әркім бұ дүниеде Жарагтқан Иенің жұбаныны мен куаны-

шына кенеліп, о дүниеде жұмаққа енеді. Сол тамаша жерле күнә, қайғықасірет, азап және өлім атымен болмайды (Аян 21:3-4). «Күнә», «өлім», «кешірім» және «мәңгілік өмірді» де қараныз.

ҚАЙТА ТІРІЛУ Адамзаттың тарихында Құдай Өзінің керемет құдіретімен кейбір өлгендерді қайта тірілтті. Бұлардың бастысы Иеміз Иса болды. Ол ақырғы заманда қайта оралғанда өлген сенушілердің бәрін де қайта тірілтіп, қасына ертіп алады.

Құдайға мойынсұнбағандар да кияметте қайта тіріледі, алайда оларды Құдайдың қаһарлы соты күтіп тұрады (Салоника. 1-хат 4:16; Аян 20:5-6,11-14).

ҚАСИЕТТІЛІК (КИЕЛІЛІК) Киелі кітаптағы қасиетті (яки киелі) деген үгымның түпкі мағынасы «Құдайға толыктай бағышталған» дегенді білдіреді. Құдайдың Өзі күнәдан мұлдем пәк таза болғандықтан, Оған ариалып, Оның қарамағында болған әр індер мен әр адам да кіршік-сіз таза болуға тиіс. Бұған адам; әрине, өздігінен қол жеткізе алмайды. Алайда Иса Мәсіхтің құрбандық өлімін мойындаپ, Оған сенімін артқан әркім Құдайдың алдында ақталыш, Исаның мұлтікісіз қасиеттілігінен үлес алады.

ҚАУЫМ (СЕНУШІЛЕР ҚАУЫМЫ) Иса Мәсіхке сеніп, Құдайдың еркін орындаушылардың бірлестігі. Ол Мәсіхтің «рухани денесі» деп те аталағып, Онымен тығыз байланыста тұруға шақырылды. Белгілі қалалар мен ауылдарда жергілікті сенушілер бір немесе бірнеше қауымдарда жиналағып, Құдайға мактау айтып, шүкірлік етіп, Оның Ізгі хабарын басқа-ларға да жеткізеді.

ҚҰДАЙ Құдіретті Құдай — әлемді Жаратқан Ие. Ол мұлтікісіз қасиетті, кіршікісіз таза (Петр. 1-хаты 1:15), ракымды да мейірімді (Забур жыр. 102:8). Тәнір Ие — сүйіспеншіліктің кайнар көзі (Жохан. 1-хаты 4:7-8).

Құдай — Біреу-ақ (Заң. қайтал. 6:2). Ол мәнгі өмір сүріп (Рим. хат 1:20), өзгермейді, әрдайым сөзінде тұрады (Малахи 3:6). Киелі кітаптан осы жалғыз-ақ Құдайдың үш жақты яки үш тұлғалы екенін білеміз: әркайсының ерекше қасиеттері болғанымен, Үшеуі біртұтас (Қорынт. 2-хат 13:13; Жохан 1:1; 10:30; 15:26; Қолос. хат 1:15; Еврей. хат 1; Забур жыр. 142:10). Киелі кітапта Құдай Эке, рухани Ұлы және Киелі Рухы деп аталауды. Осы таңғаларлық шындық адам баласының түсіну қабілеттінен әлдеқайда жоғары. Ал тірі пінде Жаратқан Иенін болмысын терендең үғына ала ма? Әрине, үғына алмайды. Кейбіреулер осындағы Эке мен Ұлы деген үғымдарды қате түсініп, табиги үрпактар ретінде елестетеді. Құдай өзгермейді де, тәндік балалары да болмайды, қайта, Ол — Рух (Жохан 4:24).

Сол үгымдар бұл жерде астарлы мағынада қолданылады. Рухани Ұлы мәнгілік Экесінің еркін орынайды. Әрине, перштегер де Оның айтқанын екі етпейді, бірақ олардың болмысы Құдайдің сияқты емес (Жохан 5:30; Філіп. хат 2:6-8; Еврей. хат 1). «Құдайдың рухани Ұлы» мен «Құдайдың Рухын» да қараныз.

Әрдайым Жаратқан Иенің қасиеттілігі мен сүйіспеншілігін ескерсек, Киелі кітапты жақсырақ түсіне аламыз. Құдай Тағала адамды зор сүйіспеншілікпен жаратса да, адамдар Оның еркін бұзған кезде белгіленген

жазаларын тартуға тиіс. Бірақ Тәңір Ие адамға сүйіспеншілікпен кешірім жасау үшін жазаны өз мойнына алды! Осылайша Құдайдың мұлтікіз қасиеттілігі мен әділдігіне дак түспейді (Жохан 3:16). «Кешірімді» де караңыз.

Ал енді, Жаратқан Иенің сүйіспеншілігі шексіз болса, неліктен қайғы-касірет бар? Құдай аса мейірімділікпен, сүйіспеншілікпен зұлымдарды да теріс жолдан қайтуға шақырады. Алайда олардың көбі осы заманда қиқарлық танытып, басқаларға зорлық-зомбылық корсетеді (Тимоте. 2-хат 3:11-13). Барлық адамдар құна жасал, осы құнәкар дүниеде өмір сүруде. Бірақ та Құдай жолына түскендер казір Оның жұбанышын көреді және жұмақта мәңгі-бақи Жаратқан Иенің қасында болады; сонда не қайғы, не жамандық атаулы емес, тек әділдік, игілік және шексіз бақыт орнайды. (Рим. хат 3:23; 6:23; 8:28-39; Аян 21:3-8; 22:3-5).

ҚҰДАЙДЫҢ ПАТШАЛЫГЫ Құдай Тағала құллі жаратылыстың мәңгілік Билемшісі (Забур жыр. 21:28-29; 102:19). Сонымен қатар Құдай Патшалығы Оның жер бетінде жүргізетін иғілікті Басшылығын және Оған мойынсұнған адамдардың қауымын білдіреді (Даниял 7:18; Матай 5:3; 6:10). Ежелде Жаратқан Ие Израил халқын таңдаған алып, олармен келісім жасады. Израилге патшалық құрып, осы халық арқылы Өзінің еркін барлық ұлттарға корсетпек болады (Жаратылыс. баст. 12:2-3; Мысыр. шығу 19:5-6). Алайда Израил Құдайға мойынсұнудаи жи бас тартқандастан, Оның жазасына үшырап, жауларының елдерінен жер аударылды.

Ал Құдай белгілеген уақытында Өзінің рухани Үлын Құтқарушы және Патща (Мәсіх) ретінде дүниеге жіберді. Бірақ исраилдіктер мен басқа ұлттардың өкілдері Мәсіхке қарсы шығып, Оны олтірді. Алайда олар өздері білмestен тек Құдайдың алдын ала белгілеген жоспарын іске асырды (Лұқа 18:31-33; 24:44-47; Елиілер. істері 4:27-28). Себебі Иса Мәсіхтің құрбандық елімі, қайта тіріліп, кекке көтерілуі арқылы Құдайдың жана Патшалығының рухани негізі салынды (Аян 1:5-6).

Иса Мәсіх болашақта қайта оралғанда Құдайдың Патшалығын Өзінің асқан құдіретімен және әділдігімен жер бетінде түпкілікті орнататын болады (Лұқа 21:27,31; 22:18).

Құдай Патшалығы бұ дүниелік патшалықтар мен мемлекеттерден толықтай өзгеше. Мысалы, Мәсіх Иса оны орнату үшін соғысадан, адамдарды күшке салып бағындырудан бас тартып, рақым мен сүйіспеншілікті, ақиқат пен әділдікті Патшалығының негізі етіп қойды (Матай 26:52-56; Жохан 18:36-37; Рим. хат 5:1-2; 8:38-39; 14:17). Құдайдың Патшалығына кіру үшін адамдар Киеle Рухтан қайта туылып, Құдайдың рухани өміріне ие болулады (Жохан 3:5-8,16). Мәсіхтің «таудағы уағызы» Құдай Патшалығының негізгі заңы деп есептеледі (Матай 5-7).

ҚҰДАЙДЫҢ РУХАНИ ҰЛЫ Коне заманда Құдай Өзінің меншікті халқына жер бетіндегі үәкілі ретінде билік жүргізуге тагайындаған патшаларды (рухани) ұлым деп те атады (Патща. 2-ж. 7:5,14; Забур жыр. 2:2,6-7,12). Оның үстінен, Құдайдың болмысы (қасиеттері) бар Иса Мәсіх те Киеle кітапта осылай аталауды: Ол Экесімен бірге мәңгі болған еді (Жохан 1:1; «Құдай Сөзін» де қараныз), ал адамдарды қунаның құлдығынан құтқару үшін бұ дүниеге келді. Өкінішке орай, кейбіреулер осы қасиетті атауды тәндік ұрпақ ретінде қате түсінеді. Расында Құдайдың Рухы Өзінің құдіретімен кіршікіз таза қыз Мәриямның құрсағында

тажап кереметпен Нәресте Иса Мәсіхті жаратты. Құдайдың перштесі мұны Мәриямга алдын ала хабарлап былай деді: Сенің устіңе Киеle Рух келіп, Құдіретті Құдайдың күші саган қоленкесін түсіреді. Соңыктан да сен табатын Киеle Бала «Құдайдың (рухани) Ұлы» деп аталады (Лұка 1:35; Матай 1:18; Філіпі. хат 2:6-11).

Алдымен азгана адамдар Оның шынында кім екенін үғынды. Бірақ Мәсіхтің кінаратсыз сүрген пән таза өмірі, жасаған құдіретті кереметтері және өлімнен кайта тіріліу арқылы контеген кісілердін Оның Құдайдың рухани Ұлы екендігіне көздері жетті. Сонымен катар Жаратқан Иенің Өзі аян беріп, Мәсіхті «сүйікті (рухани) Ұлым» деп атады (Лұка 3:21-22, 9:34-35). Қате түсініктің алдын алу үшін бұл касиетті атак осы аудармала Құдайдың рухани Ұлы деп беріліп отыр.

Мәсіхке сенушілер Құдаймен әке мен баласындаң жақын байланыска шақырылғандықтан «Құдайдың рухани баласы» деп тे аталады. Иса Мәсіх көкке қайта оралғаннан кейін оларға Киеle Рухты қондырылғы. Өзі дүниеге қайтып келгенде сенушілерді қасына ертіп алып, әлемге жүргізетін билігіне ортақтастырады (Жохан 1:12; Лұка 21:27; Салоника. 1-хат 3:13; Аян 5:9-10).

ҚҰДАЙДЫҢ РУХЫ (КИЕЛЕ РУХ) Адамдарға рухани өмір мен дарындарды сыйласп, нұсьқау беріп, дұрыс жолмен жетелейтін Құдайдың Рухы Коне келісім заманында пайғамбар, діни қызметкер, патша сиякты ерекше қызметкерлерге ғана қонатын. Ал Мәсіх құрбан болып, қайта тіріліп, көкке оралғаннан кейін Құдайдың Рухы қауымға түсіп, сенушілердің бәріне қонды. «Май жагу рәсімін» де қараңыз.

ҚҰДАЙДЫҢ ТАНДАҒАН (МЕНШІКТІ) ХАЛҚЫ Жаратқан Ие Әбырайым пайғамбар мен оның үрпақтарына батасын қондырып, олар арқылы барлық халықтарды жарылқауды үйгарды. Алла Тағала Әбырайымның немересі Жақыптаң тараган үрім-бұтағын (Исраил халқыны) Өзінің меншікті халқы болуға таңдал алды. Онымен келісім жасап, ол арқылы адамзатқа Өзінің әділ еркі мен шекіз рақымын білдіруді жөн көрді. Дегенмен Құдайдың меншікті халқының мүшесі болу үшін адамың Әбырайымның тұқымынан тарауы шарт емес. Қайта, әрбір ұлттан шыққан, Құдайдың Иса Мәсіх арқылы ұсынған рақымды кешірімі мен үәделерін сеніммен қабылдаган әркім Құдайдың меншікті халқының мүшесі болады.

ҚҰДАЙДЫҢ ХАБАРЫН ЖЕТКІЗУ Құдайдың тапсыруы бойынша Құдай Рухының комегімен Оның адамдарға ариаган хабарын жеткізу. Бұл — қауымға берілген рухани дарынлардың бірі (Корынт. 1-хат 12:20,28). «Пайғамбарды» да қараңыз.

ҚҰДАЙ СӨЗІ Киеle кітапта осы сөз тіркесі Жаратқан Иенің айтқан сөздері мен бүйректары үшін қолданылып, кейде Оның адамдарға өз еркін білдірген «Киеle кітабы» мен соның мазмұнының атаяу да болады (Ишәя 40:8; Салоника. 1-хат 2:13; Ефес. хат 6:17).

Сонымен катар «Құдай Сөзі» Жаратқан Иенің ерекше Хабаршысы — Өзінің рухани Ұлы Иса Мәсіхтің бір атагы да (Жохан 1:1-3,14; Аян 19:13).

ҚҰРБАНДЫҚ ҮСТЕЛІП (ҚҰРБАНДЫҚ ҰСЫНАТЫН ОРЫН) Иерусалим қаласындағы гибадатханада халықтың Құдай жолына ари-

ған тартууларын құрбан етегін екі үстел бар болатын. Олардың бірі қола жалатқан үстел еді. Оның үстінде құрбандыққа шалынған майдардың белгілі мүшелеңері өргеліп жіберілестін. Ол «құрбандықты өртейтін үстел» деп аталып, киелі үйдің алдындағы алаңға орналасқан болатын.

Екінші үстелдің үстінде діни қызметкерлер хош иісті заттарды өртеп тұтететін. Сағ алтын жалатқан осы «тұтегу үстелі» киелі үйдің ішінде орналасқан еді.

ҚҰТҚАРЫЛУ МЕЙРАМЫ Бұл мерекеде Исаил халқы Құдайлың өздерінің ата-бабаларын Мысырдағы құлдықтан құтқарып, азат еткендеңін шүкірлікпен естеріне түсіретін. Сол құтқарылудың карсаңында әрбір исраилдік отбасы Құдайдың жарлығы бойынша бір тоқтыдан құрбандыққа шалатын. Кейінгі үрпактар да Құтқарылу мейрамының кешінде тоқтыларды шалып, Құдай Тағаланың рақымын мадактайтын. Оның бүйрығына сай жеті күн бойы исраилдіктердің үйлерінде ешқандай ашыған нан болмағандықтан, сол күндер «Ашымаған нан мейрамы» деп те аталған.

МАЙ ЖАГУ РӘСІМІ Коне заманда Исаиллің діни қызметкерлері мен патшаларын тағайындаудың белгісі ретінде олардың бастьарына арнағы май жағылатын не құйылатын. Осы рәсім Киеle Рухының сол кісіге конуының бейнесі іспетті.

Інжіл шарифте сенушілерге ауыргандарга май жагу рәсімін жасап, сауықтырын сұрап Құдайға сиыну жайлы нұқсау берілген (Марқа 6:14; Жақын. хаты 5:14-16).

МӘЖІЛІСХАНА Яһудилер Бабыл еліне жер аударылып, көп елдерге шашырағаннан кейін тұрған қалаларында арнағы жиналыс үй салатын. Сонда Таураг, Забур және Пайғамбарлар жазбаларын оқып, Құдайға сиынып, тағым етегін. Мәжілісханаларда балалар сауаты ашилып, Құдай жолы туралы сабак алатын. Сонымен қатар яһудилер сот та жүргізіп, өзара дау-жанжалдарын шептетін. Мәжілісхананы ресми түрде ашу үшін ең аз дегендे жұз жиырма ересек ерекк мүшесінің болуы кажет болатын.

МӘҢГІЛІК ӨМІР Құдайдың өмірінің басы да, соны да жоқ. Ал адамдар күнә жасағандықтан рухани және тәндік өлімге душар болды. Оларды өткіншіліктің құрсауынан құтқару үшін Иеміз Іса дүниеге келіп, күнәның жазасын өз мойнына алып, жанын қиды. Оған сеніп, кешірім сұрап, Құдайдың тұра жолына түскендерге Ол мәңгілік өмір сыйлады.

Бұл ұғым, сондай-ак, Құдаймен тығыз байланысты да білдіріп, «пінайы өмір» деп те аталады. Сенушілер қазіргі заманда ажалға ұшыраганмен, Иеміз қайтып келіп, опарды салтанатты ұлылықпен кайта тірілтіп, жаңа, ешқашан өлмейтін деңелерге ие қылуға үәде берді.

МӘСІХ Коне заманда діни қызметкер, пайғамбар немесе патша болуга тағайындалудың белгісі ретінде «май жагу рәсімі жасалған кісі» дегенді білдіретін атақ. Ол коне түпнұсқала «масих», араб, түрік және қазақ тілдерінде «масих», «месіх» немесе «мәсіх» деп айтылса, коне грек тілінде «христос» деп аударылған. Исаиллін патшалары «Құдайдың мәсіхі (тағайындаған патшасы)» деп те аталатын. (Патша. 1-ж. 2:10,35; Забур жыр. 2:2. «Май жагу рәсімін» де қараңыз.)

Иса дүниеге келген заманда яһуди халқы сол атауды өздері күткен Құтқарушысы мен Патшасы үшін қолданатын. («Дәүлтің үрпагын» да қараңыз.) Бірнеше ғасыр бұрын Құдайдың пайғамбарлары Оның келуін алдын ала айтып кеткен болатын. Бұл Құтқарушы Исаның Өзі еді.

Алайда халықтың көшілігі ен алдымен шетелдіктерден көрген зорлық-жомбылықтан құтқарылуын аңсан құтсе, Иса Мәсіх оларды әуелі теріс жолдарынан қайтуға шакырды. Ол адамдарды құнәнің құлдығынан құтқарып, Құдаймен байланыстарын қалпына келтіріп, адап өмір сүрге үйрету үшін дүниеге келді де, осы жолда өз жанын құрбан қылды.

МЕРЕКЕЛІ ЖЫЛ Құдайдың ежелгі бұйрығына сай исраилдіктер әрбір 49 жыл сайын егістік жерлерін ондеп, өнім жинаудан бас тартып, үлкен той өткізетін. Сол кезде олар өздеріне багынышты үлттастарына бас бостандығын беріп, мұралы жер үлестерін қайтаруга тиісті еді. Бұл ереже Құдайдың жетім-жесірлер мен өзге де бейшараларға деген мейірімді қамқорлығын көрсетеді.

МИНАЖАТ ЕТУ Құдайға сиынып, өтініш білдіру. «Сиынуды» да қараңыз.

НАЗИР АНТЫ Қоңе келісім заманында біреудің Құдай Тағалага зор алғысын көрсететін ииеті немесе Құдайдан ерекше тілегі болғанда, белгілі бір уақыт аралығында шашын алдырмай, өзге де белгілі іс-эрекеттерден бас тарту жөніндегі назир антын беретін. Бұл дәстүр адамның өзін Жаратқан Иеге ерекші бағыштауын білдіретін (Ру. санау 6:2-21). Үәделі уақыт откенде сондай адам арнағы тазару рәсімінен етіп, гибадатханага келіп, құрбандық шалғаннан кейін шашын алдыратын. Кедейлер үшін осындаи құрбандықтың құнын төлеу сауалты іс деп саналатын (Елшілер. істері 21:23-24).

НАН ҮЗҮ РӘСІМІ Сенушілердің Иса Мәсіхтің өз өмірін құрбан-дыққа қиғанын еске түсіретін дәстүрі (Лұқа 22:19-20; Қорынт. 1-хат 11:23-26).

О ДҮНИЕ Адамдар өлгендеге жандары о дүниеге аттанаады. Пенденін көзіне көрінбейтін сол орын екіге бөлінген: бір жағында Құдайға мойын-сүнбай, Оның еркін бұзып өмір сүргендер, ал екіншісінде Құдайдан ақталғандар тұрады. Екі жақтағылар да ақыргы заманда қайта тіріледі — ақталмағандар согташып, тозақта жазаланатын болады. Ал Құдай рақым етіп ақтағандар жұмакта (пейіште) Оның қасында мәңгі өмір сүреді.

ОСАННА Осы сөздің қоңе замандағы түлкі мағынасы «Тәңір, бізді құтқара гөр!» деген өтініш болатын. Исаның заманында ол «Тәңір бізге амандық берсін!» немесе «Тәңір мадақталсын!» деген мағынада қолданылатын.

ОЛІМ Киелі кітапта осы сөз кобінесе адам тәнінің өлуін гана емес, рухани өлімді, яғни адамның Құдаймен байланысы үзіліп, Оның қасынан мәңгі аластатылуын да білдіреді (Жаратылыс. баст. 3:23-24; Рим. хат 6:23).

ПАЙҒАМБАР Құдай Тағала Өзінің хабарын адамдарға жеткізу үшін тағайындал жіберген кісісі. Пайғамбарлар Құдайдың еркін кейде аян арқылы білгендіктен, халық оларды ежелде аян коруші көріпкел деп те

атайтын (Патша. 1-ж. 9:9). Жаратқан Иенің бірнеше пайғамбарлары Оның берген хабарларын Құдай Рухының жетелеуімен қағазға түсіріп, келер үрпактарға қалдырыды (Петр. 2-хаты 1:20-21). «Пайғамбарлар жазбалары» Киелі кітаптың үлкен бөлігі болып табылады. «Құдайдың хабарын жеткізуіді» де қараңыз.

ПАРЫЗШЫЛ Исаның заманында яһуди еліндегі кең тараған, ықпалды діншілдер қауымының мүшесі. Олар «ерекше күнәлі» адамдардан бөлек-теніп, Құдайдың Таурат заңындағы бұйрықтары мен парыздарын және атақты дін ұстаздарының соларға қосқан мындаған ережелерін бүлжыт-пай орындаулары арқылы Құдайдың рақымына лайық болуга тырысатын. Осылай етсек, Құдай Тағала Исаиіл еліне Күткәрушы Мәсіхті жіберіп, мықты Патшалығын құруға мүмкіндік береді деп сенетін.

Алайда соңша көп қағидалар мен парыздарды мұқият орындауга тырысатын парызышылдар екі жүзділкке салынып, грекше «фариси» деген атаулары «екі жүзді» деген қосымша болымсыз мағынаға да ие болды. (Лұқа 11:37-52; «Салықшы» мен «тазару рәсімдерін» де қараңыз.)

ПЕЙІШ (ЖҰМАК, ЖӘННАТ) Эуел баста, адамдарды жаратқан кезде, Құдай оларды Едем бағы (яки пейіш, жұмак, жәннат) деп аталатын гажайып жерге орналастыруды. Мұнда олар Құдаймен және бір-бірімен тығыз қатынаста болып, күнәнің, қайғының және өлімнің не екенин білмей, керемет өмір сүрді.

Алайда олар Жаратқан Иеге мойынсұнбай, күнә жасағандықтан, сол тамаша жер мен жағдайдан айырылды (Жаратылыс. баст. 2-3). Мәсіх арқылы Құдайдан акталған әркім ажалы жеткенде о дүниеге аттанып, Мәсіхтің қасында болады (Лұқа 23:43; Жохан 14:3; 17:24; Філіп. хат 1:23; Аян 7:9-10). Ақырғы заманда жаңа жұмак: Құдайдың кектен түсін тамаша да салтанатты қаласы болады. Оnda ешқандай жамандық, қайғы-қасірет, өлім атаулы жоқ. Құдайдан акталғандардың бәрі Онымен үдайы жақын байланыста тұрып, Оның рақымын мадақтайтын болады (Аян 21:3; 22:5).

РУХ Тұпнұсқада рух сөзі нақты леп, дем және жел дегенді білдіреді, ал астарлап өмірдің лебін әрі адамның ішкі дүниесін белгілейді. Құдайдың Рухы адамның рухына яғни оның ішкі дүниесіне ықпал етіп, оны түгелдей жаңартып, онымен қатынаста тұруды қалайды (Жаратылыс. баст. 2:7; Матай 26:41; Жохан 3:5-8; Қорынт. 1-хат 2:11; 14:15; Рим. хат 8:16).

РУХАНИ сөзі Киелі кітапта жалпы «тәнге емес, рухқа қатысты» деген мағынаны білдіреді. Киелі кітаптың көп жерлерінде бұл сөз бір нәрсениң Құдайдың Рухынан шыққанын және оның Соган байланысты екенин де белгілейді (Ефес. хат 1:3; 6:13; Петр. 1-хаты 2:5; Қорынт. 1-хат 2:13; 12:1; 15:44).

САДДУКЕЙ Исаның заманында яһуди еліндегі ықпалды қоғамдық топ болған саддукеілер Киелі кітаптан Тауратты ғана қабыл алатын. Олар еллин (грек) ілімдерін қостап, қайта тірілу мен қиямет сөтына, пейіш пен тозаққа сенбей, перште, жын сияқты табигатттан тыс жанды мақұлықтардың барына да наанбайтын. Бұл топтың жетекшілері бас діни қызметкер әзлетінен болғандықтан, саддукеілер солардың римдік экімшілікпен тату, істес болу саясатын жақтайдын.

САЛЫҚШЫ (САЛЫҚ ЖИНАУШЫ) Исаил елі б.з.б. 63 жылы Рим империясына багынып, соган алым-салық төлеуге мәжбур етілді. Яңудилер жалған тәңірлерге табынушы пітепелдіктерге багынышты болғандықтарына қатты қынжылатын. Әсіресе халықтын діншіл адамдары римдіктердің атынан алым-салық жинауышы ұлттастарын арам күнәкарлар деп санап, олардан бөлек жүргүре тырысатын.

САМАРИЯЛЫҚ Яңude мен Галилея аймақтарының ортасындағы Самария өлкесінің тұрғындары солтүстік Исаил патшалығының (б.з.б. 722 ж.) киаратылған кезінен бері басқа ұлттармен араласып кеткен исаилдіктерден тарады.

Олар Киеle кітаптың Таурат бөлімін гана қастерлеп, яңудилердің діни салттарының көбін орында майтын, сонымен қатар Иерусалимде емес, Сихар қаласының манындағы тау басында Тәңір Иеге құлшылық ететін (Жохан 4:20). Ешua пайғамбардың заманында сол тауда ақ бата туралы уағыз айтылғандықтан, Самария халқы оны киелі деп есептеп, тау басында гибадатхана салды. Діндар яңудилер самариялықтарды менсінбей, олармен қарым-қатынас жасамайтын.

СИНЫУ Құдай адамды Өзіне рухани жағынан үқсас жаратып, онымен алғашқы кезде тікелей қарым-қатынас жасап түрдү. Алайда осы тығыз қарым-қатынас адамның күнә жасауының кесірінен үзілді. Енді адам Құдайға сиынғанда құрбан шалып, соның қанын төгетін болды (Жаратылғыс. баст. 1:26-30; 2:16-17; 3:8-13, 16-24; 4:4; 8:20; 12:7).

Әрине, құрбанға шалынған малдардың қаны адамның күнәсін етеп, тазарта алмайды. Тек кінаратсыз пәк таза Иса Мәсіхтің құрбандың өлімі гана адамдарды күнәнен құлдығынан құтқарды. Оған сенім артқан әркім енді еш қысылмастан-ақ Құдайға сиына алады (Еврей. хат 9:26; 10:2-4, 10,19-22).

Құдай адамдардың Өзіне сиынуын қалайды. Қыншылыққа ұшыраған кезде гана емес, күн сайын солай істеп, Жаратқан Иемізге терен құрмет көрсеткеніміз жөн. Сенушінің Құдаймен байланысы еке мен басаласының арасындағы байланысы іспетті өте жақын болғандықтан, Онымен тығыз қарым-қатынаста тұрғаны әбден дүрыс.

Адамдар Әлемнің Иесіне сиынғанда Оның шексіз құдіреті мен даналығын, салтанатты ұлылығын, рақымы мен әділдігін мадақтап, Оны терең қастерлейді. Сонымен қатар Құдайдың жасаған игіліктеріне шүкірлік етіп, көріп жатқан мұқтаждықтарын ашық білдіріп, мінажат етеді. Тек өздері үшін гана емес, басқа адамдар үшін, туған отандары мен оның басшылары үшін Құдайдың жарылқап, тұра жолмен жетелеп, амандық пең тыныштық сыйлауын сұрайды. Құдайға сиынғанда Иса Мәсіхтің атымен, Оның құдіреті мен рақымына сенім мінажат еткен жен. Иса Мәсіх сенушілерге көктегі Әкеге сиынудың үлгісін үйретті (Матай 6:9-13).

ТАЗАРУ РӘСІМДЕРІ Діни қызметкерлер мен басқа да исраилдіктердің бәрі Құдайға құлшылық етпес бұрын арнайы тазару рәсімдерін орындауга тиіс болатын. Әрине, мұндай жоралғылар адамды күнәларынан арылта алмайды. Қайта, бұл рәсімдер адамның Құдай алдында кіршіксіз таза болуга тиіс екендігіне меңзейді (Мысыр. шығу 30:17-21).

Інжіл шариф жазылған заманда парызышылдар мен өзге діншіл яңудилер өздерінен жабысқан рухани арамдықтан, әсіресе, тәңір бейнелеріне табынушылардың арамдайтын ықпалынан құтылуға тырысу мақсатымен

мөншага тұсу, ыдыс-аяқтарын шайып-жуу сияқты басқа да әр түрлі тазару рәсімдерін орындаі беретін. Бірақ Иса Мәсіх адамдардың нағыз арамдығы оларға сыртынан жабыспай, өз көңілдерінен шығатындығын мысалдармен көрсетті. Сонымен Мәсіх сыртқы тазару рәсімдерінің рухани пайдасы болмайтынын, көрініше, оларды орындаушылардың екі жүзділікке түскендіктерін дәлелдеді (Матаі 23:25-26).

ТАУРАТ ЗАҢЫ Ежелгі заманда Құдай Тағала Мұса пайғамбар ар-кылы Исраил халқына тапсырган бұйрықтар, ережелер, келісімдер және тарихи әнгімелердің жалпы атауы. Олар Таурут кітабындағы бес жазба да жинақталып, Құдайдың өз халқымен жасаған байланысының негізі және оның жүріс-тұрысын реттейтін заң жынтығы болды.

ТОЗАҚ (ТАМҮК, ЖӘБАННАМ) Қорқынышты «жанып тұрган отты кел». Сонда Құдайдан ақталмай, қияметте үкімі кесілген пеңделер, сондай-ақ шайтан мен жындар да мәңгілік жазаларын тартатын болады (Аяп 20:10-15; 21:8).

УАҚЫТ БЕЛГІЛЕУ ЖҮЙЕСІ Көне заманда күннің батысы — жаңа күннің басы деп саналатын. Түнгі уақыт он екі сағатқа не болмаса «күзет» деген үш немесе төрт сағаттық уақыт аралықтарына бөлінетін. Күндізгі уақыт та он екі сағатқа бөлініп, күн шыққаннан батқанға дейін созылатын. Мысалы, бұл жүйеге сәйкес күндізгі «алтыншы сағат» — түскі сағат 12, «тогызыншы сағат» — түстен кейінгі сағат 3 болатын.

ШОМЫЛДЫРУ РӘСІМІ Исаның заманында адамдар өздерін суга шомылдыру арқылы теріс жолдарынан қайтып, Құдай жолына түскендіктерін білдіретін. Сонымен қатар осы рәсім Құдайдың күнәларды кешіріп, адамдарға жаңа, пәк таза өмір сыйлагандығының сыртқы белгісі болып келеді.

Сенушілер қауымдарының тарихында бұл рәсімді орындаудың алуан дәстүрлери бар. Шомылу мен шомылдыру сездері Інжіл шарифте кейде «біреумен тығыз байланысу» деген ауыспалы мағынасында да қолданылады (мыс. Рим. хат 6:3).

ШҮКІРЛІК ЕТУ Жаратқан Иеге жасаған жақсылықтары үшін ризашылық білдіру. «Сиынуды» да қараңыз.

Религиозное издание
Серия священного писания

ИСА - ИЗМЕНИВШИЙ ЖИЗНЬ В МИРЕ

Егер сіз Құдай, мәңгілік өмір, жеке бастың құтқарылу
мүмкіндігі туралы білгіңіз келсе - бізбен хабарласыңыз:

472340 Қарағанды облысы, Саран қаласы
Комсомол көшесі, 23 үй
т. (321-37) 2-51-76.

Дайын диапозитивтермен 7. 03. 2000 ж. басуға қол қойылды.
Пішімі 64x84 1/16. Қағазы офсеттік. Қаріп түрі "Таймс". Басылымы
офсеттік. Шартты баспа табағы 6,51. Таралымы 200000 дана. Тапсырыс
N 1047.

Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім
министрлігінің "Ақмола полиграфия" жабық акционерлік қоғамы,
473000, Астана қаласы, Бейбітшілік көшесі, 25.

